Aleksandr Ghezalov
COPILĂRIE AMARĂ
Povestea unui copil
crescut în orfelinat

Autorul cărții Copilărie amară. Povestea unui copil crescut în orfelinat, Aleksandr Ghezalov, şi-a petrecut copilăria într-un centru de plasament. Despre sine, el însuşi spune că este un om „cu copilăria amputată". Cu toate acestea, a reuşit să depăşească greutăți incredibile, nu a ajuns la închisoare, nici n-a căzut în patima beției, reuşind totodată nu doar să evadeze din „subteranele societății", ci chiar să înființeze o organizație ce se implică în mod activ în susținerea copiilor orfani, a deținuților, a persoanelor fără adăpost. Peste ani, după părăsirea orfelinatului, autorul se întoarce în mijlocul copiilor abandonați şi orfani, pentru a le oferi o mână de ajutor. în carte sunt evocate la persoana întâi iubirea şi ura, binele şi răul, durerea şi drumul omului care a izbutit să intre pe un făgaş normal şi să se regăsească.
Aleksandr Ghezalov

COPILĂRIE AMARĂ
Povestea unui copil
crescut în orfelinat
Traducere din limba rusă de Diana Guțu
eiMWFta e<3MMeNiTfl
2018
Traducerea s-a realizat după originalul în limba rusă:

Din partea autorului

Am speranța că se vor găsi oameni pe care nu-i va plictisi lectura despre un om crescut într-un orfelinat de stat sovietic, om care oarecînd a încercat să îndrepte ceva în propria viață, să îşi găsească drumul modest, precum şi folosul în cele mari şi mici.
De obicei, cititorul caută să se regăsească în carte mai degrabă pe el însuşi decât pe cel care a scris-o. Nu m-am gîndit niciodată că într-o bună zi mă voi aşeza să tastez cu înverşunare, suferind din nou şi repovestindu-mi trecutul, pentru a le înfățişa celor din jur cum trăieşte un om cu copilăria amputată, îmi este nemaipomenit de greu să o fac, de fiecare dată băgîndu-mă undeva sub piele, smulgînd de acolo un vechi jurnal însîngerat, atrăgînd şi distrăgînd cititorul prin trecutul şi prezentul meu, ori poate chiar prin viitor.

Am citit în mai multe rînduri despre regretele oamenilor care au trăit vieți remarcabile şi nu prea. Adesea le pare rău de timpul pe care l-au trăit: şi-au dorit să fie personalități, dar au fost nevoiți să devină altcineva. Cineva nu i-a răspuns cu reciprocitate persoanei iubite, trăind apoi o viață cu alta.

Unii oameni nu au învățat limba engleză sau să cînte la pian. Văzînd aceste mici înfrîngeri ale vieții, îți dai seama că ai atîtea eşecuri de acest fel, încît ajungi nici să nu le mai regreți. Căci este mult prea nechibzuit să regreți mai bine de o sută de lucruri în acelaşi timp.

Lumea este condusă de plăcere, bani, chimicale şi alte iluzii. Pe oameni, aşa cum mi se pare, nu-i prea interesează părerea semenilor. Pentru a supraviețui, m-am obişnuit repede să nu creez iluzia seriozității, apelînd uneori la trucuri prosteşti, în ideea ca, dincolo de stratul gros de fard, să mă eliberez şi să-i văd pe cei deranjați de convenienţe şi familiarizați cu duhul vieții.

Cîndva îi invidiam pe oamenii frumoşi, con- siderînd fără răutate şi judecată că frumusețea este un semn divin. Mult mai tîrziu, am înțeles că, dimpotrivă, ea este o pedeapsă curată. Eşti înconjurat de priviri fixe, fluide, de nesinceritate, lumea îți cîntă în strună, dar până la urmă oboseşti de la toate acestea. Probabil din acest motiv remarc adesea în mănăstiri măicuțe cu chip frumos.

Domnul m-a înzestrat cu trăsături care ajută şi încurcă în acelaşi timp: scris urît, înălțime de un metru şi jumătate - toate acestea acolo unde este apreciată combativitatea, unde nu înfățişarea este importantă, ci numai gîndul are însemnătate.

La orfelinat, în copilărie şi, mai tîrziu, la vîrsta adolescenței, se simte deosebit de limpede inutilitatea şi lipsa valorii. Oricît de mult ți-ai dori să fugi, să te încui undeva, acest sentiment devine o cruce pe viață, un stigmat pe care-l poți ascunde sub tun- soare sau înveli într-un palton scump.

Acum nu mă mai gîndesc atît de mult la mine însumi - cu mine m-am lămurit cît de cît ci îmi fac griji pentru cei care ajung cu picioruşele lor neexperimentate pe drumul implicării statului. Drumul frumos, îngrijit şi sătul al statului, care garantează un singur lucru: mişcarea involuntară şi rapidă înainte, într-un viitor incert, fără posibilitatea de a da înapoi ori de a te smuci în dreapta sau în stînga.

Zilele trecute un ziarist m-a întrebat ce poate să schimbe societatea. Poate că dorința arzătoare a unor cetățeni de a se abate din acest drum şi de a o lua în altă direcție?

Am încercat să o fac...

Cuvînt înainte

Am impresia că în cugetul meu scriu mereu ceva. Sau mă uit la un „film" - rulez în fața ochilor minții o peliculă invizibilă cu evenimente, chipuri, destine ale diferitor oameni. Am o dorință imensă de a scoate acest film din interior, arătându-l tuturor. Nu pentru că aş vrea să sperii pe cineva sau, cu atît mai mult, să sfidez, ci pentru că trebuie

neapărat să-l arăt celorlalți, inclusiv copiilor mei.

îmi place să urmăresc oamenii. Cercetez cu privirea fețele oamenilor îmbătrîniți, a celor care au început deja să se şubrezească. îi privesc pe copiii care merg alături de părinții lor. Noaptea mă uit pe ferestre, încercînd să-mi imaginez ce se petrece dincolo de draperii... La ce bun toate astea, pentru ce? Nu ştiu. Oameni, fețe, depănare, rebobinare. Sunt parte a acestei pelicule monocromatice, pe care uneori reuşesc să o retuşez şi îmbunătățesc, întrucît memoria ştie să ascundă după vălul trecutului chiar şi evenimentele cele mai infame, cele mai barbare.

După părerea mea, Domnul mi-a dăruit o imensă oportunitate, şi anume spiritul de observație căruia îi sunt uneori recunoscător, dar de care alteori mi-e silă... însă el m-a ajutat să supraviețuiesc în situațiile care au căzut pe capul meu.

IO

ALEKSANDR GHEZALOV

De ce eu, cedînd dorinței mele nedesluşite,
am purces la scris, relatînd despre copilăria mea
sărată? Iarăşi, nu ştiu.

Seara, întorcîndu-mă în apartamentul meu,
loveam fără milă în maşina de scris, astfel încît vecinii de sus îmi băteau în țevi.

Textele zburau precum rîndunelele. Atunci cînd scrii despre ale tale, capeți repede deprinderi noi. Cam într-o lună sau o lună şi jumătate mi-am finalizat amintirile. Mi-a ieşit un text cuprinzător
cu diferite aprecieri asupra trecutului, pe care îl tîrîm după mine într-o mapă cenuşie, pe care era scris „Dosar".

îmi închipuiam vag cine ar putea să le citească,
cine ar avea nevoie de aşa ceva. Rîndurile tatuate
pe un suflet plin de răni sunt puțin plăcute. Mult mai vesel e să citeşti despre visuri sau despărțiri, însă răcnetul meu s-a aranjat în coloane.

Nu mă gîndeam deloc la faptul că aş putea să public aceste mîzgăleli. Pentru mine era important să-mi deschid sufletul, să scriu ce aveam pe inimă, să obțin prin suferință ceva foarte important, aşa
cum mi se părea, pentru mine sau poate şi pentru alții. Hoinăream prin oraş cu manuscrisul, ceea ce arăta probabil haios. Aducea foarte mult cu situația omului care are la el materiale compromițătoare.

Viața cu un trecut care te chinuie este foarte dificilă. Să înaintezi cu bube sufleteşti şi cu probleme nerezolvate e şi mai şi. Cum să îmi simplific măcar puțin viața, cu ce s-o umplu? Poate că trebuie să mă aşez la masă şi să înşir tot ce-a fost ca să-mi fie mai uşor? Am scris. Nu mi s-a făcut mai uşor.

Odată am întîlnit un om cu suflet mare, Irina
Larionova. Ea a citit tot ce am scris, şi dimineața, cu ochii scăldați în lacrimi, mi-a propus să public cîteva fragmente în revista „Sever", pe care o conducea la acel moment răposatul Stanislav Pankratov.
Nu prea îmi venea să cred că va opri ceva pentru
revistă. însă el mi-a luat notițele pentru tipar.

Mai tîrziu, am început să primesc nenumărate
scrisori - unii nu mă credeau, alții mă certau, iar altcineva mă lăuda. Aşa am înțeles că lucrul cel mai important pe care trebuie să-l facă literatura

este să existe pur şi simplu.

Nu îmi doresc cîtuşi de puţin ca în timpul citi-
rii aceste rînduri să creez impresia că aş vrea să înduioşez pe cineva ori ca oamenii să-mi plîngă de milă. Nu. Ci aş vrea să fie cineva căruia, citindu-mi amintirile despre copilăria sărată, să îi tresalte inima. Poate că acel „cineva" îşi va aduce aminte de propriii copii. Unde sunt, ce fac? Sau, întîlnind un copil instituţionalizat, va fi gata nu doar să-l „compătimească", ci-şi va dori sincer să-l ajute. Tot ce trebuie să facă este doar să participe la destinul lui. Adesea nu se ajunge pînă aici. O bomboană oferită de „doamna" sau „domnul" deja se consideră o mînă de ajutor. Unde este calea de mijloc? Atunci cînd, ajutînd şi sprijinind un orfan, trebuie
să te dai la o parte la momentul oportun, să-i dai şansa şi posibilitatea să facă el însuşi primul pas independent în viaţă? Cel mai adesea el nu înţelege că ajutorul tău nu poate dura o veşnicie şi numai el însuşi poate să se ajute...

Despre mine însumi, despre colegii mei şi destinele lor m-am străduit să scriu cît se poate de sincer,
întrucît consider că este important să scrii adevărul.
Poate că adevărul va aranja lucrurile şi peste ani va
uşura suferinţele de astăzi ale orfanilor (voiam să
scot fraza asta, dar şi acesta este un adevăr).

Copilăria poate fi diferită, şi ea depinde numai de părinţi. Numai ei sunt responsabili pentru copilăria odraslelor lor.

Nu mi-aş dori ca această carte să devină un fel de acuză adusă părinţilor. în speţă se potriveşte mai degrabă principiul „nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi". în prezent, eu însumi sunt părinte şi îmi
fac multe griji pentru viitorul de mîine al copiilor mei. Simt în mine un anumit instinct care îmi spune că trebuie să investesc în ei ceva important. Nu înţeleg de unde vine această responsabilitate, dar
mi-e tare frică să fiu un tată rău. Şi mi-e teamă că nu copiii mei acum, ci alţi copii peste o sută, două sute, trei sute de ani vor ajunge în situaţia mea. La răspîntie, părăsiţi, uitaţi, ai nimănui. Zăcând singu-
ratici într-un pătuţ de copil abandonat.

Orfelinatele există şi vor mai exista mult timp,
iar noi trebuie să-i ajutăm pe copilaşii instituţionalizaţi să se regăsească, să înţeleagă alcătuirea lumii, să găsească motive pentru nădejde, credinţă şi dragoste. Toate acestea sunt precum apa cea vie pentru sufletele lor rănite. Iubiţi-i pe aceştia şi pe toţi copiii,
şi ei vor fi fericiţi.

Mi-aş dori ca însemnările mele să fie citite de cadrele didactice ce lucrează cu copiii din centrele de plasament. în ele se relatează felul în care lucrurile s-au derulat în cazul meu şi al prietenilor mei, lipsiţi de iubirea părintească, de familie, dar care au primit în schimb o „educaţie de sistem". După ani de zile, pot să caracterizez orfelinatul printr-un singur
cuvînt - „sistem". Poate că amintirile mele le vor fi de ajutor unor pedagogi în procesul de înţelegere a acestui sistem, ori în lămurirea asupra interacţiunii întortocheate dintre toţi participanţii la „proces".

Din cauza izolării de societate, orfelinatele rămîn în urma lumii ce se schimbă rapid. Orfanilor le este mult mai greu să manevreze timpul decît

copiilor „casnici". Este atît de important să putem aprecia străduințele şi dorința copiilor de a trăi fericirea la maximum, atît cît e posibil acest lucru la orfelinat, să contribuim şi să-i ajutăm în acest sens în cele ce urmează! Toți copiii jinduiesc după bucurie şi căldură. Trebuie să ne străduim să-i ajutăm să capete această căldură. Nu căldura pe care ne-o închipuim noi - baloane, jucării şi cadouri, ci căldura cuvintelor, a privirii atente - fără ele copilăria se transformă într-o roată pe care aleargă o veveriță buimăcită de spațiul ei închis. Se pare că noi înțelegem ce înseamnă să dai din suflet, să dai din inimă. Dar, nu se ştie de ce, oamenii aduc doar daruri, neînțelegînd că următoarea noapte a copilului va fi petrecută aidoma celei precedente - în singurătate. Această singurătate a orfelinatului (nu cea despre care cîntă Dolski – minunată, înfrigurată şi foarte importantă) este singurătatea omului părăsit, abandonat. Abandonat cîndva, abandonează şi el.

PARTEA 1

ABANDONUL

***

Am venit pe lume pe 3 decembrie 1968, în gubernia Riazan, nu departe de meleagurile natale ale lui Serghei Esenin. Am vizitat recent acele locuri. A fost un veritabil strigăt al sufletului.

Toți copiii mei, imediat după naştere, au țipat. Ei țipau atunci cînd moaşa îi apuca cu mîinile ei puternice şi începea să-i plesnească uşor pe spate, în încercarea de a diminua vinețeala provocată de asfixiere, precum şi atunci când le examina toate părțile corpului, răsucindu-i şi băgându-le în nas un tub. Poate că doar copiii bogaților nu țipă, poate că la ei totul se petrece altfel, pentru mulți bani şi cu multă delicatețe...

Soția mea îi punea pe copiii noştri la piept. Insă eu nici nu ştiu dacă mama m-a pus vreodată la piept.

Toți copiii mei au țipat. Eu însă m-am născut pentru a țipa o dată şi a tăcea ulterior mulți ani la rând.

Mama mea, obosită probabil de urletele mele, m-a încredințat statului (mai exact, unei femei luicălate din Riazan), scriind o cerere de abandon.

Abandonul l-a întărit prin semnătură, după care i s-a plătit pentru mine o indemnizație de treizeci de ruble. Nu ştiu cum a fost atunci, dar acum aceasta e o sumă cu totul ridicolă. Iată deci, costam doar câțiva bănuți ridicoli.

Mi se pare că mă țin minte abia născut, înțelegând că am fost părăsit la maternitate. întreb cu privirea: cum îmi merg treburile? O siluetă albă, care

se simte penibil uitându-se în ochii mei, se tânguie: „Vine mama, vine mama..."

Această propoziție ciudată s-a înfipt în mine ca o torpilă în vapor. Unde şi pentru ce să plece de Ia mine mama mea? „Silueta albă" deja ştie că mama nu va veni. Ştiu şi eu.

De ce a renunțat mama la mine, nu pot să ştiu. Ea s-a adâncit în tăcere fără a-mi spune de ce a vrut să mă lase şi pe ce a cheltuit cele treizeci de carboave. Eu cred că a fost o înghețată gustoasă pe băț sau o bere Jiguli... Fapta rămâne incertă şi, de fapt, nu mai prezintă prea multă importanță, căci acum capul meu este mai alb decât al mamei - ea a rămas o femeie roşcată şi simpatică. Iar eu am deja câțiva copii şi sper că în viitorul foarte apropiat voi deveni bunic.

***

Mi se pare că mi le amintesc foarte bine pe tantile care mi-au luat în primire trupul aparținând deja statului. Ele mă examinau şi jeleau, spunând că mama a ieşit la plimbare. Apoi, perindându-mă prin diferite centre de plasament ale URSS-ului

de atunci, am înțeles: acest sistem face adesea aşa - nu spune adevărul, căci ce rost are să-l spună şi cum l-ar spune? De ce urli?, i-am dat mamei tale bani, de-acum eşti al nostru, ich liebe dich[1]...

Oricât de straniu ar părea, țin minte maternitatea în care m-am născut. Era o clădire veche cu etaj cu geamuri murdare, cu vopsea scorojită pe pereți, ceva obişnuit pentru instituțiile raionale ale acelor timpuri. Trecuseră douăzeci de ani de la război şi încă nu totul era făcut astfel, încât naşterea unui copil să se petreacă în locuri decente. Era o materni tate-bar acă.

Nu aveam încotro, m-au înfăşurat într-o plapumă de un verde decolorat în carouri şi m-au lăsat baltă până la lămurirea situației. însă eu continuam să țip, pentru că nu înțelegeam de ce mi-era atât de rău. Deci, am făcut multă gălăgie cu țipătul meu necopilăresc. Se spune că la maternitate copiii abandonați simt că sunt părăsiți, de aceea țipătul lor durează mult, până când se conving că nu are nimeni nevoie de ei, iar femeia din Riazan cu fața roşie acoperă partea din față a pătuțului, pentru ca micuțul să nu vadă nicio mişcare a celor care vin.

***

Aşa este uman - să nu-i laşi copilului nicio şansă de a vedea în silueta care vine un om ce seamănă cu

mama (având în vedere că în aceste locuri nu sunt
[1] Te iubesc (în germană). (n. aut.)

bărbați). Nu am nicio şansă să aflu cine este tatăl meu - nu îl cunosc nici până azi. De altfel, la fel precum nu am mătuşi şi bunici, nici pe linia mamei, nici pe linia tatălui. O viață fără linii.

Cu timpul, am înțeles cu oroare că poate şi asta este oarecum uman față de copilul părăsit, căci la noi circula opinia: dacă mama te-a lăsat, înseamnă că e ceva la mijloc. Ea ştie mai bine motivul - fie copilul are probleme de sănătate, fie are vreun defect facial, fie este „de proastă calitate". De aceea, la acea vreme nu putea exista niciun demers social, cu atât mai mult vreo influență din partea rudelor. Mai mult decât atât - pentru renunțarea la copil se dădeau bani. Abandonul nu era reprobat, întrucât statul crease o bandă rulantă pe care mergeai copleşit de grijă şi atenție. însă numai primii optsprezece ani, după care, scuze, trăieşte cum ştii.

Casa de copii este un fir de pai pentru cei care deja s-au înecat.

***

Abia după părăsirea orfelinatului, scotocind printre documentele de „ieşire", am găsit nişte rânduri şifonate cu scris neîngrijit: „Renunț la băiat, pentru că nu pot..." Regret că am aruncat acea hârtie îngălbenită în bătaia vântului, aşa cum oarecând fusesem aruncat eu însumi. Se pare că am moştenit vreo genă de a arunca totul... Eu aruncam. Nu doar aruncam, ci azvârleam cât puteam de tare, pentru că

înțelegeam că aveam o experiență de care se scapă greu, chiar şi cu trecerea anilor.

în mapa cea groasă cu dosarul meu personal era impregnată viața mea. Iată o adeverință că am fost bolnav, iată şi-o adeverință că sunt sănătos, dincolo o adeverință că am furat ceva, referințe anuale, rapoarte, diplome. Şi nicio fotografie. Mi-am cercetat temeinic „dosarul" şi l-am aruncat la primul coş. Nu pentru că aş fi vrut să-mi ascund trecutul, ci pentru că mult prea dezgustătoare erau „mărunțaiele" acelei mape, în care eram prezentat oarecum mărginit şi şmecher, cu recomandarea de a fi trimis la o şcoală specializată sau închisoare. Nu-mi regret fapta. Pentru că în mapa aceea nu eram eu.

***

Recunosc cu mâna pe inimă că la naştere eram, într-o oarecare măsură, de calitate inferioară. Aveam picioarele strâmbe, ele s-au îndreptat doar înainte de părăsirea orfelinatului. Bine că s-a întâmplat aşa, căci în viaţă nu ai voie să fii defectuos, altfel vei fi aruncat de pe stâncă, precum în Sparta. într-o ţară socială nu ai voie să fii mai prost decât alţii, căci asta te-ar condamna imediat la a fi permanent ultimul.

Mergeam foarte crăcănat, ceea ce-mi făcea o mulţime de neplăceri, pentru că, după cum se ştie, „şapte pe unul nu-1 aşteaptă". Eu nu eram aşteptat niciodată, ci mereu mă târâm ultimul, şchiopătând

cu picioarele mele neascultătoare. Poate că mamei i s-a părut că aveam paralizie cerebrală sau altceva şi de aceea a hotărât să mă abandoneze? Mai târziu, îi va lăsa la fel prin maternităţi şi pe alţi doi fraţi ai mei, despre a căror existenţă aveam să aflu peste câţiva ani. Poate că şi ei aveau ceva la picioare. Nu asta e important - picioarele sau chiar mâinile strâmbe. Important este că eşti inutil tot, în întregime. Eşti abandonat. Fiindcă a venit vorba, la orfelinat mi-au fracturat şi mâinile, probabil pentru a completa tabloul: picioare strâmbe şi mâini fracturate. Nu degeaba te-au lăsat aici, Aleksandr.

***

Mama şi-a luat lucrurile şi a plecat, aşa cum înţeleg acum, pentru totdeauna, căci niciodată nu aveam să mai trăiesc cu ea. Niciodată. Acum eu ştiu că ne-am despărţit definitiv. Ea mi-a „oferit" un drum în viaţă, pentru care mi-e greu să-i spun mulţumesc. Nu doresc nimănui să treacă prin ceea ce aveam să trec eu.

La maternitate, de regulă, nou-născuţii nu stau mult, funcţia maternităţii fiind cea de a primi „corpul". Apoi, copiii abandonaţi sunt transferaţi la o altă instituţie, ca în convoi, având la sine numai certificatul medical şi hainele ce Ie primesc pentru drum. Iarăşi nu ştiu în ce zi şi lună, pentru

câte săptămâni am fost transferat la leagănul pentru copii[2]. Acum nu mai există instituţii de acest fel, pentru că nou-născuţii sunt la mare căutare, mulţi vor să-i înfieze. Atunci însă cazurile de adop-

ție erau foarte rare. La leagăn aveam să stau ceva timp, aşteptându-mi transferul la casa de copii. Nici nu-mi aduc aminte unde s-a petrecut asta, nu am nici amintiri, nici acte. Ştiu un singur lucru: la leagănul pentru copii nu mai urla nimeni. Acolo, orice dâră de speranță de a fi luat dispărea pentru totdeauna.

***

Mereu i-am cerut mamei mele să îmi comunice locul unde a trăit cândva cu tata, pentru a-1 găsi şi pe el. Aş vrea să-l găsesc nu atât pentru mine, cât pentru copiii mei, care uneori mă întreabă: „Dar unde sunt bunicii noştri?" Eu las privirea în jos, pentru că nu ştiu ce să le răspund. Fiindcă această întrebare se înfige în mine ca un cuțit. Deocamdată nu am reuşit să-mi găsesc tatăl. Poate şi din cauza faptului că mi-e teamă de dezamăgire: iată, voi ajunge la el, îmi voi aduce copiii, când colo...

[2] Instituție de stat sau aşezământ filantropic unde sunt crescuți copiii abandonați sau orfani, (n. trad.)

***

Amintirile mele îşi croiesc drum undeva de la patru ani, când m-au mutat la casa de copii. Oriunde eram transferați, pretutindeni ne tundeau la chelie. Apoi ne târau sub duşul rece şi noi ne întorceam cu spatele, pentru a ne feri de răceala apei. Ne schimbau hainele, dându-ne cel mai adesea altele mult mai proaste decât cele pe care le aveam la sosire. Totul era spălat în aceeaşi cuvă comună şi noi purtam ce se nimerea. îmi aduc aminte cum intr-o tabără de pionieri mi-am cumpărat o cămaşă frumoasă de la nişte copii „casnici" şi am ascuns-o, pentru a o purta mai târziu la casa de copii. Avea nişte culori atât de țipătoare, aproape țigăneşti. O țineam pe lângă mine, nu o dădeam la spălare, înțelegând că după trecerea prin cuvă puțin probabil să se întoarcă la mine. Dar cineva mi-a şterpelit-o chiar şi fără cuvă, pur şi simplu mi-a scos-o din saltea, unde îmi ascundeam lucrurile. O altă şansă de a avea aşa o cămaşă n-am mai avut niciodată. După acest caz, n-am mai păstrat nimic la orfelinat - fie îngropam undeva prin preajmă, fie pur şi simplu vindeam pentru cărți de joc.

***

La toate centrele de plasament noi, pe toți şi întotdeauna, nu ştiu de ce, îi preocupa numele meu

de familie. Mă întrebau dacă ştiu limba azeră. Era stupid, căci nu ştiam ca lumea încă nici rusa. Dar ei mă întrebau fără să se gândească. Uneori din pură curiozitate. Aşa unii oameni se uită uneori în acvariu pentru a întreba care este numele peştişorului. Dar eu nu sunt un peştişor. La un moment dat, chiar voiam să-mi schimb numele de familie cu numele Kolokolțev, de exemplu...

Acum toți copiii mei poartă numele Ghezalov. Asta mi se pare uneori caraghios şi nu pot să mă dumiresc: ce-am făcut, am mai născut nişte Ghezalovi! Dar acum îmi place numele meu de familie, pentru că îi am pe Gruşa Ghezalova, Tihon şi Feodor Ghezalov, Alexandra Ghezalova. De ce ne trebuie Kolokolțev?

***

După ce ne-au căutat în capete insecte şi ne-au pus diagnosticul „pediculoză", eu şi cu tovarăşii mei am fost trimişi la Gus-Hrustalnîi, un vechi şi frumos oraş rusesc, oraşul cristalului ilegal.

Casele de copii erau întotdeauna vopsite în verde, de parcă pentru a-şi bate joc, făcând aluzie la faptul că acolo aveam întotdeauna o „vară" vopsită. Țin minte că mirosea oribil, iar noi ne murdăream gecile cu vopsea. Educatoarele vopseau pentru a nu se ocupa de copii. Şi ce mai conta dacă erau sau nu copiii? Garduri verzi, locuri de joacă verzi, pavilioane verzi. Că tot a venit vorba, atunci când mi-am construit prima casă, oricât de ridicol ar părea,

am vopsit-o în această nenorocită culoare verde. Probabil mă înverzisem şi eu.

Casa de copii la care m-au adus era înconjurată cu un gard uriaş. Singurul loc de unde puteai vedea o altă lume era portița de intrare. Ea ne ademenea prin geana ei de lumină. De fiecare dată, când dădeam de gard, ochii căutau lumina. Şi ea exista - la portița care întotdeauna era încuiată cu un lacăt mare. Adesea ne adunam lângă acea portiță pentru „a trage în piept" o altă viață, iar oamenii miloşi care treceau pe alături ne îndesau în buzunare care semințe, care bomboane, iar unii chiar castraveți murați. Cel mai mult îmi pica mie, probabil ştiam să fac ochi „dulci".

Educatoarele ne inspectau buzunarele şi ne luau totul. Dar nu ne interziceau să stăm în preajma gardului, probabil era o afacere avantajoasă. Apoi,

înțelegând că darurile puteau fi pierdute cu uşurință, încercam să mâncăm totul pe loc. Acum, vizitând orfelinatele, eu văd cum copiii mănâncă felul principal laolaltă cu fructele, bomboanele împreună cu felul doi... Uneori observ chiar la mine: oricât mi-ai pune în farfurie - mănânc totul. Deoarece s-a rupt relația cauză-efect: nu mănânc pentru că vreau sau trebuie, ci pentru că nu am ce să fac cu mâncarea rămasă.

***

Interiorul casei de copii nu mi-1 amintesc prea bine. Dar îmi aduc foarte bine aminte de dormitor,

de pavilion şi, în mijlocul curții, de o fântână arteziană scorojită, nu prea mare, de culoare albastră. în afară de acestea - țin minte cerul imens ce atârna deasupra teritoriului îngrădit şi copacii mari.

întrucât de pe teritoriul casei de copii era imposibil de evadat, ne împrăştiam pe toată suprafața permisă pentru plimbare. Mă duceam într-un colț mai îndepărtat, unde începeam să caut gâze, să urmăresc cum şi încotro se târăsc omizile... Atunci când trebuiau să ne adune, din depărtare răsuna un strigăt puternic: „Copii, toți aici!" Mergeam agale spre pavilion, unde pe o bancă stătea aşezată doamna educatoare. Apoi mergeam la masă şi la somn, care ne displăcea, căci ne doream să mai zburdăm şi să ne jucăm.

Toate zilele semănau între ele: deşteptarea, fricțiune cu o mănuşă umedă în fața ferestrei deschise, sărituri pe duşumeaua rece. Totul în jur era extrem de sărăcăcios. Poate că aşa erau vremurile? Mobilier vechi, haine vechi, jucării vechi, masive, postbelice, < are nu erau multe, dar erau foarte mari... Nu ne jucam niciodată de-a războiul sau de-a mama şi copiii, ci primeam fiecare câte o jucărie şi stăteam stupid lângă ea. Apoi făceam schimb. Țin minte un camion mare de fier - odată cineva m-a lovit cu el, iar eu am ripostat, lovind cu un cal de lemn. Apoi a in stat timp îndelungat cu genunchii pe semințe de mei, pentru a „încolți" probabil.

îmi mai aduc aminte că puteam ore în şir să mă joc cu titirezul, uitându-mă cum îşi învârtea

şoldurile în stânga şi-n dreapta. Titirezul era liber, capabil să se mişte frumos. Copiii se băteau frecvent din cauza lui.

Deoarece lucruri personale nu aveam, căutam mereu să rup vreun detaliu de la jucării. Asta făceau toți copiii, motiv pentru care jucăriile nu mai aveau nici oglinzi, nici volane, nici roți. Toate piesele se puneau în buzunare. Apoi ascundeam comoara sub pernă şi o sortam noaptea târziu, ca pe o achiziție valoroasă. Pentru asta educatoarele mă numeau chițibuşar. Eu credeam că mă numeau aşa pentru că eram mic.

în general, primeam porecle destul de des. Educatoarele aveau întotdeauna în vocabular vreun cuvânt cu care voiau să mă eticheteze. Nu-mi mai amintesc cum mă numeau, dar uneori poreclele erau foarte dureroase.

Dar cel mai supărător era atunci când, în calitate de măsură educativă, nimeni nu te băga în seamă, însă eram un „copil experimentat", căci eu însumi nu băgăm în seamă asta.

***

Practic în toate casele de copii prin care mi-a fost dat să trec, ordinele se dădeau aproximativ cu aceeaşi tentă: „Mhm..." sau cu un scurt şi înviorător „Aşa!" Toți copiii se numesc „AŞA". „Aşa"-urile sunt comod de dirijat. în aceste cuvinte se ghiceşte indicația - fie mai repede, fie mai încet. De obicei, mai repede.

Eu aş numi acest sistem de educație zgârcit la vorbă. Totul este condus de „educă" sau de „scorpie". Puteai să nu vorbeşti toată ziua, dar să ştii cine şi cum se raportează la tine. Mai târziu am înțeles că majoritatea educatoarelor comunică cu copiii cu ajutorul mimicii apreciative, care nu întotdeauna este pe înțelesul persoanelor străine. Tocmai în această mimică se ascunde fie încuviințarea, fie dezaprobarea. Recent, am fost întrebat de nişte americani ce înseamnă tratament crud. Nici nu m-am sinchisit să le explic, pentru că ei nu pot înțelege asta. Atunci când eşti privit cu dispreț, cu gura uşor întredeschisă, cu buza de sus ridicată, înțelegi că ai probleme. într-un sistem, este foarte important să-i faci pe copii să înțeleagă aceste comenzi scurte, precum atacul la baionetă. Atunci capacitatea de a dirija copiii este colosală. Ulterior, ei caută toată viața o comunicare la fel de simplificată, nu o găsesc şi trăiesc într-un regim al surdomuților. Apare o regulă, şi anume, nevoia unui comandant, fără care ți se pare că nu o vei scoate la capăt.

***

Seara toată „grădinița" era un zbierăt. Urlau toți copiii. îngrijitoarea Galia era de serviciu. Nu-mi aduc aminte nici fața, nici vârsta ei - totul s-a şters din memorie. Țin minte doar ceasul „Zarea" pe o brățară metalică. Răul se întipăreşte în memorie mai greu, îi mulțumesc pentru asta. Galia era vânjoasă, puternică, mereu îndreptându-şi cu nervozitate

părul ce-i cădea în ochi. Ba cu o mână, ba cu ambele, de parcă ceva o împiedica să ochească. Ea îşi punea halatul ritualic, aşeza în mijlocul salonului găleata, în care aproape nimeni nu făcea pipi, preferând să facă în pat, iar pentru a-şi cruța puterile, ea scotea un „dispozitiv" ascuns - paleta de cauciuc. Toți înțelegeau ce trebuiau să facă şi încremeneau precum muştele în chihlimbar.

Cea mai sinistră perioadă a vieții mele de atunci era noaptea. Pentru că noi ştiam că va veni îngrijitoarea de noapte îmbrăcată în albastru şi ne va bate cu paleta de cauciuc. Foarte dureros. Paleta era atât de tare - din păcate, pe atunci nu se făceau altele mai moi...

Chiar dacă nu făceai nimic rău, nu săreai şi nu te zbenguiai, ea oricum te ciomăgea cu acea paletă verde. Dădeam la o parte cu supuşenie plăpumile, iar capetele ni le ascundeam sub perne. Ea ne bătea în scop profilactic, pentru a preveni, chipurile, îndărătnicia. Apoi pleca pentru toată noaptea în sala cazanelor, la domnul fochist, şi noi rămâneam singuri. „îngrijitoarea" îşi regla mereu conturile cu fochistul. Ea încuia uşa, el se perinda pe sub ferestre, vociferând ceva indecent.

Copacii legănați de vânt zgâriau geamurile, semănând cu nişte dragoni negri care se târau. Era foarte înfricoşător să priveşti noaptea pe geam, căci nu erau draperii.

De frică mulți făceau pipi în pat. Era mai simplu să zaci în baltă decât să mergi din timp la toaletă.

Mulți făceau pipi pe ei, dar întrucât nu eram consideraţi copii de clasă superioară, se credea că pentru noi este ceva normal.

Atunci când îngrijitoarea o făcea pe „fochista", pentru prima oară am început să mergem „la oală". I 'entru asta trebuia să te ridici, să mergi la toaletă, să te cațări pe un taburet, să ajungi la oala „semnată"

cu nişte fructe sau legume, în loc de nume, şi să-ţi faci în ea treaba. Eu eram de obicei „pepene" sau „dovlecel". O adevărată „grădină-livadă", în care eram nişte „copii de fructe".

Odată, în încercarea de a ajunge la „dovlecelul" meu, toate oalele mi-au căzut în cap, spărgându-mi-1. Aşa a apărut prima mea cicatrice pe cap. Ulterior voi avea destul de multe, dar aceasta a fost prima, „de sămânță". Speriindu-mă, m-am culcat în pat, iar sângele nu înceta să curgă...

„îngrijitoarea" a fost concediată (pe atunci nu se intentau procese pentru aşa ceva), dar au angajat-o imediat la un alt plasament. Ce director va scrie sincer despre neglijența sa?

Iar la noi a venit o altă „îngrijitoare", cu alte metode de luptă. Ea aprindea lumina în mijlocul nopții, întrebându-ne amenințător cine vrea la pipi... şi acum dorm iepureşte. Aştept apelul.

Această îngrijitoare a lucrat la noi destul de mult. Mai târziu au concediat-o şi pe ea, dar s-a angajat la fel de repede la o altă instituție pentru copii. Acesta este un fenomen destul de răspândit. Cu copiii lucrează oameni cu cazier, recrutați din

nisiparul societății. De ce nu există nicio selecție, de ce nu se pedepsesc actele de violență? N-am înțeles nici până acum. Probabil pentru că nu se face nicio triere - cine vine, acela se potriveşte. Uneori aceşti oameni sunt nişte sadici, foşti infractori sau oameni fără viață personală care simt nevoia de a se băga în viața şi destinele altora. în plus, cine va merge pe aşa bani să „ciomăgească cu paleta"? Nu ştiu cum trăiesc aceşti oameni în continuare - oare cu amintirea că au supărat pe cineva? Sau poate că aceasta fusese autorealizarea lor în cele mai bune vremuri din viață? „Bătaia" determină conştiința[3]. Aceşti oameni, desigur, nu sunt mulți. Dar ajunge să se înalțe o singură paletă în aer şi iadul se apropie la maxim.

***

Dimineața nu ne întreba nimeni cum am dormit, pentru că asta nu era important. Micul dejun consta dintr-o bucată de pâine albă şi lapte sau budincă uscată. Delicatese nu îmi aduc aminte. La prânz ne dădeau supă şi macaroane sau cartofi. Destul de frecvent ne dădeau chiseliță. Copilărie de chiseliță.

Acum orfanilor li se aduce suc acidulat, turtă dulce, biscuiți, lapte condensat şi altele aseme-

nea, de parcă li s-ar comunica: aceasta este ultima

[3] Parafrazarea maximei lui Karl Marx „Existența determină conştiința" (n. trad.)

victorie a la Pirus[4] din viața voastră, copii. Iar pe vremea mea toată lumea se mulțumea cu puținul.

Mâneam tot, nu lăsam nicio firimitură. „Educa" ne amenința că cel care va lăsa în farfurie nu se va uita la desene animate. Ne conformam, vrei nu vrei. Dar ce puteam face? Uneori chiar şi acum mă surprind mâncând ca un câine lângă cuşcă: înghit repede, mă înec cu mâncare. Nu ştiu să mănânc. în schimb, sunt omnivor. Celor de la orfelinat le este uşor la puşcărie - nu contează cu ce-şi umplu burta. Zici că ne pregăteau pentru o asemenea viață...

întotdeauna ne făceam rezerve de pâine: uscam feliile pe calorifer, iar noaptea le ronțăiam ca nişte hamsteri. Un lux deosebit se considera să prepari pâine prăjită. Pentru asta trebuia să lipeşti felia de un fier de călcat încins. Desigur, şi şobolanii se pricopseau: toate caloriferele, toate colțurile erau ticsite cu pâine uscată. Menajere nu aveam, noi înşine făceam curat în tot orfelinatul. Mesele ni le puneam la fel singuri, căci şi acesta era un element al educației - cine munceşte mănâncă.

în timp ce turnam chiseliță în pahare, adesea mi se întâmpla să scap ceainicul, deoarece era foarte greu. Pentru asta eram pus cu genunchii pe mazăre uscată sau pe semințe de mei.

[4] Vorbim de o victorie a la Pirus atunci când o bătălie (sau chiar un război) este câştigată, dar cu un cost foarte mare pentru învingător, cost mai mare chiar decât beneficiile victoriei, (n. trad.)

Aveam pe atunci doi papagali, iar educatoarele, pentru a ne pune pe semințe de mei, îl luau de la aceşti papagali. Trebuia să stăm la colț câteva ore - în scop preventiv şi pentru un comportament mai bun pe viitor. Genunchii noştri purtau semne încă mult timp după aceea. Uneori puneau pe mazăre câte doi, cel mai adesea un băiat şi o fetiță, pentru a eficientiza metoda educativă şi în mediul fetițelor. Noi răbdam totul şi detestam papagalii, care stăteau în colivia lor şi îi priveau pe copiii care stăteau pe mâncarea lor. Poate că păsările nu erau mulțumite, dar, întrucât li se atribuia zilnic o rație bunicică, nu făceau foamea.

Odată, una dintre educatoare a comis o gafă, scoțând colivia cu papagali afară. De cum am zărit colivia pe jos, ne-am repezit la ea şi am început s-o lovim cu picioarele, astfel încât uşița s-a deschis şi papagalii au zburat. Nu s-au mai cumpărat alții şi furnizarea meiului a încetat. Era o mică victorie pe care o repurtaserăm în mod inconştient. Bineînțeles, papagalii n-aveau nicio vină. Dar de la ei se lua meiul pe care stăteam noi. Prin urmare, erau nişte complici.

***

Cu toții eram dotați cu numere personale, ca într-un lagăr de concentrare. Numărul meu era 61. Tresar şi acum când aud această combinație de cifre.

Ne îmbrăcau prost, purtam hainele celor mari, decolorate, dar asta nu se considera un lucru ruşinos.

Fie totul se făcea intenționat, fie pentru că nu erau suficiente haine, cert este că privelişte a era destul de neplăcută. Noi nu dădeam atenție acestor detalii, pentru că nu aveam cu cine să ne comparăm, dar doamna responsabilă pentru lenjerie, Ludmila Ivanovna, adesea plângea, îi era ruşine că mergeam în oraş ca nişte golani. Ea reajusta, cârpea hainele noastre, ne lungea mânecile. Cu toate acestea, circula părerea că cei mici nu aveau nevoie de haine bune, pentru că oricum aveau să le rupă, căci munceau mult. Şi de ce le-ar trebui să se îmbrace frumos?

Cu toții purtam geci identice din catifea reiată din anii patruzeci şi paltoane în carouri. în buzunarele paltonului meu destul de voluminos întotdeauna se găsea un maldăr de obiecte găsite pe stradă. Bucăți de sticlă, cuie şi altele - pentru ele eram gata chiar să muşc pe cineva. Lucruri personale n-am avut niciodată, prin urmare tot ce găseam pe-afară devenea automat un obiect personal. Pe de o parte, asta a educat în mine lipsa de pretenționizitate, pe de alta - a format în mine anumite limite pe care nu am reuşit să le stârpesc nici cu trecerea timpului. Acum am multe haine, jumătate din care nu le port.

Atunci când trebuiau să ne spele îmbrăcămintea, ne-o scoteau pur şi simplu de pe noi şi iarăşi nu aveam nimic în schimb. Deci, purtam ce apucam. Cuvântul „pulover" l-am aflat abia după 25 de ani. Asta în timp ce afară erau uneori treizeci de grade sub zero.

în general, niciodată nu eram în relații bune cu vestimentația. Purtam ceea ce primeam. Oricum, nu vedeam cum arătam şi nici nu aveam nevoie. în case de copii sunt puține oglinzi. Lipseşte aprecierea propriei înfățişări. Nu există înțelegerea noțiunilor de estetică. Ce înseamnă să ai o înfățişare „simpatică", cum se foloseşte ea şi pentru ce? Sărăcia hainelor este oarecum un semn al ascetismului, dar cum să înveți mai târziu să-ți alegi garderoba, ce să îmbraci ia un anumit eveniment sau o zi specială? Fie porți non-stop trening, fie porți numai pantaloni eleganți până ce aceştia se tocesc în genunchi.

Toate acestea au avut un impact puternic asupra mea. Acum pot să port fără probleme aceeaşi cămaşă timp de trei luni. Despre şosete nici nu vorbesc: le spăl - le pun, le spăl - le pun, până la următoarea cumpărătură.

„Educele"

***

în centre de plasament educatoarele sunt obiectul principal de cercetare. De fiecare dată, ajungând într-un nou orfelinat, ştiam un lucru: obiectivul numărul unu este să înțelegi foarte bine şi să sesizezi caracterul persoanei care te manevrează, să-i găseşti cheița şi modul de abordare, întrucât ea n-are treabă cu fiecare dintre noi, pentru că suntem mulți, iar ea e una. De aceea, procesul cunoaşterii

celei care e „mama" ta este foarte important şi are o influență hotărâtoare asupra sorții. Dacă dai greş cu aprecierea, îți va fi foarte greu mai târziu să clădeşti o relație şi să primeşti resurse. La început, nu prea aveam izbândă la acest capitol. începeam imediat să mă manifest în toată splendoarea, motiv pentru care stăteam la colț sau primeam scatoalce.

Apoi însă m-am obişnuit să mă înțeleg cu educatoarele. Adaptându-te la cerințele şi problemele lor interioare, găseşti soluția potrivită pentru a nu ajunge în bătaia focului. Aprecierea precisă a posibilităților educatoarei, aptitudinea de a nu reacționa sau, dimpotrivă, de a reacționa la provocări - iată bagajul de cunoştințe ce îşi permite să supraviețuieşti în orice sistem.

Educatoarele se adunau adesea în pavilion, fumau „Belomor" şi discutau despre una-alta. Eu, pitindu-mă undeva prin apropiere, trăgeam cu urechea, motiv pentru care uneori mâneam papară. Pe

mine însă mă interesa despre ce vorbesc doamnele mari, care aveau atâtea probleme personale la serviciu şi acasă. Pentru a nu fi iarăşi prins în flagrant, mă băgăm sub pavilion şi, întins pe jos, cu mâinile după cap, ascultam un fel de „cinema-radio".

Câte nu vorbeau: despre salariu, despre bucătărie, despre domnul director... Şi despre toate cu savoare, murdar, uneori cu răutate. Dar cel mai mult o încasau soții. „El e aşa şi pe dincolo, îmi vine să-l ucid", spunea una, iar cealaltă îi ținea isonul: „Şi eu l-aş omorî p-al meu". Eu nu ştiam ce înseamnă

soț, credeam că e vreun câine sau alt animal. în mod deosebit, îmi aduc aminte de o educatoare cu palton de piele, mereu cu țigara între dinții negri. Pe noi ne numea tovarăşi, iar pe celelalte educatoare - dragi tovarăşi. Ea nu prea avea grijă de noi. Stătea uneori preocupată de trabucul ei şi privea undeva în depărtare. Iar noi mişunam care pe unde. Odată chiar am căzut în apa din fântâna arteziană, în încercarea de a prinde o frunză galbenă de toamnă.

***

Pare ciudat, dar nu-mi amintesc aproape nimic frumos. Totuşi, am avut şi o întâmplare mai specială. O bucătăreasă a început să mă ia la ea acasă cu tot cu rația de alimente ce mi se cuvenea. Poate din compasiune. într-o zi, i-am mâncat toate bomboanele din bufet. Era caraghios că o doamnă adultă vorbea cu mine precum cu un nou-născut. Se pare că nu avea copii şi voia să mă alinte, iar eu m-am băgat în bufet şi le-am arătat bomboanelor „papa"... Pe scurt, i-am spulberat visul maternității. Ea m-a înjurat şi m-a adus la orfelinat. Nu m-a mai luat la ea niciodată. Eu însă nu eram foarte necăjit, căci mâncasem bomboane pe săturate şi le-adusesem şi colegilor...

La orfelinat aproape toate educatoarele aveau porecle - o mică răzbunare a copiilor. Copiii alegeau „supranumele" fără greş, şi între ei le numeau pe educatoare numai aşa, orice abatere de la „regulă" fiind pedepsită drastic. Dreptul de a pune poreclă

îl aveau numai cei mari. Ei ne-o comunicau prin cei mijlocii ca pe o directivă. în general, etichetele depindeau de gradul de ostilitate a copiilor.

De exemplu, directoarea orfelinatului era numită GF, după inițialele numelui patronimicu-

lui - Galina Feodorovna, dar apoi, din cauza iubirii ei pentru regim şi întruniri, a fost rebotezată Galife[5]. Cea mai corpolentă educatoare avea porecla Kurița[6], iar cea mai mică şi bătrână - Kapa. Şi tot aşa. Optam cel mai adesea pentru diferite specii de animale, căci alte porecle nu prea ştiam.

Dar am avut şi o educatoare care nu a primit nicio poreclă din partea celor mari. Aceasta a fost Ludmila Vasilievna Kasatova, un om de o bunătate şi seninătate adevărată. Ea nu avea copii proprii şi, aşa cum am aflat mai târziu, suferea de cancer la plămâni.

***

Adesea noi le provocam pe educatoare să facă anumite fapte care atrăgeau după sine anumite reacții, le scoteau în evidență părțile slabe sau tari ale caracterului. Dacă „educa" trecea cu bine încercarea şi se purta cu demnitate, totul era în regulă şi ea primea o poreclă normală. Iar dacă nu - n-aveai ce să-i faci, primea ce merita. Iată de ce este de dorit ca tocmai foştii elevi ai educației „de sistem"

[5] Pantaloni de călărie, (n. trad.)

[6] Găină (în rusă), (n. trad.)

să lucreze cu copiii din plasamente. Lor le este mai uşor să se lămurească asupra „politicii" interioare, asupra ierarhiei orfelinatului. Copiii instituționalizați îi folosesc foarte frecvent pe oamenii lipsiți de experiență în intrigile şi „programele" lor.

Printre copiii din grupă nu aveam cine ştie ce condiție fizică, dar ştiam să mă apăr cu toate metodele posibile. Dacă eram lovit cu piciorul sau cu altceva, mereu găseam un moment pentru a mă răzbuna: strângeam mâna cu uşa când ieşeam la plimbare, loveam cu maşinuța de fier sau împingeam pe scări. De aceea, copiii se temeau de mine - nu iertam supărările. Atunci când nu ai forță fizică, un atu al supraviețuirii poate fi aptitudinea de a realiza la momentul oportun lucrul propus, pentru ca nimeni să nu mai vrea să aibă de-a face cu un țicnit ca tine. Apropo, pentru a rezista, unii jucau foarte bine acest rol, întrucât le era foarte greu, mai ales dacă nu ajungeau la centrul de plasament de la naştere şi nu cunoşteau regulile. Erau nevoiți să facă nişte istericale sinistre pentru a crea imaginea copilului cu dificultăți. Pe unii ca aceştia cel mai adesea îi lăsau în pace, căci existau şi alții mai conciliant.

Educatoarele nu mă iubeau, reciproca era vala-

bilă. înțelegând că nu voi mai reuşi să fiu un pisoi în mâinile lor, mă aventuram. Cu toate acestea, ele întotdeauna aveau copii preferați, pe care în grupă nimeni nu-i prea avea la inimă, dar nici nu-i sâcâiau în mod deschis.

Copilărie amară

Ei mâncau bătaie cel mai adesea spre seară.

***

Poreclirea educatoarelor este un fel de apărare împotriva grosolăniei şi insultelor lor. Nu e neapărat să fii puternic pentru a trage dureros de păr. Cel mai rău este atunci când eşti apucat de guler şi scuturat Aparent nu e dureros, dar incredibil de jignitor, căci te văd şi alți copii, şi valoarea ta scade în ochii lor. Aşa am învățat să muşc. Dacă muşcam vreo „scorpie", ulterior ea se gândea de două ori înainte de-a mă scutura. Bineînțeles, drept pedeapsă eram închis la infirmerie sau în salon, dar după aceea nu mai eram umilit.

în aceste sisteme, oricât de straniu ar părea, cei mai importanți sunt dinții. Vorbeşti prin ei, trăieşti prin ei. Destul de frecvent în orfelinate copiii îi muşcă atât pe ai lor, cât şi pe cei străini, pentru că nu mai au cum să se apere. Muşti şi te uiți cum te privesc ceilalți. Un fel de copilărie muşcătoare.

ALEKSANDR GHEZALOV

La orfelinat

Copilăria mea la casa de copii preşcolari s-a terminat la fel precum începuse - repede. M-au îmbarcat într-un autobuz vechi marca PAZ şi m-au dus la orfelinatul de şcolari. Pe atunci se obişnuia ca împreună cu tine să plece o uniformă şi un ghiozdan. Toate trase la indigo: atât ghiozdanul, cât şi tot ce se afla în el. Pe ghiozdan erau desenate aceleaşi pisici şi aceiaşi căței, culoarea de obicei era albastră. Nicio invidie pentru că la cineva ar fi mai frumos, căci, aşa cum se ştie, în caz de identitate nu apare nici gelozia, nici invidia, şi nici măcar supărarea.

In timp ce ne debarcau şi ne dădeau în primire „conform listei", toți elevii mai vechi, nu se ştie de ce, nu se uitau la noi, ci la ghiozdanele şi uniformele noi. Mai târziu am înțeles că la orfelinat noțiunea de proprietate privată lipsea cu desăvârşire. Totul era la comun - prin urmare, nu-ți aparținea. Cu timpul, această atitudine dăunează mult înțelegerii raporturilor patrimoniale - nu regreți nimic, dai totul şi te trezeşti cu un fel de „mărinimie" ignorantă.

Fetele mai mari ne-au deposedat repede de ghiozdane şi haine, dându-le „fiicelor" şi „fiilor", adică acelor copii pe care îi patronau şi-i cărau pretutindeni după ele, ca pe nişte păpuşi. Iar nouă

ne-au dat hainele lor vechi, spunându-le „protejaților" că le-au cumpărat lucruri noi de la magazin. Aşa se jucau de-a adulții. Problemele adulte se rezolvau uşor: ia de la un străin şi dă-i „copilului tău". Cu asta, basta. „Păpuşile" se bucurau. în continuare, tema „ai noştri-străinii" era prezentă mereu. Bobocii erau împărțiți în copii protejați şi cei pe care nimeni nu-i băga în seamă. Această pseudomaternitate nu avea nimic comun cu adevărata maternitate, deşi mulți nu aveau aceeaşi părere. Mai târziu, devenind adulte, „mămicile" noastre năşteau, dar nu reuşeau şi nu ştiau să le asigure propriilor copii necesarul. Rezultatul: copiii lor sunt iarăşi în orfelinate. Părinții copiilor instituționalizați au certitudinea că statul întotdeauna le va hrăni şi îmbrăca copiii.

Nu mi-a zâmbit şansa de a mă număra printre copiii „adorabili" - nu aveam nici înălțimea, nici mutra potrivită. Cel mai important era că nu semănăm cu niciuna dintre fetele mari, prin urmare, nu eram „fiu". Acest lucru era urmărit cu aviditate şi la orice asemănare te pricopseai cu o „maman sau un „papa".

***

Țin minte cum mă bucuram de plecarea într-un loc nou - atât de mult mă ajunsese la os traiul în casa copilului. Aveam convingerea naivă că vechiul autobuz mă va duce într-un loc nou, luminos şi frumos. Dar, aşa cum s-a dovedit mai târziu, casa

copilului era cea mai umană instituție dintre toate în care am reuşit să poposesc. Chiar şi statul cu genunchii pe cereale ori bătaia cu paleta de cauciuc erau o nimica toată în comparație cu locul în care m-a adus autobuzul cel urât şi murdar.

***

Țin minte bine acea zi. Ne-au controlat de păduchi, cheli şi raşi în cap - pe atunci copiii erau mutați dintr-o instituție în alta „coafați". Era comod, căci păduchii rămâneau fără stăpân. îmi aduc aminte cum o fetiță plângea şi țipa în timp ce o tundeau, implorând să i se pună la loc părul. Cei

mari, bătându-şi joc, i-au pus părul tuns pe cap, promiţând că se va lipi la loc. Fetiţa a crezut şi a purtat o perioadă şuviţele de păr pe craniul ei chel. Toate lumea râdea, iar mie, la acea vreme de şapte ani, îmi era milă de ea.

îmi mai aduc aminte bine că nu am mâncat vreo câteva zile - trăiam nişte frământări intense la noul loc.

***

Orfelinatul - o baracă cu etaj, lângă care se afla un tobogan prost făcut - era situat într-o localitate rurală. Alături era un iaz nu prea mare, după el - ferma de porci la care munceau elevii. A doua sau a treia zi am fost trimişi la tăiat lemne cu fierăstrăul, întrucât la orfelinat focul se făcea într-o sală de cazane. Ulterior am aflat că toate orfelinatele prin

care am trecut erau încălzite cu lemne şi cărbuni, lira de lucru la cocina porcilor, la bucătărie şi în multe alte locuri.

La şcoală am ajuns cu întârziere, dar, oricât de straniu ar părea, învăţam bine şi cu sârg. în prima perioadă îmi plăcea totul - şi matematica, şi literatura, şi istoria. Singurul lucru ce-mi displăcea nu voiam după ore să mă întorc în aceste barăci, unde mă aştepta munca, munca şi iarăşi munca.

***

La orfelinat, ca şi în toate centrele de plasament de stat, la cârmă erau cei mari. Ei nu munceau, ci dirijau munca, constituind un fel de autonomie locală. în plus, îi trimiteau pe cei mici la chioşcurile din apropiere după mucuri de ţigară... Odată, cei mari ne-au adunat pe toţi şi ne-au spus că s-au hotărât să „închirieze" un televizor de la magazin şi că au nevoie de mai mulţi copii pentru această „activitate". Am participat. Aveam de ales?

Apoi, la miliţie s-a găsit ţapul ispăşitor dintre cei mijlocii. El a fost trimis la şcoala de corecţie.

Dacă aveau nevoie să scoată dintr-o magazie străină o bicicletă, în misiune era trimis de asemenea careva dintre boboci. Era un cerc vicios, căci cândva şi copiii mai mari s-au aflat în aceeaşi situaţie.

învăţăturii mele i-a venit sfârşitul atunci când in grupă au venit băieţii mari şi au întrebat: „Cine e cel mai deştept?" Toată lumea s-a dat la o parte, iar eu chiar învăţam binişor. Au început să mă trimită

ba după mucuri, ba după biciclete. Atunci am descoperit ceva: cu cât eşti mai deştept, cu atât ai mai multe probleme. De aceea, am încetat repede să fiu deştept, am început să învăţ prost, să chiulesc de la ore. învăţătorii au încercat să vorbească cu educatoarea mea, dar eu nu mai voiam să fur a patra bicicletă şi să aduc al o sutălea chiştoc. Asta m-a ajutat să-mi formez abilitatea de a-mi ascunde aptitudinile, pentru a nu mă afla pe toate avanposturile inventate de tovarăşii mai mari.

Odată cineva m-a turnat, spunând că am şterpelit câteva biciclete. Miliţianul sectorist, văzându-mă, a început să râdă. Atât eram de mic, încât el n-a crezut că puteam să duc o bicicletă de adulţi „Desna".

***

întrucât orfelinatul este locul unde cu greu poţi să te ascunzi de cineva, eu dispăream în cocina porcilor. Acolo puteai să dispari, dar măcar nu te prăpădeai. Deasupra cocinei era o magazie pentru fân, unde puteam să trag un pui de somn. Foarte bine că a existat această magazie unde puteam măcar puţin să mă însingurez, să mă ascund. Dar dacă n-ar fi fost?

Odată am stat în şura mea ceva mai mult, şi m-am trezit cu doi colegi mai mari - el şi ea -, care au venit „să se joace". Ţin minte până-n ziua de azi numele şi prenumele lor. Mi-au „reproşat" mult şi bine după aceea faptul că ieşisem de sub fân chiar în

toiul „jocului" lor. Bine că ea l-a ţinut, căci el, probabil, m-ar fi omorât.

***

Directorul a fost concediat, pentru că-şi făcuse de cap cu fetele. Le chema pe rând să-i facă menajul in casă, se închidea cu ele şi le „ajuta". Mi se pare că ,1 fost chiar trimis la închisoare, cu confiscare. Toată lumea era în culmea fericirii, ca după revoluţie, la orfelinat era haos total: directorul lipsea, nu ne păsa ile nimic, mai ales de învăţătură. Dar atunci când a venit un alt director, de cel vechi toată lumea a început să-şi aducă aminte ca de unul „bun". în copiii instituţionalizaţi nu prea poţi să ai încredere. I'e trădează, dacă trebuie. Şi nu este vina lor, viaţa îi învaţă să-şi caute avantajul în orice situaţie.

***

Activităţi nu prea aveam - pe atunci nu erau voluntari care să ne înveselească, astfel încât periodic ajungeam în cronicile anumitor evenimente. Ba scăpăm vagonetul de pe şine, ba turteam cuiele

sub roțile trenului electric, ba fugăream taurul prin sat, ba intram în vreo grădină. Localnicii nu ne înghițeau pentru asta. Era periculos să umbli singur pe străzi. Eu purtam întotdeauna în buzunare pietre şi un cui pe care mi-1 turtisem sub un mărfar. De un real ajutor ne erau pietrele: îndată ce vreun localnic se apropia cu cine ştie ce intenții, scoteai un bolovan, îți făceai vânt şi rânjeai fără frică. Totuşi, „casnicii" reuşeau să ne prindă şi să

ne scarmene chiar cu tot cu pietre. în schimb, noi îi necăjeam.

***

Pe 3 decembrie, de ziua mea, am fost alungat noaptea în stradă, m-au trimis să caut 15 copeici[7]. Eu nu ştiam de unde să fac rost de nenorocitele copeici. De aceea, m-am aşezat într-un nămete, nu departe de orfelinat, şi m-am hotărât să îngheț!

O vecină se întorcea de la serviciu acasă. M-a văzut şi m-a luat la întrebări de ce stăteam noaptea pe zăpadă. Ştia cine eram şi de unde veneam. I-am relatat sincer că era ziua mea de naştere şi nu aveam un „cadou" pentru colegii mai mari. Ea mi-a dat 20 de copeici şi m-a condus la orfelinat. Vai, cât eram de bucuros că evitasem de data asta execuția. Dimineața, femeia a venit la orfelinat şi i-a povestit directoarei despre întâlnirea noastră nocturnă. Directoarea m-a chemat la ea, a încuiat cabinetul şi m-a bătut cu tocul pantofului. Apoi s-a întrunit „sfatul" celor mari, la care am fost lipsit de televizor pentru o perioadă de o lună. Noaptea m-au şi bătut măr.

***

Odată, am făcut septicemie şi m-au internat în salonul „zero". Spitalul era de lemn. Zile în şir am

[7] Copeica este moneda divizionară cu valoarea unei sutimi dintr-o rublă. (n. trad.)

/Scut într-un pat de a cărui spetează era atârnată o tăbliță - probabil cu un nume.

Această perioadă mi-o amintesc fragmentar. 1)octorii veneau des. Se uitau la mine, iar eu la ei. Spuneau: „Nu o mai duce mult". Iar eu mă gândeam: „Ce, ce nu voi duce?" Mă cărau cu taburetul la sala de tratamente. Cu o seringă mare „trăgeau" dintr-o mână sânge straniu de culoare neagră, iar în cealaltă mână îmi introduceau alt sânge de culoare roşie. De atunci port în mine mult sânge străin.

Nimeni nu mă vizita. Noptiera mea de lângă pat era întotdeauna goală. îmi amintesc momentul când am înțeles că totul va fi bine: m-am trezit în mijlocul nopții, iar pe pieptul meu şedea o pisică. Eu nu puteam s-o mângâi, dar ea a început să vină des.

într-o zi, am vărsat un medicament - fiolele şi sticluțele cu medicamente stăteau în număr mare lângă patul meu. M-am ridicat din pat şi, clătinându-rnă, m-am îndreptat spre toaletă în căutarea unei cârpe. Mă deplasam sprijinindu-mă de perete, iar asistentele de gardă au remarcat că am început >.î merg. La baie am luat cârpa, am adus-o în salon şi, sleit de puteri, m-am prăbuşit lângă pat. Aşa am zăcut până dimineața pe acea cârpă.

Apoi a venit primăvara. Ea a dat buzna în geamurile larg deschise ale spitalului prin larma păsărilor, luminându-mi din nou existența. Mă apropiam de fereastră, mă sprijineam cu fruntea de ramă, priveam şi ascultam primăvara. Apoi, au început să-mi dea drumul afară. Stăteam pe băncuță. Alături

ciripeau păsările, cerul era albastru, iarba verde - viața îşi continua mersul.

Am început să primesc vizite de la bolnavii din alte saloane. Ei veneau cu daruri şi noptiera mea nu a mai fost niciodată goală. Oamenii străini se aşezau pe marginea patului meu şi vorbeau cu mine. La spital am petrecut aproape un an. Apoi am fost retrimis „la locul meu" - la orfelinat.

***

însă nu chiar totul a fost rău la orfelinatul din sat, am şi câteva amintiri frumoase. împreună cu fetele mai mari ne adunam lângă magazin, şi ele ne povesteau despre morții care noaptea se sculau din mormânt şi cutreierau satul. Erau veritabile filme. Ascultam multe prostii de acest fel, iar dimineața trebuia să merg la şcoală sau la muncă. Eu alegeam munca - mă duceam în cocina porcilor şi mă culcam.

***

în acel orfelinat am simțit pentru prima oară cum cineva m-a tratat cu omenie: era prima mea învățătoare. Mai târziu am văzut o atitudine asemănătoare în filmul „Lecții de franceză", după povestirea lui Valentin Rasputin. Dar în film m-a tulburat faptul că băiatul din familie a fost trimis nu «e ştie de ce să-şi facă studiile la oraş, chinuindu-se acolo de foame. Bineînțeles, părinții voiau ca fiul lor să învețe, însă atunci când se pune o pro-

blemă de viață şi de moarte...
Copilărie amară
49

Nu ştiu dacă învățătoarea mea îşi dădea seama ce se întâmpla la noi în realitate, dar mă invita la ea acasă deseori. Mă ajuta, mă susținea cum putea. Ea locuia chiar în sat, nu departe, într-o casă cu gard frumos. Memoria mea a păstrat încă viu faptul că în drum spre casa ei trebuia să traversez un cimitir. Atunci pentru prima oară am întrebat-o despre moarte.

Ea îmi răspundea cu delicatețe la aceste întrebări, îmi explica cum putea, dar mă proteja, făcându-mă să înțeleg că moartea nu este un mijloc de ,1 rezolva toate problemele vieții repede şi uşor. Ea era credincioasă, ortodoxă, în casa ei erau icoane, dar la şcoală nimeni nu ştia asta.

De atunci am încetat să mă mai tem de moarte, ceea ce m-a ajutat să depăşesc o sumedenie de situații limită şi de pericole ale unei vieți pline de asperități.

Ea mă întâlnea întotdeauna în prag, mă conducea în casă. Nu mai ştiu exact ce-mi spunea, dar țin minte cât de gustos mă hrănea. Despre vână tăi nu mă întreba. Se aşeza de cealaltă parte a mesei şi, cu bărbia rezemată în palme, mă privea cum mâneam. Eu încercam să mă conformez.

Toamna livada ei era presărată cu mere, ea nu le culegea, îi plăceau merele în pomi şi pe pământ. Eu însă îmi umpleam cu lăcomie buzunarele, cât puteam duce, şi le căram la orfelinat.

Totul s-a curmat într-o zi, când din prostie am luat cu mine un coleg de clasă. El, linguşindu-se pe lângă cei mari, m-a turnat. Cei mari mi-au interzis să
50

mai merg la învățătoare. Cel mai degrabă, din invidie. Probabil că şi eu aş interzice în locul lor. îmi amintesc următorul tablou: eu plecam pentru totdeauna, priveam îndărăt, ea stătea în pragul casei, iar după casă se vedea curcubeul... Mergeam cu spatele, pentru a memora acest moment pentru totdeauna.

***

Apoi, nu se ştie de ce, s-a hotărât închiderea orfelinatului. Am fost aliniați, ni s-a adus la cunoştință că orfelinatul urmează să fie desființat, iar noi vom fi împrăştiați prin diferite centre de plasament. Eu nu aveam cine ştie ce temeri, dar cei mari era nemulțumiți, pentru că aici ei erau căpetenia, iar ce urma să fie la un alt orfelinat nu se ştia...

Din nou în autobuzul marca PAZ
***

Doamna director ne-a aliniat pe toți, ca înainte de trimiterea pe front, şi a citit cu glas tare la ce orfelinat pleca fiecare dintre noi. Nouă nu ne păsa. Sufletul se bucura: ne aştepta o schimbare. Degeaba însă ne bucuram. Ulterior n-am mai crezut în schimbările spre bine, pentru că în perioada petrecută la orfelinate mi s-a întâmplat rareori să văd ca răul să înceteze să mai fie rău. Pur şi simplu, un rău era înlocuit cu altul.

Deja după ce ne-au îmbarcat în autobuz, s-a apropiat o bătrânică şi, rostind numele meu de familie, a întrebat unde sunt. I s-a spus „sincer" că sunt în clădirea orfelinatului... „Educa" ar fi putut sa îmi schimbe soarta în acest fel, dar nu avea chef să piardă timp cu mine, să se lămurească cine şi pentru ce mă caută. Nu ştiu cine era acea bătrânică, dar, poate... cine ştie?

Toți porcii au fost încărcați într-o maşină - guițând şi urlând - şi trimişi la abator. Eu plângeam, ii cunoşteam pe unii porcuşori pe nume, căci le-am 1 lat să mănânce, am mers pe ei călare. Mai târziu nu ,im mai plâns nici după oamenii care mureau...

Aşadar, purceluşii au plecat la fabrica de mezeluri, iar pe noi autobuzul ne-a dus la un alt orfelinat provizoriu, căci locul rămânerii noastre definitive încă nu s-a hotărât.
***

Acest orfelinat semăna foarte mult cu cel de la care plecasem. Am fost din nou aliniați, din nou lunşi la chelie, şi astfel am trăit câteva luni în aşteptarea unui nou transfer. Nimeni nu mă tachina în mod special, având în vedere pietrele din buzunarul meu. Eu nu mergeam la şcoală, făceam ce voiam.

Apoi m-au dus iarăşi la un alt orfelinat. După cum s-a dovedit - din nou temporar. Destinul meu încă nu fusese hotărât. Iar pe la sfârşitul anului şaptezeci şi şase m-au mutat la orfelinatul din oraşul Suzdal.

***

Țin minte foarte bine acel moment - maşina intra în oraş, privind pe geam încercam să înțeleg unde era clădirea noastră. Mă uitam la contururile necunoscute ale caselor şi bisericilor. Spre seară,

ne-am apropiat de o clădire cu două etaje. Aceasta s-a dovedit a fi orfelinatul din Suzdal.

Acolo m-au supus unui interogatoriu: cine sunt, de unde vin, de ce? Aşa sunt primiți deținuții la puşcărie.

Am fost pus la dispoziția unui băiat tomnatic - pentru servirea lui. El m-a trimis în secunda doi să-i spăl şosetele. Am refuzat şi m-am ales cu o vână taie violetă sub ochi. Pe loc am primit indicații: în caz de ceva, m-am împiedicat şi am căzut...

„Cădeam" acolo deseori, la fel ca şi ceilalți colegi de clasă.

***

Orfelinatul s-a dovedit a fi un fost aşezământ monahal - desigur, cu sală de cazane. Aceasta era o clădire veche cu pereții groşi, cu o crăpătură în zona toaletei pentru fete (motiv pentru care iarna toată lumea mergea la aceeaşi toaletă). Unii se uitau la fete pe furiş, până când acest lucru a fost descoperit. Ce-i drept, mai târziu au găsit o altă metodă de a trage cu ochiul - de pe acoperişul grajdului...

Orfelinatul avea baie proprie, foarte veche. Băieților mai mari le plăcea să facă baie împreună

t u fetele. Doamna director le zicea miri şi mirese şi nu se împotrivea. Nouă însă nu ne dădea voie să mergem la baie cu fetele de seama noastră.

Aveam şi porci, şi cai, şi terenuri agricole imense.

îmi aduc aminte şi de iazul „negru", în care ne scăldam cu toții. Atunci pentru prima oară am văzut un om înecat. Pe drumul de întoarcere spre orfelinat, grupul nostru a discutat despre el cu multă însufleție. Pretutindeni mergeam în grup, însoțiți de tobă şi trompetă.

Acum, pe cât e posibil, nu particip la înmormân-
1,1 ri, căci altfel mă îmbolnăvesc pentru o perioadă îndelungată. îmi ajunge, am văzul destul, mai ales .itunci când mi-am înmormântat camarazii.

Dacă am şti că viața este atât de fragilă... însă .itunci aveam impresia că viața este o veşnicie. Trebuie doar să creşti mai repede, pentru a pleca la un alt orfelinat mai bun.

Doamna director era descurcăreață, semănând mtr-o oarecare măsură cu o actriță frustrată, având mereu fața roşie. în biroul ei era o masă lungă, un seif imens, nişte cărți despre comunism, portretele lui Lenin şi Makarenko, precum şi un bufet.

Ea s-a dovedit o doamnă isteață - ne găsea

mereu de lucru şi ne promitea să ne ducă apoi în vxcursie... Noi strângeam cu elan pietrele de pe câmpurile de cartofi, dar nu plecam nicăieri.

Orfelinatul mirosea a mâncare, lumină palidă ■,-i despotism. Aici era un colectiv pedagogic pestriț. In linii generale, pedagogii erau buni cu noi, dând

dovadă de cruzime doar din când în când. Această „bunătate" consta în faptul că la orfelinat se practica un sistem autonom, pe care îl organizase chiar directoarea cea rumenă la față. Ea îi aduna pe copiii mai mari şi, linguşindu-i, le dădea instrucțiuni. Orfelinatul era o şcoală model după toate criteriile, fie că era vorba de strângerea recoltei, de serbări sau întreceri sportive - totul se realiza „impecabil".

***

Copiii instituționalizați se împart în patru tipuri de bază, pe care le-am definit în felul următor: „iepuraşii", „vulpile", „lupii" şi „urşii". într-un orfelinat pot fi mulți „iepuraşi", câteva „vulpi" şi câțiva „lupi" şi unul sau doi „urşi". Această împărțire tipologică a orfanilor pe grupe a fost făcută de mine în temeiul propriei experiențe de viață la orfelinat, precum şi al reflecției deja în poziția de observator social.

„Iepuraşii". Aceştia sunt copiii care rămân mult în urma colegilor de şcoală. Ei sunt sfioşi, tăcuți, timizi, cedând în fața altora. Sunt uşor de recunoscut după aspectul exterior, după expresia ochilor, vestimentație, comportament. Mucoşi, cu hainele murdare, adesea tunşi cu neglijență, ei se află la periferia grupului, pitindu-se, de regulă, pe la colțuri. Ei nu sunt băgați în seamă, o încasează după ceafă atât de la „ai lor", cât şi de la „străini". Atunci când se împart cadourile, ei stau nehotărâți într-o parte şi vin să şi-l ridice ultimii. Băieții dibaci, obişnuiți cu viața de Ia orfelinat, îi deposedează de tot.

Copilărie amară

1)in pricina lipsei deprinderii de a lupta pentru propriile drepturi şi pentru viitor, în viața adultă aceşti copii nimeresc în încurcături mai frecvent decât ceilalți. într-o grupă, „iepuraşii" pot fi majoritari.

„Vulpile". Din punct de vedere fizic, „vulpile" se aseamănă cu „iepuraşii", dar au şi unele mici avantaje - abilitate înnăscută, agerime, îndemânare. Iile deja posedă dexteritate în ceea ce priveşte supraviețuirea în mediul dat, ştiu „de unde să ia" o anumită resursă, ştiu să trăiască în armonie cu perso-

nalul şi cu alţi copii, chiar şi cu cei mai mari. Aceşti copii - zâmbitori, deschişi, activi, cu rezultate bune la învăţătură - pot fi doi sau trei în grupă. Aparent, ei se repezesc primii să primească daruri (uitându-se cu coada ochiului la „lupi" şi la „urşi"), fiind gata în acelaşi timp să ofere toate cadourile colegilor mai puternici. Căpătând deprinderi de susţinători, „vulpile" nu îi supără pe „iepuraşi", se împacă bine cu „lupii" şi „urşii". în viaţa independentă cel mai adesea se căpătuiesc mai bine decât alţii.

„Lupii". Aceşti copii au o condiţie fizică mai bună decât „iepuraşii" şi „vulpile". Ei sunt mai impertinenţi, ştiu să îşi realizeze „vrerile" prin diferite metode, adesea chiar agresive şi provocatoare. Cel mai frecvent aceşti copii se grupează într-o comunitate. Sunt uşor de recunoscut după comportament, după detaşarea vădită de evenimentele ce se petrec în jur. La împărţirea cadourilor ei se apropie, de obicei, după „vulpiţe", pentru că „lupii" ştiu că oricum vor primi tot ce le trebuie, dar interesul

prevalează. „Lupii" îi presează pe „iepuraşi" şi pe „vulpiţe", învaţă prost. După părăsirea orfelinatului, ei continuă să se grupeze, activând în aceeaşi componenţă. Aceşti copii ajung primii în încurcături şi la închisoare.

„Ursul". De obicei la orfelinat este un singur „urs" (în limbajul deţinuţilor - „căpetenia"). Câteodată, „pe temei contractual" pot să coexiste doi sau trei „urşi". Acesta este un băiat vânjos, puternic din punct de vedere fizic, care practic are acces la toate resursele interne ale orfelinatului. El învaţă prost, iar în ultimii ani de orfelinat nu frecventează şcoala deloc. „Ursul" niciodată nu este în primele rânduri, dar ştie că informaţia despre tot ce se petrece îi va parveni în întregime. El se distinge prin vestimentaţie, comportament independent, el „are totul". Promovat de director şi angajaţii centrului de plasament drept „cel mai bun elev", „ursul" se bucură de influenţă în toate grupurile sociale, „dirijează" cu pricepere viaţa întregului orfelinat. Adesea el îşi asumă rezolvarea diferitor probleme ale cadrelor, fiind practic judecător şi călău. „Ursul" este capabil să conducă colectivul de copii, să-i mobilizeze pe copii la revoltă, neascultare etc. El şi-i face apropiaţi pe cei mai activi dintre „lupi" şi „vulpi", care îi execută ordinele şi, la rândul lor, îi dirijează pe „iepuraşi".

Am observat că în faţa sponsorilor cel mai ade-

sea iau cuvântul „iepuraşii" şi „vulpile". Cei dintâi - pentru că sunt constrânşi, ceilalți - pentru că trebuie să demonstreze nivelul de lucru al colectivului
Copilărie amară
57
I »vdagogic. „Vulpile" nu refuză niciodată să exceliv.e. în plus, li se oferă şansa de a primi ceva de l.i sponsorii „emoționați până la lacrimi", deşi apariția în public a „iepuraşilor" este mai eficientă. I i interpretează vreun cântec despre mama, de la < ,ire tresare inima oricărui om. înduioşați, sponsorii se apucă să-i salveze pe toți şi pe toate. Dar cine o.ire a avut un impact atât de puternic asupra lor? „Iepuraşii"! Deja stând de vorbă cu „vulpile" şi cu „lupii", sponsorii cred că purtarea lor este rodul eforturilor pedagogice ale angajaților orfelinatului, insă faptul că aceşti copii se aşază singuri în linia supraviețuirii nu le vine în minte. „Oamenii de .ifară" nu înțeleg că acesta este succesul personal al copilului care, depunând eforturi, a supraviețuit. I u vizitez în mod frecvent serbările organizate la orfelinate şi văd cât se bucură de aceste activități sponsorii şi cât de pasivi sunt față de ele copiii. Nu v greu de observat acest lucru dacă te uiți în sala de spectacole, nu pe scenă.

Caramelele şi evadarea

***

Am detestat mereu serbările. Le detest şi acum. Mai ales Revelionul.

Serbările produceau o impresie deosebită asupra noastră. La orfelinat exista o lege nescrisă: toate
5»
ALEKSANDR GHEZALOV
cadourile trebuiau puse sub pernă. Veneau cei mijlocii şi le luau, după care le transmiteau celor mari. Singurele pe care nu le mâncau aceşti nenorociți erau caramelele umplute cu gem. Eu adunam de afară chibrituri, iar noaptea scoteam umplutura din caramele.

Am fost deposedat de cadouri la toate orfelinatele în care am poposit, iar ele au fost mai multe de zece - cu profiluri diferite, de genuri diferite, cu zăbrele, cu puncte de trecere, cu tuberculoşi...

Cam până la vârsta de treisprezece ani nu am primit niciodată cadoul meu de Anul Nou. Astfel, am ajuns să am o atitudine diferită față de cadouri. Odată, am primit un saxofon frumos de culoare roşie. L-am făcut țăndări, pentru ca celorlalți să nu le revină nimic. M-au întrebat despre el, m-au inte-

rogat, pentru a-l lua sau vinde, dar eu tăceam chitic, după care le-am spus că mi l-au furat.

***

Una dintre „educe" a inventat „carnetul de purtare", pentru ridicarea nivelului de învățământ şi disciplină în şcoală. Aşa ceva putea să-i vină în minte numai unui duşman. Frâiele acestui aparat li s-au încredințat celor mari, „sfatului" lor. De acum chiar că aveau mâinile dezlegate: loveşte mai tare, căci ai dreptate, pentru că îți îndeplineşti funcțiile educative.

învățătorii vedeau că eram acoperiți de vânătăi, în schimb, eram „blânzi". Ce le păsa lor? Pentru ei era important să ne înhame la învățătură. Nu ți-ai efectuat

temele - primeşte nota unu. Ei ştiau sau îşi dădeau seama că eram bătuți, dar îşi urmăreau cu perseverență scopul. Câțiva învățători, e adevărat, refuzau să ne pună note, şi eu mă plec în fața lor pentru asta.

Seara se făcea „analiza generală". Din nou ni se făcea proces, ni se stabilea pedeapsa.

Atunci când Kurița îi trimitea pe cei mari să se „ocupe" de boboci, ea putea fi sigură că ei îşi vor îndeplini misiunea în timp util şi „calitativ".

Cei care prejudiciau această exemplaritate încasau peste față în timpul zilei, iar seara aflau că nu e permisă ştirbirea modului de viață exemplar: luau bătaie soră cu moartea şi li se organiza un proces tovărăşesc pilduitor. Dimineața nivelul de „obedință" a elevului respectiv era ridicat.

Aceasta este o pagină aparte a vieții, despre care aş vrea să relatez mai multe lucruri. Ideea este că nu ştiai de unde putea veni mesajul despre faptul că tu încâlci regulile de etalon ale instituției. Era suficient să răspunzi la şcoală cu scuipat la un alt scuipat sau să întârzii la micul dejun. Seara, băieții mijlocii te apucau de umăr şi te chemau pe „covorul roşu".

La orfelinat se ştia despre existența acestui sistem, dar nimeni nu se agita - probabil el le convenea tuturor.

Execuțiile erau variate. De exemplu, bătaia cu pumnii în grup, „zborul" pe pătură, mersul în genunchi pe scara de fier noaptea (la sugestia educatoarelor). Puteai să stai jumătate din noapte într-un picior pe noptieră, cu o pernă pe mâinile întinse sau

să traversezi linia frontului, ca la Tolstoi în nuvela „După bal". De câteva ori am fost condamnat la spân-

zurare. Mă spânzurau aproape de-adevăratelea, dar ceva îi împiedica mereu să ducă treaba până la capăt.

Apropo, spre deosebire de băieții mai mari, fetele se purtau cu noi frumos, probabil pentru a echilibra cumva situația...

***

Ceva mai târziu au apărut misiunile. Cu ajutorul lor puteai să te răscumperi de la bătaia de seară. Pentru asta trebuia să furi de la şcoală bani, iar dacă nu aduceai bani, spre dimineață partea dreaptă a feței putea să capete o altă culoare. La şcoală nu ne agreau. Şi chiar înțeleg de ce.

***

Calvarul a continuat în jur de 5-7 ani. Totuşi, într-o bună zi cineva a raportat la departamentul orăşenesc de învățământ şi la județ. Inspectorii au început să ne viziteze unii după alții. Fireşte, conducerea era anunțată în prealabil şi eram îmbrăcați în haine noi. Deoarece directoarea avea o masă lungă şi un bufet, inspecțiile se terminau repede tot acolo. în perioada inspecțiilor meniul nostru se îmbogățea, cei mari raportau cât de bine se exercita autoguvernarea. Inspectorii ne dezbrăcau aproape până la chiloți şi noi le spuneam că uneori cădem, ne rănim la mâini şi picioare, de acolo trăgându-ni-se vânătăile. Pentru că suntem copii.

Doamna director se justifica spunând că suntem foarte sportivi şi alergăm mult. Noi însă tăceam, nu trădăm pe nimeni. Controlorii o dojeneau puțin pe directoare, pentru faptul că făceam atât de mult sport...

Aşadar, nu se depista nicio încălcare, nimeni nu i redea că la orfelinat cineva te poate bate sau că eşti pus să furi.

Apoi au început primele evadări. Pur şi simplu, noi nu mai credeam în dreptate. Evadam câte unul, câte doi. Eram fugari câte trei-patru săptămâni, până când ne prindeau şi ne trimiteau la orfelinatele din zonă. Acolo îşi făceau de cap pedagogii locului. Noi nu eram sub tutela lor, de aceea le răspundeam obraznic. Țin minte că la un moment dat m-am apărat de o „educă" cu un fier de călcat. Nu aveam de ce să ne temem, căci mai departe de orfelinat nu puteau să ne trimită. Deci, puteam să ne apărăm interesele măcar acolo.

Oricât de straniu ar părea, mai târziu, cei care evadau se adaptau şi îşi aranjau viața mai uşor.

Probabil ar fi trebuit să dăm cu toții bir cu fugiții. Ar fi putut să fie un program educativ eficient pentru copiii din centrele de plasament.

***

Evadările nu se întâmplau numai din cauza faptului că nu mai credeam în dreptate, ci şi pentru că bestialitatea devenea din ce în ce mai rafinată. Copiii umblau somnoroşi, slăbănogi, pentru că noaptea

aveau loc când bătăile în masă, când spălarea şosetelor pentru cei mari. îngrijitoarele se ascundeau prin camere şi se uitau la televizor.

Pe lângă toate acestea, dormitoarele nu aveau uşi. Pur şi simplu. Draperii pe ferestre de asemenea nu erau. Iar în fiecare dormitor de afară bătea în geam lumina unui felinar neîndurător. Eu luam o praştie sau o piatră şi spărgeam noaptea aceste felinare. Locuitorii vecini depuneau de fiecare dată plângeri la miliție împotriva noastră: miliția venea şi pleca, noi continuam să spargem felinarele.

Simțindu-şi nepedepsirea, elevii mai mari începuseră să-şi bată joc de noi şi în timpul zilei. De exemplu, ne puneau într-o barcă fără vâsle şi aruncau în noi cu bolovani. întrucât distanța nu era mare, pietrele nimereau când în barcă, când în cap. Alături de orfelinat comsomoliştii au construit un loc de joacă. Cei mari intrau în căsuțe, adunându-şi în prealabil pietre, iar noi trebuia să ne strecurăm pe lângă ei. Sau trebuia să luăm cu asalt pârtia de gheață - cei mari stăteau sus şi ne împingeau în jos indiferent cum - cu mâinile, cu picioarele... Poate tocmai din acest motiv am încetat să mă mai tem de durere. Mai târziu, când am practicat boxul, asta s-a dovedit a fi important.

Odată, m-au aruncat de sus, iar jos se afla un pietroi - aşa mi-am fracturat pentru prima dată mâna. Doamnei educatoare i-am spus că am căzut pe stradă. Atunci când mâna nu-mi mai încăpea în buzunar, m-au dus la spital. Ulterior, mi-am mai

I racturat-o în timpul unui meci de hochei. Pentru Vii am ratat un gol, unul dintre colegii mai mari s-a apropiat de mine şi m-a lovit din răsputeri cu crosa I ieste mână. M-au dus iarăşi la spital, am stat ceva vreme cu mâna în ghips.

însă apogeul tuturor ticăloşiilor erau camerele ile gazare. La început acestea erau pubelele, în care

ne băgau şi aruncau tot acolo o „fumigenă" - o
1 utie de chibrituri ce scotea fum şi o minge de tenis
.1 prinsă. Deasupra ne acopereau cu ceva şi trebuia
să răbdăm. Mai târziu au găsit o adevărată cabină
ermetică în care se transportau bolnavii psihici. Cât
de multe persoane încăpeau în ea...

De asemenea, ne ardeau mâinile cu letconul.
Printre cei mari era unul căruia îi plăcea în mod
deosebit să facă experimente pe seama noastră. De
exemplu, ne punea să bem soluție de prelucrare
.1 fotografiilor şi urmărea cum acționează aceasta.
Soluția era un laxativ de neînlocuit. Eu detestam
cumplit aceste experimente, dar răbdam şi spu-
neam că mă simt bine. Atunci călăul îmi mai adă-
uga. Era un băiat bun, l-am poreclit Gestapo.

Eu tot aşteptam să cresc mai repede. Dar se pare
că oamenii cresc lent.

Uneori, când îmi aduc aminte de toate acestea,
îmi vine să dau o fugă la magazinul de arme.

***

Odată, în timp ce curățăm nişte cartofi la bucă-
tărie, un băiețel a spus ceva rău despre mama mea

şi eu am aruncat în el cu cuțitul. Briceagul i-a intrat
în picior.

Tema rudelor este foarte dureroasă. în esență,
aceasta este problema principală, vitală, a vieții de
copil. Mulți dintre copiii instituționalizați cred că
mama şi tata i-au pierdut întâmplător, că totul este
bine şi mult aşteptata întâlnire se apropie...

Am lansat cuțitul de câteva ori - o dată într-un
pedagog şi o dată într-un băiat care mă numea bas-
tard şi fiu de prostituată. Eu nu mă gândeam atunci
la mama. Nu ştiam cine era, ştiam doar că există
undeva o femeie... Doi alți fii ai ei creşteau de ase-
menea prin centre de plasament.

***

De obicei, frații şi surorile nu erau plasați în ace-
eaşi instituție, se considera că ei puteau forma un
clan. Dar iată că într-o zi, „dezertorii" mi-au trans-
mis un „mesaj" că la un alt orfelinat îl maltratau pe
fratele meu mai mic. M-am pregătit şi am evadat.
Mergeam noaptea de-a lungul drumului. Mâneam
ce găseam.

E uşor să găseşti mâncare pe drum. Adesea
oamenii au gențile deschise, poți lua orice. Apoi,
se mai poate fura de la piață, pentru că nimeni nu
se va lua după tine pentru o pară. Toți vor crede

că încerci să-l distragi pe vânzător de la punctul lui comercial. Ce-i drept, uneori vânzătorii se uneau; ei, atunci, cine-i mai iute la picior, dacă nu-ți puneau o piedică cumpărătorii.

Când am ajuns la locul propus, l-am găsit pe I ratele imediat - stătea sub masă şi plângea. Eu I am rugat să mi-1 arate pe derbedeul care îl bate. Derbedeul s-a dovedit a fi un băiat mare, cu un cap mai înalt ca mine. Eu m-am repezit spre el fără ,i-i spune nimic, l-am lovit din fugă unde trebuia şi se pare că l-am nimerit, pentru că el a căzut, iar cu m-am năpustit asupra lui şi am început să-l burduşesc. Nimeni n-a intervenit, pentru că la orfelinat există un cod de onoare - eu venisem de la un alt orfelinat şi mă băteam pentru fratele mai mic. Deci, potrivit regulei, aveam dreptate. El zăcea, iar eu îl loveam cu picioarele, urlam ceva la el şi la toți ceilalți, promițând să-l omor. Vedeam în ochii fratelui meu oroarea, dar altfel nu puteam să procedez.

***

Apoi, vreme de trei săptămâni am stat într-o şură cu fân. Mâncarea mi-o aduceau. Dar cineva m-a „turnat" şi de la orfelinatul nostru a venit după mine Vasia. Atunci când urcam în trenul personal de la Vladimir, tot orfelinatul a venit să mă conducă - eram un erou. însă eu mă întorceam la „ai mei", unde nu eram erou şi eram foarte trist din această cauză. Aş fi putut să o şterg de la Vasia, dar atunci ar fi fost şi mai rău. Vasia a băut tot drumul, povestindu-mi ceva despre sine, iar eu mă uitam pe geam... De fratele meu nu s-a mai atins nimeni, căci ştiau că are un frate mai mare - fiară. Şi acesta era adevărul.

şi eu am aruncat în el cu cuțitul. Briceagul i-a intrat în picior.

Tema rudelor este foarte dureroasă. în esență, aceasta este problema principală, vitală, a vieții de copil. Mulți dintre copiii instituționalizați cred că mama şi tata i-au pierdut întâmplător, că totul este bine şi mult aşteptata întâlnire se apropie...

Am lansat cuțitul de câteva ori - o dată într-un pedagog şi o dată într-un băiat care mă numea bastard şi fiu de prostituată. Eu nu mă gândeam atunci la mama. Nu ştiam cine era, ştiam doar că există undeva o femeie... Doi alți fii ai ei creşteau de ase-

menea prin centre de plasament.
***
De obicei, fraţii şi surorile nu erau plasaţi în aceeaşi instituţie, se considera că ei puteau forma un clan. Dar iată că într-o zi, „dezertorii" mi-au transmis un „mesaj" că la un alt orfelinat îl maltratau pe fratele meu mai mic. M-am pregătit şi am evadat. Mergeam noaptea de-a lungul drumului. Mâneam ce găseam.
E uşor să găseşti mâncare pe drum. Adesea oamenii au genţile deschise, poţi lua orice. Apoi, se mai poate fura de la piaţă, pentru că nimeni nu se va lua după tine pentru o pară. Toţi vor crede că încerci să-l distragi pe vânzător de la punctul lui comercial. Ce-i drept, uneori vânzătorii se uneau; ei, atunci, cine-i mai iute la picior, dacă nu-ţi puneau o piedică cumpărătorii.

Când am ajuns la locul propus, l-am găsit pe I ratele imediat - stătea sub masă şi plângea. Eu l-am rugat să mi-1 arate pe derbedeul care îl bate. I)erbedeul s-a dovedit a fi un băiat mare, cu un 1 ap mai înalt ca mine. Eu m-am repezit spre el fără ,1 i spune nimic, l-am lovit din fugă unde trebuia şi se pare că l-am nimerit, pentru că el a căzut, iar vii m-am năpustit asupra lui şi am început să-l burduşesc. Nimeni n-a intervenit, pentru că la orfelinat există un cod de onoare - eu venisem de la un alt orfelinat şi mă băteam pentru fratele mai mic. Deci, potrivit regulei, aveam dreptate. El zăcea, iar eu îl loveam cu picioarele, urlam ceva la el şi la toţi ceilalţi, promiţând să-l omor. Vedeam în ochii fratelui meu oroarea, dar altfel nu puteam să procedez.
***
Apoi, vreme de trei săptămâni am stat într-o ură cu fân. Mâncarea mi-o aduceau. Dar cineva in-a „turnat" şi de la orfelinatul nostru a venit după mine Vasia. Atunci când urcam în trenul personal de la Vladimir, tot orfelinatul a venit să mă conducă - eram un erou. însă eu mă întorceam la „ai mei", unde nu eram erou şi eram foarte trist din această cauză. Aş fi putut să o şterg de la Vasia, dar atunci ar fi fost şi mai rău. Vasia a băut tot drumul, povestindu-mi ceva despre sine, iar eu mă uitam pe geam... De fratele meu nu s-a mai atins nimeni, vaci ştiau că are un frate mai mare - fiară. Şi acesta era adevărul.

***

Evadarea mea de atunci nu ar fi avut niciun sens dacă nu i-aş fi luat apărarea fratelui şi nu l-aş fi ciomăgit pe acest „bătrân". Eu ştiam că mă aşteptau execuţii dintre cele mai crude. Răzbunarea a fost îngrozitoare - m-au condamnat să dorm în dulap timp de o lună. Toate muncile erau de-acum ale mele: curăţarea cartofilor, spălarea băii, curăţarea iazului. Directoarea mi-a tras o mamă de bătaie cu tocul pantofului. Ea ţipa cât o ţinea gura că nu a dormit bine, că a îmbătrânit din cauza mea şi a cheltuit mulţi bani pe medicamente. Aceasta era răsplata pentru posibilitatea de a-ţi apăra fratele mai mic. Dar eu mă obişnuisem, chiar mă bucuram că mă băteau „pentru treabă".

***

După evadare am înţeles că e mai bine să fugi şi să fii snopit în bătăi o singură dată, decât să aştepţi asta în fiecare noapte.

Pentru a vedea mai rar orfelinatul şi pe colegii mai mari, am început să frecventez toate secţiile şi cercurile, cum ar fi desenul, pianul şi altele. Odată, în timpul orelor, cineva i-a furat portofelul unei angajate. Toate lumea a crezut că eram eu, pentru că veneam de la orfelinat. Ulterior aşa se va întâmpla mereu: copil de la orfelinat era sinonim cu hoţ. M-au învinuit pe mine şi m-au dat afară de la toate cercurile, făcându-mă de ruşine. Eu chiar

Copilărie amară

voiam să mă spânzur, căci s-au găsit şi martori că furasem! Că tot a venit vorba, hoţul adevărat a fost găsit mai târziu, era un băiat „de acasă". Dar nimeni nu a mai venit să-mi ceară scuze. Eu însă mi-am pierdut posibilitatea de a mă ascunde de execuţiile neomenoase.

Apoi, am încercat să mă alătur detaşamentului de pionieri. Dar nu m-au primit nici la pionieri, nici la octombrei, nici la comsomolişti. Eram mereu „pe dinafară". Ţin minte că atunci când s-a pus problema intrării în Comsomol[8], l-am bătut pe secretarul organizaţiei comsomoliste, care a spus, punându-şi nu ştiu de ce mâna pe inimă, că elevii instituţionalizaţi nu sunt demni să facă parte din Comsomol.

Şcoala

La şcoală mergeam cu toată trupa, îmbrăcaţi cu geci indentice, iar „casnicii" ne spuneau că suntem de la incubator. Odată, ne-am trezit faţă în faţă cu

zece băieți „casnici". Bătaia a fost imposibil de evitat. Recurgeam la tot ce se putea - ba noi îi băteam, ba ei pe noi.

în clasă relațiile nu erau rele, întrucât noi frecventam şcoala rar, eram iubiți la distanță, prietenii

[8] Organizație revoluționară a tineretului sovietic. (11. trad.)

în fotografii:
La tabăra de pionieri
„Tabăra de pionieri
o aşteptam ca pe
o salvare,
ca pe o posibilitate
de a fugi de probleme
şi cruzime măcar
pentru perioada verii."
Copilărie amară

Ghezalov jucându-l pe Napoleon. Spectacol din perioada studiilor la şcoala de teatru din Carelia.
în timpul
serviciului militar
pe submarinul
nuclear
înainte de ieşirea
de la orfelinat,
împreună cu
colega de clasă Olea.

violente, fetele se băteau cu fetele, băieții - cu băieții. Dar atunci când trebuia să ne batem cu băieții din sat, ne uneam forțele şi ne băteam pe stadion. Odată ne-am bătut o sută contra o sută. A fost ceva de nedescris...

***

La şcoală frecventam numai orele de educație fizică, literatură şi istorie, ignorând în totalitate matematica, chimia, fizica. Istoria ne-o preda un domn agreabil. Am fost recent la mormântul lui. învățătorul de sport şi-a petrecut o bună parte din viață pe bicicletă. Pe bicicletă a şi murit. Cu ea a fost şi înmormântat.

Probabil au existat doi factori care au avut înrâurire asupra vieții mele - arhitectura şi literatura. Arhitectura atârna parcă singură deasupra mea - mă vrăjea, mă primea, mă înțelegea. Literatura era un fel de încercare de a substitui lipsa de comuni-

care: Gogol, Tolstoi, Dostoievski, Puşkin.

în timpul lecțiilor deschise eu puteam să recit din memorie un timp îndelungat poezii sau monologuri din proză. Colegilor de clasă le plăcea asta, căci nu mai trebuiau să se pregătească.

Literatura ne-o preda doamna profesoară Nina Timofeevna Toneieva. Ea mă susținea în fel şi chip şi, în generai, mă privea ca o mamă (cu toate că eu nu ştiu cum priveşte o mamă, dar probabil la fel, cu bunătate şi interes). Acum ea este paralizată, iar eu o sun în îiecare lună pentru a schimba câteva

vorbe. Atunci când sunt în trecere prin Suzdal, o vizitez negreşit.

***

Odată, am citit cartea Copiii din subteran. Voiam sâ-i scriu autorului, fără să ştiu că acesta murise demult. Ridicol. Citeam mult cu lanterna sub plapumă, mai mult la tabăra de pionieri, ce-i drept, căci la orfelinat nu-mi ardea de asta...

Apropo, la biblioteca orfelinatului lucra o fată I rumoasă pe nume Tatiana. întrucât nimeni nu prea mergea la bibliotecă, Tania dormea acolo. într-o zi, cineva i-a tăiat, în timp ce dormea, părul.

***

Desenul a început să mă preocupe atunci când, •tflându-mă la tabăra de pionieri, am făcut cunoştință cu instructora Tatiana, care era pictoriță. Ea comunica cu mine, încerca să-mi explice prin ce se deosebea arta de non-artă. Iar într-o zi, aflându-mă în tabără, am încercat să fug la râu şi am văzut nişte băieți care făceau box. Am intrat cu ei în joc. Antrenorul, aflând că sunt de la orfelinat, mi-a spus: „Vei avea nevoie de pumni". Iată deci, boxul şi desenul au devenit sensul călătoriilor mele la taberele de pionieri.

în general, acolo se cam temeau de noi, ceea ce nouă ne plăcea. Încă nu făceai nimic, dar cineva deja se temea de tine.

Adevărul este că gândul întoarcerii în micul nostru infern r.u ne dădea pace.

***

Tabăra de pionieri o aşteptam ca pe o salvare, ca pe o posibilitate de a fugi de probleme şi cruzime măcar pentru perioada verii. Noi le păcăleam cu uşurință pe bunele instructoare de pionieri. Profitam de onestitatea lor. Acum aş vrea să le cer iertare pentru asta...

Pedagogii taberelor nu înțelegeau de ce cu câteva săptămâni înainte de întoarcerea „la vatră" noi ne transformam într-o trupă de puşti palizi la față: nimeni nu mânca, umblam cu fețele mâhnite. Instructoarele credeau că suntem trişti, pentru că nu voiam să ne despărțim de ele. Oameni naivi, senini.

în realitate însă noi realizam că ne apropiem de porțile adăpostului nostru...

***

Am vizitat vreo patruzeci de tabere diferite de pionieri. Acolo eram numit „Saşka-artistul" pentru abilitățile mele de a cânta, dansa, juca spectacole.

L-am interpretat pe Ostap în piesa „Douăsprezece scaune", Saşa Spiridonov a jucat rolul lui Vorobianinov. Toată lumea se tăvălea pe jos de râs, atunci când căutam „comoara" în scaune. Eu cântam cântece de aventură. Atunci eram fericit, uitam că undeva există „colegii mai mari".

***

Odată m-au trimis în sud, pentru că eram „cel mai bolnăvicios". După întoarcere, am devenit multicolor din cauza vânătăilor - toți băieții mai mari îmi trăgeau neapărat un pumn la întâlnirea cu mine. Aşa s-a decis la „întrunire". Tot orfelinatul mi-a anunțat boicot, pentru că, în timp ce ei pătimeau, cu mă încălzeam în sudul țării. N-au vorbit cu mine trei luni. Ce-i drept, unii se apropiau în secret şi îmi cereau scuze: ordinele nu se discută. Eu m-am raportat cu înțelegere la acest fapt.

***

într-o zi, la orfelinatul nostru au venit nişte cineaşti de la „Mosfilm". Intenționau să turneze un film despre secolul trecut. Regizorul spunea că noi eram foarte potriviți pentru rolurile de copii săraci. El mai spunea: „Ochii copiilor sunt în ordine, vom înregistra".

în timpul realizării filmului noi stăteam în mijlocul câmpului, în bătaia vântului care ne fâlfâia hainele sărăcăcioase. Sarcina noastră era să ne uităm la cameră şi la orfelinat. Filmul a fost turnat fără duble. însă realizatorilor nu le-a ieşit ceva şi înregistrarea s-a stopat. Pelicula cu participarea noastră nu a mai fost proiectată. Păcat. Se pare că după aceeaşi tehnologie a fost turnat şi filmul „Animale rănite". Copiii de la centrele de plasament interpretează copilăria grea foarte veridic...

***

Am întâlnit şi oameni care ne tratau cu bunătate. De exemplu, doamna milițiană de sector refuza să mă trimită la şcoala de corecție, deşi directoarea depunea cu regularitate plângeri împotriva mea. Milițiana mă aducea la ea, eu îi povesteam tot adevărul. Directoarea îi ducea coniac, bomboane, dar tot nu a reuşit să se descotorosească de mine. Odată, m-au prins în flagrant cu bicicleta pe care o ascunseseră cei mari în iaz. Milițiana m-a crezut şi de data aceasta că nu o furasem eu.

Mai țin minte cum venea la noi o bătrânică uscățivă, care sărea gardul şi ne aducea bomboane. Apoi noi o ajutam să se urce din nou pe gard.
***

La orfelinat era un televizor alb-negru. El se afla în sala clubului. Nu era uşor să ajungi acolo. Pentru a vedea un film sau un desen animat, trebuia să fii un elev cioplit, ideal, un model. Uneori reuşeam să intru şi atunci vedeam o cu totul altă lume. îmi plăceau foarte mult emisiunile cu participarea lui Drozdov şi Senkevici. Unul vorbea despre animale, celălalt călătorea mereu. îmi mai plăceau desenele animate şi înmormântările cârmuitorilor țării cu acompaniamentul baletului.

(and a murit Brejnev, toată ziua ne arătau balet. Balerinele se roteau în costumația lor de culoare ilbă şi neagră, iar noi le priveam.

Probabil, înmormântările sunt acompaniate de balet, deoarece espadrilele balerinelor sunt albe.
***

Atunci când a murit Brejnev şi a fost declarat doliul, Kurița ne-a înnebunit pe toți cu urletele ei: „Cum voi trăi de acum încolo? Am rinichii bolnavi la fel ca Brejnev!" Noi o „consolam", spunând că va avea la înmormântare aceeaşi muzică... înainte de Brejnev muriseră Joe Dassin, Vîsoțki. Eu chiar plângeam, dar mai mult pentru că îmi găsisem un pretext decât pentru ei...

De Paşti, țin minte cum mergeam la cimitir. Una dintre „misiunile pascale" primite de la cei mari era strânsul alimentelor - oamenii aduceau de pomană bomboane, votcă, fructe. Noi le strângeam şi le duceam celor mari. De câteva ori milițienii ne-au făcut razie la cimitir. Era o privelişte ridicolă

- printre garduri alergau băieții, iar după ei gonea, jinându-şi chipiul, milițianul. Uneori ne prindeau şi ne aduceau la orfelinat. Apoi, directoarea organiza „bătaia publică". Eram scoşi în mijlocul sălii şi acoperiți cu jigniri din cap până-n picioare. Noi, cu capete!e-n jos, tăceam, deşi alții erau cei care trebuiau să stea în locul nostru. Directoarea striga că am

organizat cantină direct în cimitir, că Dumnezeu nu există, că mâncare la mormintele rudelor aduc doar oamenii mediocri...

Acum eu înțeleg că noi nu făceam nimic rău, căci oamenii aduceau mâncare de pomană, ceea ce înseamnă că cineva trebuia s-o mănânce. Ciorile nu reuşeau, în schimb noi reuşeam.

***

Chiar la începutul şederii mele la orfelinat, am descoperit biserica, care era deschisă. în acea perioadă la Suzdal era deschisă o singură biserică - în spatele zidului alb al bibliotecii, nu departe de flacăra eternă. De la orfelinat mergeam într-acolo, mai exact intram din când în când, numai eu. Nimeni nu a aflat despre aceste vizite, pentru că nimeni nu m-a denunțat. Era taina mea. Eu mergeam la biserică nu pentru că eram credincios sau voiam să primesc prescuri gustoase. Pur şi simplu, acolo era altfel decât oriunde altundeva. Aveam pe atunci foarte puțini ani şi nu prea înțelegeam la ce e bună acea casă cu cruci şi clopotniță alături. Dar de fiecare dată, întorcându-mă de la şcoală, treceam pe lângă biserică. Acolo toată lumea mă lua cu binişorul, bătrânele intrau în vorbă cu mine. Eu, desigur, tăceam, dar îmi plăcea că eram băgat în seamă. Țin minte că am simțit acolo linişte şi un oarecare echilibru. îmi amintesc de băbuțele uscățive, de vocea preotului. Mai târziu el a organizat o schismă şi a scos moaştele Sfintei Eufimia de Suzdal din

biserică. Iar recent am văzut pe YouTube cum ele .iu fost readuse.

Nu ştiu de unde apăruse în mine dorința de a ■irunca din când în când privirea în această lume necunoscută a bisericii. După câțiva ani, deja ocupându-mă de ridicarea unei biserici, am înțeles că m-a chemat clopotul din copilărie, aşa cum eram eu - nebotezat, incult. Probabil de acolo, din cel mai îndepărtat colțişor al meu, se aud aceste sunete ale clopotelor şi ale vocilor bătrânelor. Poate tocmai grație acestui

lapt mi-a rămas ceva luminos în suflet din copilărie.
***

Erau şi zile în care nu mă băteau - fie cei mari plecau undeva, fie pur şi simplu îmi mergea bine. Puteam atunci să cuget puțin la întrebarea cum să-mi continui viața. întrucât totul se reducea la raporturile băneşti, majoritatea preferau să-şi cumpere libertatea - jefuiau garderobele la şcoală, vindeau borcane de trei litri - ele şi atunci costau mai mult decât sticlele obişnuite.

Eu visam să pot rezolva totul intr-un singur moment - îmi doream să găsesc o comoară, pentru ,1 o da colegilor mai mari, voiam să-i răscumpăr pe toți, ca să ne lase în pace. întrucât orfelinatul se afla într-o clădire veche, vreme de câțiva ani am încercat să găsesc această comoară. Adesea mă duceam la subsolul edificiului, examinam pereții, dar găseam numai cruciulițe, agrafe, monezi, care n-aveau nicio valoare.

Mulți au visat la comoară. Dar, desigur, nimeni nu a găsit nimic. Ce păcat.
***

Reamintesc, noi făceam toate muncile, munceam până la epuizare, ceea ce era în detrimentul învățământului. Iar de lucru aveam. De curățat o cadă de cartofi, de udat grădina, de curățat pomii de măr, de strâns gunoiul la porci. în afară de asta, noi cultivam cartofi, varză, dar pedagogii le furau pe toate fără pic de remuşcare.

Uneori, atunci când fochistul nu se trezea multă vreme din beție, noi nu doar descărcăm tone de cărbuni la sala de cazane, ci şi stăteam de gardă în locul lui, prin urmare - nu învățam. înțelegând asta, au început să „facă focul" cei mari, luând cu ei pe unii dintre noi. Cărbunii trebuiau băgați repede în sala de cazane, altfel într-o noapte localnicii furau totul. Casele erau de lemn, oamenii nu aveau cu ce face focul. Iar spre dimineață aveam bătături până la sânge, însă ne mândream mult cu munca noastră eroică. Din cauza bătăturilor ne era imposibil să ținem pixul în mâini, de aceea stăteam cu mâinile sub bancă sau curățăm cartofii la orfelinat.

Mulți spun că este bine când copilul munceşte, însă atunci când el nu doar munceşte, ci mai este şi chinuit, nu mai e chiar atât de bine. Odată, împreună cu un camarad, ne-am aşezat să ne odihnim puțin pe lemne. Directoarea, văzând că nu muncim, m-a

apucat de ureche şi, ridicându-mă, mi-a strecurat

în față: „Cine nu munceşte, nu mănâncă". Am continuat să tai lemnele, iar doctorului i-am spus că mi-am atins urechea cu fierăstrăul. Directoarea s-a bucurat că eram atât de inventiv şi nu cream probleme, mi-a dat o vitamină, dar nu a uitat să-şi bage în gură şi ei una. Nu ştiu de ce, atunci această față m-a făcut să râd.

***

Aveam un îngrijitor de cai pe nume Vasia. Era beţiv. Bea de mama focului. Era un om de treabă, aşa cum sunt beţivii de obicei. El consuma apă de colonie, loţiune „de castraveţi" şi mânca varză. Noi l-am încuiat de câteva ori în pivniță, ştiind că el ne mânca acolo varza. Vasia avea un imens cal de tracţiune pe nume Milcik. Milcik nu îl iubea pe Vasia, iar pe copii îi iubea. Primăvara el spărgea uşa cu copitele şi fugea la iapă. în căutarea lui mergeam cu tot orfelinatul. îl găseam pe Milcik, sătul de petrecere cu iepele lui bălane. Vasia alerga prin câmp, încercând să apuce calul. în cele din urmă, cineva prindea calul de hamuri şi ne întorceam. Eu mergeam călare şi priveam cum treceau pe lângă mine case şi oameni, simţeam mirosul loţiunii de castraveţi. De bucurie, Vasia cinstea şi pleca la sala de cazane. Fochistul era prietenul lui. La fel alcoolic, dar un om la fel de bun. Noi stăteam şi ascultam poveştile lor, ei ne dădeau biscuiţi. Nu era nici directoarea cea cu fața roşie, nici „majorii". Numai noi şi aceşti bătrânei umili.

Deseori directoarea îi invita pe cei doi la ea şi îi amenința cu concedierea din cauza beţiilor şi, aşa cum spunea ea, pentru coruperea copiilor. Dar întrucât erau plătiţi prost, ea nu putea să-i concedieze.

Odată Milcik a fost cât pe ce să-l omoare pe Vasia: atunci când acesta din urmă, scăpându-şi apa de colonie, s-a aplecat după ea, calul l-a lovit cu copita. Vasia a supravieţuit, doar că urma de la copita calului a rămas pe spatele lui. Apropo, el şi cu Milcik s-au filmat într-un film. Ori în „Nunta lui Balzaminov", ori în „Suflete moarte". Pe atunci nu se prea găseau cai, şi cineaştii veneau la noi.

Deja mai târziu am aflat că peste câțiva ani Vasia a înghețat pe un frig cumplit până la moarte.

Pe lângă asta, ne plăcea să ne jucăm cu cățeii. Aveam un câine propriu - bălțat, semăna cu Bim cel alb Ureche Neagră. Dar nişte vecini l-au omorât. I-au pus în mâncare otravă de şobolani. Vasia m-a ajutat să-l îngrop, iar eu nu mi-am mai luat alt câine.

***

Veneau de la Moscova unii doritori să înfieze, cel mai frecvent pentru a-şi extinde spațiul locativ. Au luat un băiețel, iar el toamna, dezbrăcat, s-a întors la orfelinat pe jos, parcurgând patru sute de kilometri. Adoptatorii l-au învinuit de furt, de nepriceperea de a trăi în familie şi aşa mai departe. Au vrut la un

moment dat să mă ia şi pe mine, însă eu făceam nişte grimase, încât oamenilor li se făcea silă. Dacă aş fi ştiut atunci prin ce urma să trec, aş fi mers în orice familie şi nu m-aş fi schimonosit...

Unei fetițe, Marinei Plevina, i-a zâmbit şansa. Nişte oameni s-au hotărât s-o ia în Italia. Nu ştiu cum a putut să se întâmple, dar chiar înainte de plecare, dându-se pe tobogan, i-a intrat ceva în picior. Toată lumea credea că nu va mai pleca. însă italienii au aşteptat să se facă bine şi au luat-o. Era o fetişcană frumoasă, ca o păpuşă. în familii eram luați destul de rar, de fapt, noi nici nu aşteptam. Acum este la modă adoptarea copiilor, iar atunci se considera că cel mai bun loc pentru copil este orfelinatul, acolo sunt jucării şi mâncare. Adesea rudele îşi aduceau pur şi simplu copiii de mânuță, ca să trăiască la orfelinat. Apoi primeau şi apartament, şi alte bunuri. Numai că mulți nu ştiau că orfelinatul nostru nu era doar un lagăr de concentrare, ci un adevărat crematoriu, unde eram omorâți lent. Apoi, când scăpai de pereții orfelinatului, te omorai tu însuți - aveai deja experiență.

De câteva ori la noi au ajuns copii din familii, ai căror părinți îi lăsau la orfelinat pe perioada plecării lor. Țin minte cum o mămică, plecând într-o delegație în străinătate, în necunoştință de cauză, l-a lăsat la noi pe fiul ei. GF i-a promis că totul va fi bine, însă colegii mai mari nu credeau aşa... Băiatul a dat bir cu fugiții chiar a doua zi.

„Casnicii" o încasau zdravăn, ne răzbunam pe ei pentru libertatea lor.

Da, la orfelinat aveam bucătari buni. Toți cei care participă în mod secundar la procesul de edu-

cație sunt oameni buni: bucătăresele, paznicii. Era o bucătăreasă frumoasă, tanti Valea, cu o voce răsunătoare. Când ea râdea, toate lumea o admira, chiar şi directoarea. Nu ştiu de ce Valea a pus ochiul pe mine şi-mi dădea tot felul de dulciuri. Dar şi bucătăresele încasau - ba de la directoare, ba când furau de la bucătărie.

Când am mai crescut, mi-am făcut un obicei din a introduce diversificare în bucătăria orfelinatului - ba aduceam caraşi, ba ciuperci. Acesta a devenit un adevărat trend - toată lumea a început să meargă la pescuit şi la cules ciuperci.

***

Au fost oameni care au manifestat interes pentru mine, însă ei nu erau foarte mulți şi nu se aflau între zidurile orfelinatului. Eram nevoit să îi găsesc singur. Acum, aducându-mi aminte de şcoală, înțeleg că ea nu a devenit pentru mine acel loc în care aş fi putut să înțeleg ceva. A trebuit să realizez totul mai târziu, dar faptul că din zeci şi sute de oameni câțiva mi-au acordat atenție, chiar şi cu un simplu zâmbet, mi-a îndulcit copilăria mea în alb-negru.

***

încă din clasa întâi, cu toții tăcuserăm un legământ: „Atunci când vom ajunge «sus», pentru nimic in lume nu ne vom atinge de cei mici". Noi ne-am îndeplinit promisiunea. Pentru politica blândă față de boboci am fost deseori bătuți. Cei mici nu ştiau .ista. De aceea, atunci când noi înşine am devenit mari, relațiile noastre cu „foştii mici" erau bune.

Abia mai târziu am înțeles că trecutul este mai înfricoşător decât prezentul. Ulterior te vei cutremura, aducându-ți aminte cum ai bătut sau chinuit pe cineva cu soluție de prelucrare a fotografiilor. Mie nu mi-e ruşine față de camarazii mei mai mici. Noi am pus capăt acestei practici vechi a oprimării celor mici. Deşi reuşeam să înfăptuim asta cu anevoie.

Zilele trecute cineva iarăşi m-a întrebat cum s-a întâmplat că noi nu am recurs la fapte de cruzime. Sincer să fiu, nu pot răspunde la această întrebare. I)intotdeauna drepturile marilor li se transmiteau celor mici precum o cheie a oraşului. Ai devenit mare - bate, ordonă, îmbogățeşte-te.

De acum nimeni nu-i mai bătea pe boboci pen-Iru absență. Supraveghetoarele au încercat să adune

un „activ", însă noi nu intram în legătură cu ele, ci doar am organizat drept răspuns o grevă a foamei demonstrativă. Câteva zile nu am mâncat cu toții. Directoarei chiar i se făcuse rău.

Nu se poate spune că am pierdut orice control asupra celor mici. Noi îi pedepseam pentru furtul de la „ai lor" sau pentru „fapte ilicite", dar nu prin bătaie, ci prin muncă.

După atâția ani de batjocură nu le mai respectam şi nu dădeam doi bani pe educatoare, le ignoram pur şi simplu: la tot ce ne spuneau, le răspundeam prin tăcere. Acesta a fost un boicot pe viață. în cele din urmă, o parte a educatoarelor a plecat din orfelinat.

Atunci când veneau în vizită foştii colegi, toată lumea pleca de la orfelinat - nimeni nu voia nici măcar să-i salute. Noi intenționam să-i batem, dar totuşi ne era frică - mulți purtau bricege la ei... Aveam şi noi, dar ei erau mai mari, mai puternici, iar amintirea faptelor lor încă nu s-a spulberat.

Supraveghetoarele li se plângeau de „probleme" în educație, dar nu puteau să ne facă nimic. Noi le făceam şi mai mari pagube, bunăoară, le tăiam „educelor" poşetele, puneam pe scaune diferite scârboşenii, le încuiam în cabinet câte o jumătate de zi.

Doamna director era foarte nemulțumită de faptul că tot sistemul s-a ruinat. La orfelinat au început neînțelegerile. La doi ani după plecarea noastră, orfelinatul a fost închis. Am vizitat de câteva ori acest loc, dar fără cine ştie ce entuziasm. Acum chiar mă străduiesc să nu ajung pe acolo, cu

toate că vizitez destul de des oraşul Suzdal. Nu am puteri şi nici timp să mă uit la zidurile în care am fost distrus.

Ura față de directoare era globală, abia mai târziu mi-am uşurat inima. Oricum, ea nici nu mai e pe această lume. Iar în cei doi ani cât eram „la putere", a cam mâncat papară de la noi, inclusiv de la mine. Vorbesc aici şi de geamurile sparte de la cabinetul ei, şi despre clanța uşii unsă, şi despre cuiul băgat în gaura cheii. Odată chiar i-am dat foc orfelinatului... Trecutul a venit şi la ea. Ea a încercat să facă în aşa fel ca totul să fie ca înainte, dar ca înainte nu s-a mai putut.

***

Faptul că lucrurile s-au schimbat la orfelinat m-a ajutat într-o oarecare măsură să găsesc informații

despre mama mea. Am aflat că directoarea ascundea cheia de la seiful în care se aflau toate documentele chiar în pantoful cu care mă bătuse în repetate rânduri. Am şterpelit cheia, am deschis oberlihtul, am intrat şi mi-am găsit documentele. Despre acest furt ea nici c-a mai aflat.

De altfel, acea încercare a mea de a stabili un contact cu mama nu a fost încununată de succes. Atunci când am găsit-o, ea era rece şi străină. Apoi, nemaivenindu-şi în fire, a rămas în poziția de „nu sunt vinovată".

Pe tatăl meu nu îl țin minte. Nu îi ştiu nici măcar numele.

Am făcut câteva încercări rare de a-1 găsi, dar n-am reuşit până la urmă. Iar cuvântul cel greu „bastard" pluteşte deasupra mea până în prezent.

Şcoala profesională
de prelucrare a turbei

***

Cu doi ani înainte de a părăsi orfelinatul ştiam deja că voi fi trimis la şcoala profesională de prelucrare a turbei, unde aveam să stăpânesc meseria de tehnician în exploatarea turbei. Nu mă preocupa nimic, totul era gândit în locul meu de altcineva.

îmi doream atât de mult să dispar undeva de la orfelinat, încât începusem chiar să cred în extratereştri. însă extratereştrii tot nu veneau şi am fost nevoit să continui să cred în mine însumi.

***

Festivitatea de absolvire a trecut pe lângă mine - în ultima fotografie de şcoală eu nu apar. Nu-mi amintesc unde eram. Ori jucam fotbal, ori hoinăream prin oraş. Aveam 16 ani şi singurul lucru pe care-1 realizam era acela că începea o viață nouă. Câteva nopți la rând n-am dormit, temându-mă chiar şi de gândul Ia ziua de mâine.

Pur şi simplu, trebuia să ies din umbra orfelinatului şi să merg înainte. în jur toată lumea mă bătea

pe umăr, dar pentru mine nu era suficient. Aveam în cap un talmeş-balmeş căruia nu puteam să-i vin de hac. încotro s-o iau şi ce să fac de asemenea nu ştiam, în fața mea se profila exploatarea turbei, poate chiar titlul de Erou al muncii... Festivitatea de absolvire nu mai conta pentru mine - cine avea nevoie de ea?

La şcoală am învățat prost, mai exact, n-am învă-

ţat deloc. Toate notele le-am primit în mod automat pentru deprinderile cotidiene - măturatul duşumelei, curăţarea cartofilor.

La fel ca ceilalţi, am primit de la şcoală o referinţă şi documentul vieţii mele - o mapă groasă. Pe lângă acestea, o pernă, o valiză cu şosete şi chiloţi şi zece ruble. M-au îmbarcat într-un autocar, şi-au luat rămas bun fără prea multă insistenţă, cineva m-a însemnat cu semnul crucii şi eu am plecat. Pe drum, în faţa mea se perindau locurile cu care mă obişnuisem, turlele bisericilor, zidurile de apărare şi străzile oraşului în care îmi petrecusem copilăria. Toate acestea rămâneau în urmă şi trebuia să îmi caut un drum nou. Unul pe care deja mi-1 aleseseră, trimiţându-mă la o instituţie de învăţământ necunoscută. Aşa va continua încă multă vreme. Multă vreme de acum încolo altcineva va decide în locul meu.

***

Mi se părea că, fiind versat în cele ale vieţii, voi putea să intru în lumea nouă pentru mine, să mă împrietenesc cu oamenii noi. Dar pentru a câta oară viaţa şi-a arătat botul.

Am luat-o de la capăt. întrucât m-au adus la cămin vara, iluziile mele erau bogate. însă toamna, la şcoală au venit vreo trei sute de oameni, „casnici", absolut necunoscuţi mie. La început ei m-au privit cu curiozitate, apoi nu mi-au dat atenţie. Aflând însă că venisem de la orfelinat, au început să mă trateze cu suspiciune.

Chiar în prima zi mi s-a alocat „haleala" - nişte alimente. Am mâncat pe loc cât am putut, iar restul rezervei pe o săptămână l-am împărţit. De unde puteam să ştiu că acea mâncare era pentru o săptămână? Au venit elevii mai mari, au spart uşa camerei, au încercat să-mi confişte mâncarea, dar au primit cu scaunul şi cu radioul în cap. Deoarece şcoala profesională se afla într-un sat, mereu aveau loc bătăi între elevii satului şi cei veniţi de la oraş. Chiar la început am nimerit într-o bătaie cu cuţite care s-a soldat cu un omor. Mi s-a înmânat cuţitul şi mi s-a spus: când va ajunge miliţia, vei fi martor (cu cuţitul însângerat în mâini!). Bine că m-am dumirit să arunc cuţitul în sobă şi să fug.

Dar cel mai mare greu mă aştepta înainte, atunci când au început să mă sâcâie din cauza sărăciei garderobei - aveam doar o bluză şi o pereche

de pantaloni. Băiatul care era considerat şeful şi cel mai puternic din şcoală îmi spunea nişte cuvinte neplăcute. Eu înțelegeam că n-aveam încotro să fug şi m-am decis să nu mă dau bătut - am început să fac cros, să bat sacul de box, să mă antrenez.

Şeful era mult mai zdravăn decât mine, dar asta nu mă speria - aveam experiența bătăilor cu băieții mai mari ca mine atât în tabără, cât şi la orfelinat. In forul meu interior eram pregătit pentru asta. Şi mtr-o zi această întâlnire s-a petrecut.

S-a întâmplat atunci când stăteam lângă f ereastră şi mă gândeam la ale mele. în spatele meu cineva s-a apropiat de mine şi m-a lovit în cap. Era şeful care începea să-mi spună ceva. în spatele lui ,im văzut nişte băieți care se îngrămădiseră pentru a vedea ce urma să se întâmple. Aveam o singură şansă de a-mi păstra nevătămate fața şi restul corpului.

Fără să aştept să-şi termine vorba, am aplicat celebra lovitură sub genunchi, el s-a aplecat, l-am lovit în față - el a căzut. Era clar că dacă se va ridica el, voi cădea eu. Totul se petrecea sub ochii mulțimii de băieți care ne priveau, dar nu se băgau. Bătaia era doar între noi doi. După asta nimeni nu m-a mai necăjit, iar eu mi-am câştigat porecla de Kaban[9].

Acest tânăr s-a purtat destul de straniu - şi-a .îdus părinții, dar ei, aflând că eram de la orfelinat, m-au lăsat în pace. Apoi el m-a amenințat cu toporul.

Mulți băieți au început să facă împreună cu mine box, am simțit chiar un oarecare respect față de propria persoană. Umblam fără frică prin sat şi înțelegeam că făcusem ceva important.

[9] Mistreț (n. trad.)

***

Am încercat să-l ajut pe fratele mai mic Volodia, care încă mai era la orfelinat. Acum însă înțeleg că făcusem o greşeală. După acea întâlnire ceva l-a zdruncinat, legătura dintre noi s-a rupt. Pentru zece ani lungi el a ajuns la închisoare.

Pe lângă asta, m-am decis să o vizitez pe mama - voiam să simt ceva cald, familiar şi am făcut încercarea de a trăi cu ea, transferându-mă la o şcoală profesională din apropiere. Dar după ceva timp, mi-am pierdut orice speranță de a simți grija

maternă, iar pe mine un fiu adevărat. Mama era rece şi chiar se mândrea cu ceea ce făcuse. Pe atunci stătea cu un bărbat ciudat de la care născuse doi băieți. El a murit de o moarte cumplită: s-a îmbătat şi s-a înecat cu slănină, iar tovarăşii de beție l-au dus în boscheți, unde a şi murit.

***

La şcoală toți se fereau de mine, eram obraznic şi puteam să fac vreo boacănă. Spuneam cuvinte tăioase şi săream la bătaie. Dacă nu sari la bătaie - ai pierdut, eşti un laş. Mai bine e să-ți dai jos geaca pe loc şi să începi să te încrunți la cel care te supără. La orfelinat mi se altoise obiceiul straniu de a lua foc deodată, ca un chibrit, fără a lămuri situația. Asta m-a ajutat la orfelinat, dar nu m-a ajutat după. în mintea mea se producea un declic şi începea bătaia.

întotdeauna îmi era foarte greu să mă abțin. Am reuşit să învăț asta doar după mulți ani. în general, aducându-mi aminte de şcoala mea profesională, pot să spun că a fost utilă şi ea: aveam un culcuş permanent, mâncare, timp liber. Iar în față mă aştepta armata, mai exact, flota.

Submarinul

La comisariatul militar m-au amenințat că voi ajunge la tanchişti. Poate pentru că eram mic de statură. Cu toate acestea, am ajuns la flotă, pe un submarin nuclear, unde mi-am făcut serviciul militar vreme de trei ani.

Flota s-a dovedit a fi cea mai utilă. Trei ani undeva la adâncime - nici tu ispite, nici plată pentru chirie, nici scoți gunoiul, nici scrisori, nici telefoane, doar te plimbi în adâncuri. Şi, cum spunea Tarkovski, începi urcuşul în şinele tău.

Totul s-a întâmplat destul de banal: mi-a venit ordinul de chemare în armată, mi-am adunat puținele lucruri, am dat peste cap două pahare de nu ştiu ce vin... Deşi aveam posibilitate să mă eschivez, să acuz dureri de burtă, cap, picioare. Cine putea să demonstreze dacă eram bolnav sau sănătos? Dar îmi doream foarte mult să ajung în serviciul Patriei, căci aşa fusesem educat.

Ne-au dus la Murmansk. Majoritatea dintre cei cu care eram împreună sufereau foarte mult - care de dorul părinților, care de dorul prietenei, care de lipsa rachiului, iar unii după motocicletă. Eu

nu prea aveam pentru cine să sufăr, pentru mine armata era o nouă culme de escaladat. Priveam cu uimire la tot ce se petrecea - pentru mine totul era o noutate.

Se pare că mi-a fost mai uşor decât celorlalți. Submarinul se aseamănă foarte mult cu orfelinatul - nu ai unde să pleci.

Pe submarin, apropo, eu aproape că n-am văzut marea. Fără nicio exagerare, doar de câteva ori, când am ieşit la suprafața apei în căutarea torpilei, în timpul exercițiilor de tragere. Odată chiar am primit bilet de voie pentru asta. Pentru abateri eram băgați la arest. Acolo mi-a fost de ajutor sportul. Am ajuns imediat în departamentul sportiv al flotilei, am participat la competiții de box şi fotbal. La fotbal am ajuns chiar campioni ai flotilei. Iar în cazarma echipajului îi antrenam pe camarazii mei, îi învățam să se lupte.

***

Aici aveam posibilitatea să mă gândesc la viitor, să mă concentrez asupra unor obiective noi. Stând în compartiment, eu visam, cugetam, mă lăsam pradă fanteziei.

Scrisori primeam rar. Doar de la o învățătoare şi de la colega de clasă Nataşa. Pe de o parte, nu e chiar bine să nu ai deloc cunoştințe, dar pe de altă parte - am văzut cum oamenii îşi băgau capul în ştreang pentru că cineva i-a părăsit... Un camarad a vrut să se spânzure, aflând că iubita lui plecase la prietenul lui. El îi scria cu furie, cerându-i să-i întoarcă toată benzina pe care o cheltuise, plimbând-o cu motocicleta. Cineva i-a propus chiar să-i ceară restituirea florilor oferite. A fost vesel.

Odată, pe când jucam cu toții fotbal, mingea a căzut în golf şi am ieşit cu o barcă cu vâsle în şenal, pentru a prinde mingea. Era o absurditate totală - orice santinelă putea să mă împuşte. Ce-i drept, eram în uniformă şi m-au recunoscut - am scăpat, deci. Totuşi, i s-a raportat comandantului flotilei şi am fost arestat, lucrurile mergeau spre batalionul disciplinar. Din fericire, a intervenit întâmplarea. Un amiral ce cobora scările m-a văzut cu mingea şi mi-a mulțumit pentru victoria flotilei la meciul de fotbal. Apoi, în timpul interogatoriului, căpitanul mi-a încurcat numele de familie şi m-am întors la detaşament fără să primesc vreo pedeapsă.

Țin minte, în una dintre campanii ne-am uitat

la filmul „Lenin în Octombrie". Dar cea mai mare descoperire a devenit filmul „Assa" cu Tatiana

Drubici, cu care am şi făcut cunoştinţă mai târziu, la o seară caritabilă. Tânără şi foarte frumoasă. Nevăzând fete şi neavând alte distracţii, am vizionat acest film de vreo treizeci de ori, ştiam textul pe dinafară.

De câteva ori am luat foc, dar nu foarte tare, de câteva ori ne-am scufundat, dar nu foarte adânc.

Pe pereţi scriam poezii, dându-mi pâinea în schimbul creionului. Pentru ca şobolanii să nu mănânce pâinea, găseam găurile, băgăm acolo chibrituri, ca în copilărie, lipsindu-1 pe împăratul şoarecilor de hrană. Mă ajuta de asemenea cântatul la chitară, ştiam bine piesele lui Vîsoţki, Okudjava, Vizbor.

La sfârşitul armatei mi-au propus să devin cartnicul[10] navei, dar pentru asta trebuia să aduc un litru de spirt sau chiar doi litri. M-am gândit: ce contează, important este să plec de aici, pe o nouă mare, într-o nouă scufundare. Şi am ieşit marinar simplu, deşi aveam decoraţii.

Peste trei ani, pe 3 decembrie, de ziua mea de naştere, cu câteva boarfe şi cozorocul ridicat, făcându-i cu mâna flotei militare şi scuipând pe platou, am devenit om liber.

Din acel moment, ordinea şi saţietatea au luat sfârşit pentru mulţi ani încolo.

[10] Marinar cu grad de caporal în marina militară. (n. trad)

***

în trenul Murmansk - Moscova, luând prânzul pe o masă soioasă, mi-am văzut, sau poate Domnul mi-a arătat, viitorul: într-un ziar, în ramă, era scris că pentru dumneavoastră, Aleksandr Ghezalov (aveam acest sentiment), există la Petrozavodsk un loc în căminul ce aparţine şcolii de teatru. M-a ademenit cuvântul „cămin". Astfel, nea vând habar încotro s-o iau, am ieşit în Petrozavodsk - oraşul care a devenit al meu pentru următorii douăzeci de ani.

***

Intrând la şcoala de teatru, aveam convingerea că nu pot trezi interesul nimănui. Nu doar pe cel al fetelor. Al tuturor, în general. Ce poate avea intere-

sant omul care nu-şi este interesant sieşi?

Atunci când mergeam în armată, oamenii din tren nu doar că nu se uitau la mine, ei chiar îmi întorceau spatele cu frică. Asta mă mâhnea profund... Dar acum, probabil pentru că eram deja un marinar al flotei cu bonetă şi mutrişoară simpatică, am prins curaj.

La şcoală aveam să primesc adăpost, spre deosebire de gară, unde aş fi luat doar peste bot - de la miliţieni, echipe de mascaţi şi mafia gării.

Desigur, aş fi putut să plec spre meleagurile copilăriei mele. Să mă înfăşor în amintiri lângă zidurile instituţiei, aşa cum fac majoritatea foştilor copii instituţionalizaţi.

Eu nu ştiam ce îmi doream. în schimb, ştiam cu certitudine ce nu-mi doream: să mă întorc în regiunea Vladimir - tărâmul orfelinatului. Acolo erau toţi ai noştri, care şi pe unde. Majoritatea la închisoare, unii la bordel. Mulţi nici nu mai erau în viaţă... Ce combinaţie stridentă - OMUL NU MAI ESTE, cum aşa? Am măsurat bine de şapte ori şi - am tăiat. Cu toate că, potrivit statisticilor, 100% dintre copiii de la centrele de plasament se întorc pe teritoriul copilăriei lor. Dar ce-mi pasă mie de statistici?

***

La şcoala de teatru trebuia să susţin nişte examene - să interpretez un cântec, să recit o poezie, să mă schimonosesc... Acest din urmă lucru îmi reuşea de minune şi am fost admis la secţia de actorie-regie.

Eu nu le-am spus că eram de la orfelinat. M-am decis să fiu ca toţi ceilalţi. Pentru a fi ca toţi, trebuie să ai bani. Bani avea cam toată lumea, mai puţin eu. Atunci m-am hotărât să mă angajez ca paznic. Direct din tură mergeam la ore, soarele răsărea deasupra oraşului, iar mie-mi era somn...

Un băiat de douăzeci şi şase de ani venit de la orfelinat este un adevărat acuzator public. Le sunt foarte recunoscător celor care m-au răbdat în acea perioadă.

îmi simţeam neîndemânarea, lipsa de cultură, lipsa rădăcinilor familiale şi, dimpreună cu acestea - dorinţa de a acţiona. Aşa m-au învăţat în copilărie. Ceva în interior, mai aproape de inimă, nu mă lăsa să dorm, mă trezea noaptea, mă atrăgea spre balcon să privesc stelele. Acest „ceva" trăia şi gândea sepa-

rat de mine. Capul tăcea! Abia mai târziu am înțeles că în locul meu trăia şi gândea sufletul meu mic cât pumnul sau chiar mai mic.

Probabil Dumnezeu sădeşte în fiecare aptitudinea de a trăi cu sufletul, dar nu oricine poate să-l audă, iar eu se pare c-am reuşit. Țin minte cum la orfelinat ieşeam adesea noaptea atras de lumina becurilor de pe hol. Stăteam în pragul uşii şi priveam pur şi simplu lumina. Poate că ea era tocmai LUMINA aceea? Nu ştiu... Cum scrie la Pasternak:

S-a potolit rumoarea. Ies pe scenă
Lipit de tocul uşii
Pândesc în ecoul depărtat
Ce urmează să mi se-ntâmple-n viață.
Asupra mea atârnă-amurgul nopții
Cu mii de binocluri pe osie
De se poate numai, Avva Părinte,
Treacă de la mine-acest pahar...
însă ordinea lucrurilor e gândită
Iar capătul drumului iminent.
Sunt singur, totul se scufundă-n fariseism
Viața n-o trăieşti într-un moment...

***

La cămin stăteam singur, seara alergam la antrenamente, cântam la chitară. Oricât de straniu ar părea, mă înțelegeam bine cu toată lumea, în afară de administratoare, care fie a simțit mirosul meu de orfelinat, fie i-a spus cineva. Ea avea pică pe mine.

La şcoală aveam nişte profesori excelenți, printre care primul meu regizor Vasili Sergheievici Serebrov, Nelli Paki şi mulți alți oameni ce emanau căldură. Ei m-au învățat să cânt, să cad de pe scaun, să ies pe scenă, să nu mă tem de auditoriu, să fiu haios. Trebuie să spun că îmi învățam rolurile cu hărnicie. M-am împrietenit cu profesorii mei, mergeam la ei în vizită. Merg şi acum - la cimitir...

***

Apoi au venit vremurile grele. Am absolvit şcoala de teatru, m-am angajat. Am muncit la diferite uzine - făceam spectacole pe armătură, declamându-1 când pe Maiakovski, când pe Zoşcenko, munceam noaptea ca paznic - mă descurcam cum puteam.

Administratoarea a reuşit până la urmă să îşi traducă în viață ura - m-a dat afară din cămin. Am avut o discuție foarte dură cu ea şi pentru prima oară i-am spus că eram de la orfelinat. Ea a făcut

ochii cât cepele şi mi-a răspuns: „Cu atât mai mult!"

Veniturile mele erau modeste şi eu îmi petreceam nopțile în magazinul pe care îl păzeam.

***

Am schimbat multe locuri de muncă. N-am avut o reşedință vreme de câțiva ani, iar fără viză de flotant de ce muncă poate fi vorba? Mă apucam de „tot ce mi se dădea". Mă ajuta oțelirea de la orfelinat. Eu avansam pe scara profesională, prin urmare, eram apreciat. La facultate deocamdată nu mă duceam, mă temeam să nu scap ceva. Tocmai în acea perioadă au venit schimbările şi trebuia să aleg - fie să pierd timpul cu studiile, fie cu întărirea pozițiilor în oraş. Am ales a doua variantă... Şi n-am dat greş. Mulți, căpătând studii superioare s-au dovedit nepregătiți de schimbări, iar meseriile pe care şi le aleseseră, au rămas lipsite de cerere. Voucher[11]-urile, crizele economice - toate au trecut pe lângă mine, fără să mă afecteze, întrucât n-aveam nimic.

Este foarte dificil să trăieşti într-un oraş străin fără prieteni şi duşmani. Toți ceilalți ieşiseră din cuibul casei, pe când hainele mele îmi trădau originea „nobilă". Un golan, nu alta. Eram tăios, uneori insuportabil, regret, dar niciodată n-am trădat şi nu am căutat să profit de relații. Dădeam tot ce aveam, nu mă zgârceam la banii câştigați în chioşcurile de

[11] Document utilizat în programele de privatizare din țările aflate în procesul de tranzacție, în virtutea căruia deținătorul dobândeşte dreptul să obțină acțiuni emise de firmele supuse privatizării, (n. trad.)

pe stradă. Nu beam şi nu fumam. Banii munciți îi cheltuiam pe plăci de vinii şi mâncare, nu-mi ajungea pentru nimic altceva. Dar aceştia au fost primii mei bani.

Făceam fotbal, box, tenis. Sportul este şi el o muncă. Asta am înțeles încă de la orfelinat, unde frecventam tot felul de cercuri şi secții, pentru a le ține piept opresorilor. Acolo luam bătaie noaptea, ziua rareori. De aceea, ziua eu creşteam. în sângele meu circulă vreo trei litri de sudoare de antrenor.

Am muncit asupra sinelui şi în multe cazuri îmi găseam de lucru datorită sportului: un slăbănog nu este primit pe postul de paznic.

Apoi am muncit ca vânzător, bodyguard, portar, am condus un teatru, eram director adjunct la

şcoală - deci, am schimbat mai bine de douăzeci de meserii, scriind o mare carte de muncă. Păcat că pentru ea nu se dă premiul Booker.

***

Oamenii care fac prima oară cunoştinţă cu mine cel mai adesea rămân nedumeriţi: ce ghem de energie mai e şi acesta? însă eu nu pot altfel, căci într-un termen scurt trebuie să recuperez timpul pierdut, ceva ce am pierdut încă înainte de a mă naşte...

Odată i-am dat o mamă de bătaie unui nemernic care s-a exprimat în termeni negativi la adresa flotei armate marine. A fost cât pe ce să ajung la închisoare. într-alt rând, am lovit un bărbat atât de tare, încât el, căzând, a dat cu capul de asfalt şi am crezut

că a murit. Dar, probabil pentru că era beat, nu s-a întâmplat nimic grav. După acest caz, am luat hotărârea să nu mai ridic mâna la nimeni.

***

E destul de dificil să trăieşti când toţi în jurul tău spun că trebuie să fii şmecher şi descurcăreţ, iar tu nu poţi. Mulţi ani averea mea era alcătuită numai din hainele aşezate într-o geantă cu inscripţia „URSS". Nimic mai mult. NI-MIC. Vorba unui prieten de-al meu - curat şi liber. Nimeni nu mă prea invita în vizită. Mergeam la baia publică. Mâneam la cantina socială. Poate că de atunci devenisem un activist pe tărâm obştesc...

întâlnirea cu Klara Luchko

***

într-un mod cu totul surprinzător, un fost prieten de-al meu (şi aceştia, se va dovedi mai târziu, vor fi mulţi) mi-a propus să lucrez la filarmonica din Carelia. în acea perioadă era o activitate la modă şi interesantă. Aşa am devenit administrator: alergam prin diferite raioane, organizam într-o zi între şapte şi nouă concerte. Artiştii munceau ca robii, iar treaba mea era să le asigur cazarea şi masa. Acest lucru, între altele fie spus, îmi reuşea destul de bine. Experienţa mea de la orfelinat îmi venea uneori în ajutor.

***

Filarmonica era condusă de o doamnă despotică, beţivă, uneori lipsită de discernământ, care mi se adresa: „Hei, tu, cel de după paravan", „Hei, tu, de-acolo". De altfel, ea li se adresa tuturor în acest fel. Unii oamenii mă tratau la fel - „du-te",

„adu-mi", iar alții, în general, nu-mi dădeau nicio atenție. Dar eram bucuros că puteam îndeplini sarcini importante. Odată, la ordinul acestei bătrâne „boieroaice Morozova", am invitat-o pe Klara Stepanovna Luchko, pe care o cunoşteam foarte bine din filme.

Chiar mi s-a permis să duc nişte tratative cu ea, spunându-mi-se că trebuie să trezesc interesul actriței pentru noi. Adică, în convorbirea cu ea, trebuia să elogiez trenul nostru vechi şi murdar din Carelia, precum şi hotelul nostru zdrențuit.

Aveam mari emoții, îmi tremurau mâinile, picioarele, ochiul îmi zvâcnea, urechile-mi ardeau - puteai să-ți aprinzi țigara de la ele, nu alta. în una dintre zile, am format numărul de telefon de acasă al Klarei Stepanovna.

După ce s-au dus destul de multe apeluri, ea a luat receptorul şi a spus: „Vă ascult". Eu am stors din mine un scârțâit: „E-e-e..." Probabil acest „e-e-e" era prea încet şi ea a repetat: „Vă ascult". Atunci am început să îndrug verzi şi uscate: că avem un tren prost, hotelul este la fel, dar i-am promis că toate

biletele ei vor fi vândute. Klara Stepanovna a făcut o pauză - fără să mă întrebe măcar de mărimea onorariului, care era aşa şi aşa - şi a spus: „Sunt de acord". Cu o mână moale ca vata am pus receptorul, mi-am şters fruntea transpirată, m-am uitat stupefiat peste tot. în uşă stătea „boieroaica Morozova". Ea m-a certat pentru că „am dus nişte tratative proaste", trebuia să mint, aşa cum o făceam cu ceilalți...

Peste o săptămână am plecat la Klara Stepanovna cu invitația şi cu avansul. în săptămâna precedentă plecării am alergat prin raion, distribuindu-i pe artiştii pe jumătate beți.

Că tot a venit vorba, am observat că adesea oamenii din domeniul artei sunt mulțumiți de ceea ce fac, dar nu le merge deloc în viața personală. Poate că pentru ei primul lucru devine cel mai important, iar cel de-al doilea deloc, dar cu timpul cel dintâi devine rutină, iar cel de-al doilea lipseşte mult, dar este deja târziu. Devenind „popular", nu mai poți să construieşti ceea ce, de fapt, este mai important decât aplauzele.

I-am servit pe aceşti oameni în prima fază a vieții lor şi am văzut de aproape cum s-au dus de râpă din cauza meseriei. Poate că grație acestei experiențe observate pe furiş nu am urcat pe scenă. După

cum spunea profesorul meu de actorie şi regizorul Vasili Serebrov: „Tu, Ghezalov, ai putea să fii un actor dramatic bun, dar nu multă vreme".

întâlnirea cu Klara Stepanovna mi-a schimbat părerea despre actori. Ea era atât de integră, încât

încercările de a zări în ea defectele mediului actoricesc nu aveau nicio şansă. Iar faptul că ea mă lăsase pe mine, un orfan, un golan, în lumea ei, a fost pentru mine o adevărată minune.

***

Am ajuns la Moscova pentru prima oară după o despărțire lungă de acest oraş. Cândva, în perioada sovietică, evadasem din Suzdal la Moscova pentru a hoinări. Ieşeam la gara Kursk - în zonă se afla un magazin de mezeluri, unde erau salamuri de toate culorile. Eu arătam cu degetul spre ceva din față, vânzătoarea întorcea capul, eu apucam batonul de salam şi fugeam. Unii alergau să mă prindă, eu înconjuram vreo doamnă mai corpolentă şi mă făceam că mergeam împreună cu ea. M-au prins doar o singură dată, după o lungă evadare de la orfelinat. Noaptea adormisem direct pe trotuar, punându-mi sub cap o carte. Au venit milițienii pe motocicletă, m-au plasat într-o celulă cu nişte bețivi şi cu alți huligani arestați pentru 15 zile: tatuați, cu dinți de aur, ce sclipeau în lumina opacă a becului. Nu ştiu de ce, dar ei m-au primit, au feliat salamul, mi-au turnat nişte cifir[12] şi au început discuția. Le-am povestit totul pe şleau - da, am evadat, da, umblam razna. Unul dintre ei, cel mai tatuat, Nikolai, a rostit un discurs înflăcărat

[12] Ceai preparat într-o proporție de cel puțin 50 de grame la 0,5 litri de apă ce acționează ca un drog. (n. trad.)

şi a încercat să-mi explice abc-urile vieții de hoț. Eu mă înecam cu salamul, mă ardeam cu ceaiul, mă uitam la dinții în care se reflectau ochii mei şi luam aminte la ceea ce-mi spunea acest om pe jumătate vânăt de tatuaje.

Dimineața, m-am pus pe gânduri. îmi doream să fug de acolo. Apoi m-am oferit să spăl podeaua pe culoar. Mi-au permis, dezbrăcându-mă în prealabil de pantaloni şi cămaşă - ca să nu o şterg. Am început să spăl culoarul de-a lungul celulelor şi m-am oprit în dreptul unei uşi cu o gaură mare. Prin ea mă privea un ochi.

- Hei, micuțule!, m-a chemat ochiul.
- Ce vrei?
- Vino un pic.
- Pentru ce?
- Acolo, în prag, stă mama mea. Ia de la ea țigările şi semințele. Poți să-ți opreşti jumătate.
- Nu fumez.
- Atunci semințele.
- Am ieşit.
- Cineva dintr-o gaură mi-a spus că vreți să transmiteți ceva.

Am aflat că fiul acestei femei era condamnat la moarte... Am dus la uşă țigările, i le-am transmis câte una prin gaură şi am continuat să spăl, căutându-i cu privirea pe cei cu stele pe umeri. Iar mama continua să stea şi îi vedeam umerii tresăltând.

Am spălat până la uşa de la intrare, am pus mopul într-un colț. După vreo trei sute de metri am

întors capul - femeia continua să plângă în hohote, dar eu trebuia să fug mai departe.

***

Şi iată-mă iarăşi în Moscova - cuprinsă de forfotă, cu vitrine mari şi genți imense. M-am îndreptat spre splaiul Kotelnicheskaya. Pe drum, admiram plăcile comemorative: cine n-a trăit în aceste case comune! Portarii m-au luat la întrebări - la cine am venit şi ce vreau. Apoi i-au dat un telefon Klarei Stepanovna, iar ea le-a spus să mă lase să intru. Trebuie să spun că aveam nişte emoții teribile.

Am urcat la etajul cu pricina, am apăsat soneria. A ieşit doamna Luchko.

- Bună ziua, Klara Stepanovna.
- Bună, Saşa.

A ieşit şi Dmitri Mamleev. El mi-a strâns mâna şi am fost invitat la o farfurie cu ciorbă. în timpul prânzului, Klara Stepanovna mi-a mulțumit pentru că nu am mințit-o atunci când am invitat-o în turneu. Mi-a spus că ştie multe despre trenuri şi concerte.

Aşa a luat început prietenia de mulți ani cu acest om sincer şi curat. Am vorbit despre diverse şi s-a întâmplat ca mai târziu, de-a lungul câtorva ani, să-i vizitez numai pe aceşti oameni moscoviți. în afară de Klara, nu ştiam pe nimeni la Moscova.

***

Spectacolele Klarei Luchko în Carelia s-au bucurat de un mare succes. Am însoțit-o în

trenurile spre Sortavala, Pitkyaranta. Am discutat mult despre viață. Ea povestea despre sine, eu - despre trecutul meu de copil abandonat. S-a dovedit a fi o ascultătoare foarte atentă. în câteva zile ea a reuşit să răspundă la multe dintre întrebările mele. întâlnirea cu Klara Luchko a fost, probabil, cea mai importantă din viața mea, după întâlnirea cu mama.

***

Concertele ne-au adus mulți bani. „Boieroaica Morozova" era în culmea fericirii şi îmi promitea o primă. Aici am comis următoarea „greşeală". Fără aprobarea „boieroaicei", am însoțit-o pe Klara Stepanovna până la Moscova. Când m-am întors, am aflat că mi s-a propus demisia.

Dar asta nu m-a mâhnit foarte tare. Eu ştiam deja în ce domeniu aveam să activez.

Pe drumul de întoarcere spre Moscova, Klara mi-a spus: „Saşa, ce-ar fi să te ocupi de orfani şi să scrii o carte despre tine, vei reuşi..."

Inițial m-am speriat - mă simțeam bine, aveam un loc de muncă, cu toate că nu aveam locuință, soție, apartament, maşină. însă Klara mi-a sugerat să-mi schimb vectorul şi atunci m-am hotărât să înființez o organizație non-guvernamentală. Atunci ea mi-a spus nişte cuvinte covârşitoare: „Noi trăim pe pământ o dată şi nimic nu este important, în afară de chemarea ce o avem de la Domnul."

***

A fost groaznic să plec din acel loc, căci de acolo puteam deja să-mi fac un rost în viață, să-mi pun o cravată scumpă, să-mi fac o coafură „a la Pitt" şi să trăiesc altfel. A fost destul de greu să fac pasul înapoi. De la o viață sătulă - la cantina parohială. Pentru următorii zece ani, pentru multe-multe zile, căci munca socială înseamnă să clocoteşti în fiecare zi în viața altor oameni, să intri într-o apă nouă fără a ține cont de resurse.

PARTEA A II-A
ACTIVIST PE TĂRÂMUL OBŞTESC

***

De unde începe activitatea socială? Pentru a primi un răspuns, spune-mi cine şi de unde eşti. înainte de a-i ajuta pe ceilalți, trebuie să te ajuți pe tine însuți, să devii demn de a ajuta pe cineva. încetează să te mai

plângi de soartă grea, înfrunt-o, trage-te de păr din mocirlă, şi-abia atunci condu-i pe alţi amărâţi ca tine. Altfel, veţi merge la fund împreună.

Eu nu aveam un plan de unde să încep şi cum să mă ocup de copiii instituţionalizaţi. Dar ceva din interior, ceva aproape de inimă mă îndemna şi treaba mergea. Vorbeam cu oameni sătui, bine îmbrăcaţi şi mulţumiţi. Căpătând deprinderi oratorice la şcoala de teatru, mă adresam primului întâlnit cu un discurs înflăcărat, îi vorbeam despre cât de greu o duc copiii orfani, îi acostam. Nu foarte mulţi mă băgau în seamă. Adesea opream oameni pe strada pentru a le adresa o întrebare. Ţin minte aceşti ochi mari: ce psihopat cu bocanci ponosiţi mă intervievează? Purtam haine de la second-hand, arătam ca un bolnav, ieşeam basma curată din orice situaţie. Cel mai adesea oamenii catadicseau să-mi no

răspundă monosilabic sau îmi arătau cum să ajung undeva, deşi eu le vorbeam despre cu totul altceva. Astfel m-am ţinut de capul oamenilor în jur de un an, vorbeam cu portarii, pedagogii de la internate, cunoştinţele cherchelite. De câteva ori mi-a venit să las baltă totul, căci nu citeam în ochii celorlalţi aproape defel compasiune sau înţelegere.

Cunoştinţele şi prietenii îmi spuneau: „Ai înnebunit? Pentru ce îţi trebuie asta?" Eu le răspundeam cuminte: „Nu ştiu". Numai doi dintre ei - Roma Golţev şi Vădim - mi-au spus: „De ce nu?"

Umblam prin oraş, încercând să stabilesc diferite legături. Unii îmi arătau cu degetul la tâmplă, alţii îşi făceau cruce.

însă eu continuam.

în anul 1999, fără nicio experienţă în domeniu, am început să adun documente pentru înfiinţarea unei organizaţii non-guvernamentale, care ar putea să-i ajute pe toţi nevoiaşii - orfani, deţinuţi, bolnavi, oameni fără adăpost...

***

întrebarea „Cine sunteţi şi cine v-a trimis?" este tradiţională în Rusia. în momentul în care răspunzi: „Nu m-a trimis nimeni, am venit singur", încep problemele. „De la cineva" este mai simplu şi mai sigur, dar eu umblam din funcţionari în mecenaţi de la mine însumi. înseamnă că trebuia să mă depăşesc atât pe mine însumi, cât şi pe ei. Dacă nu ai legături, ci numai dorinţă şi conştiinţă - e prea puţin. Copilărie amară

Abia mai târziu am înțeles că aveam nevoie de un „brand de orfan". Eu nu aveam nimic, în afară de un trecut teribil de interesant.

***

Neîncrederea oamenilor poate fi înțeleasă: ei nu mai cred pe nimeni. Uneori ajung la învoială cu un sponsor în legătură cu ajutorul oferit unui proiect, mi se pare că obțin acordul şi-aud deodată la plecare întrebarea: „Dar pe dumneavoastră de ce vă preocupă toate acestea?" Sunt nevoit să mă întorc şi să o iau de la capăt, pentru a scoate ancora neîncrederii înrădăcinată adânc. Iar timpul trece.

M-am confruntat şi cu diferite autorități din lumea criminală. Printre ei nu am găsit tovarăşi de idei. Poate e mai bine aşa. în schimb, am avut inamici de calitate. Mi-am făcut rost de aceştia pentru mult şi bine. Lucru pentru care le sunt recunoscător.

***

Am studiat locurile în care stăteau cei de dragul cărora inițiasem totul. Am vizitat orfelinate, internate, închisori şi aziluri. înainte de toate, trebuia să-l studiez pe directorul centrului de plasament. Copiii de la orfelinate au un spirit puternic de observație: cine vine la ei, ce are în mâini, în cap şi în suflet? Directorii sunt nişte oameni sperioşi, care se tem de contacte neaprobate. Ei îmi zâmbeau drăguț, spuneau că la ei totul este minunat. Expresia feței lor era acră, deşi îngăduitoare.

Acum sunt prieten cu mulți dintre ei. Atunci însă ei îmi spuneau că cineva, chipurile, ar fi încercat deja să întemeieze o asemenea organizație, dar n-a reuşit: e dificil. Apoi mă duceam pe la funcționari, stăteam pe culoare, mă uitam, memoram cine şi-n ce birou intră, cine cu cine e prieten, cine şi cum vorbeşte - un adevărat spectacol. Mă primeau în mod diferit. Eu le povesteam cu foc despre greutățile copiilor orfani, ei mă răcoreau cu un ceai, cu promisiuni, dar la o următoare întâlnire întrebau din nou: „Pe cine aşteptați?"

***

Odată am trecut pe la directorul unui internat. I-am adunat pe toți angajații instituției şi am ținut în prezența lor o cuvântare înflăcărată. Toți se uitau unii la alții cu zâmbet, unii căscau, se plictiseau. Copiii străini sunt întotdeauna plictisitori. Un băiat îmbrăcat prost încerca să convingă nişte doamne şi

domni îmbrăcați bine să înceapă o treabă nouă fără bani şi ajutor. Colac peste pupăză, mai aveam şi mâna rănită într-o încăierare, ceea ce, desigur, arăta ridicol. Vine omul cu pumnii sfărâmați şi spune că va schimba ceva...

în Rusia acum este greu să inițiezi ceva fără bani, doar cu dorință, dar e şi mai greu să înțelegi cum reuşesc alții să o facă. Tocmai în acel moment, la acea şedință, mi-am adus aminte de romanul Suflete moarte şi m-am gândit că oamenii pot face parte dintr-o organizație în mod formal.

Aşa a luat naştere organizația non-guvernamentală „Ravnovesie"[13]. Trecându-i pe toți cei prezenți la şedință într-un proces-verbal, în esență fără consimțământul lor, m-am decis să nu mai deranjez pe nimeni, ci să încep lucrarea vieții mele cu ceea ce aveam. Astfel, sunt mulți ani de când lucrarea trăieşte, deşi în continuare cu lipsă de cadre. Acum înțeleg că nu întotdeauna cantitatea înseamnă calitate. Dar avea dreptate şi Cicikov[14]: cu cât mai multe suflete ai, cu atât eşti mai sus şi la vedere.

***

Lucrul cel mai dificil într-o activitate filantropică este să-i găseşti pe cei care au mijloace pentru realizarea planurilor. Cine sunt ei, unde locuiesc? Poate în copaci?

Drumul spinos începe de la secretară, care te apreciază după exterior: la domnul director au venit nişte zdrențăroşi, pentru ce? E o adevărată artă să ştii să treci vama secretarei. Aici e importantă nu numai ciocolata, ci şi prima întrebare pe care o adresezi. Secretarele de la sfârşitul anilor '90 făceau parte, cel mai adesea, din familiile şefilor. Ele îşi apărau boşii cu furie, până la ultimul glonț. Convorbirea debuta în mod tradițional: „Cine sunteți?" Răspunsul trebuia să răpună paza dintr-o

[13] Ravnovesie - „echilibru" (rus.). (n. trad.)

[14] Personajul principal din romanul „Suflete moarte" de Nikolai Gogol. (n. trad.)

lovitură. Cel mai important era să-ți manifeşti personalitatea cu umor, uşurință şi prospețime. Puteai spune ceva original, chiar dacă nu avea nicio legătură cu cele solicitate. Atunci doamna de fier bufnea în râs sau, cel puțin, zâmbea cochet, plecându-şi puțin capul. Victorie.

învățând să depăşesc punctele de trecere, căpătăm acces la obiect.

Obiectele mă întâlneau de obicei fără să se ridice.[15] Ele doar îmi arătau pe ce scaun pot să mă aşez. Dar eu mă aşezam întotdeauna pe un altul. Asta uimea: cum adică, nu m-am supus? Atunci începeam discuția.

Atunci când înțelegeam că întâlnirea nu va da roade, ascundeam pe furiş linguriţa de la ceai în buzunar. Este un foarte bun tonifiant, pentru a nu rămâne cu sentimentul de nereuşită... Am adunat vreo douăzeci de linguriţe, până când, într-un sfârşit, am înțeles un lucru simplu: nu trebuie să cer bani - trebuie să propun colaborare.

***

Rareori discuția se termina repede. Omului din fotoliul de piele îi plăcea să vorbească despre ceea ce nu s-a confruntat personal, dar citise pe undeva. Uneori, totul se sfârşea prin aceea că omul propunea un ajutor concret. Alteori, lucrurile se limitau

[15] Aşa îi numeşte autorul pe funcționarii, oamenii de afaceri cărora le-a solicitat ajutorul, (n. trad.)

la o proză artistică. Țin minte cum am purtat odată discuție cu o persoană de vază. La început, ea mi-a declarat că are doar cincisprezece minute, însă am stat de vorbă patru ore, în ciuda faptului că, din când în când, omul îmi amintea de cele cincisprezece minute. Comunicarea cu oamenii de la care aştepți ajutor este o experiență foarte bună. Cu toate că refuzul este garantat în 90 % dintre cazuri.

Primii bani străini pentru „copiii străini" au fost cei mai sărați şi memorabili.

***

Apoi, lumea s-a obişnuit cu mine. Mă priveau calm, îmi făceau complimente de genul „veți reuşi cu siguranță", „da-da" sau chiar de trei ori „da-da-da" şi un singur „nu". Atunci când maşina a luat-o din loc, am înțeles multe lucruri. Relațiile mele nu au dat niciun rezultat, în schimb au elucidat câte ceva. Important este să-ți vezi de treabă şi orice minciună solzoasă se va desprinde de la sine. îmi place foarte mult „Balada despre adevăr şi minciună" a lui Vîsoțki.

***

Totul începea cu o analiză, o întâlnire, o convorbire -marketing curat. Mulți oengişti nu ştiu să vorbească, considerând că oricum toată lumea tre-

buie să îi asculte. Specificul lor este acela că ei intră în conflicte, dar nu se luptă cu ele. Eu nu intram în conflicte, propuneam variante corecte, pentru că un

om supărat nu-mi mai poate fi partener. Dar erau şi oameni cu care a trebuit să vorbesc în contradictoriu. Contradicțiile pot da rezultate.

Din punctul de vedere al marketingului, totul era precis - adunam directori, pedagogi, oameni care au copilărit la orfelinat.

Directorii au spus - „idiot", pedagogii au spus - „fie", oamenii proveniți din centrele de plasament au spus - „dă-1 încolo".

Vizitând orfelinatele, vedeam că adesea copiii mă întâmpinau cu duşmănie, şuşoteau pe la spatele meu. Cineva m-a întrebat cum am reuşit să înfrunt acest lucru.

Există câteva căi de a intra în sistem. Prima - călcând peste cadavre, a doua - cu ajutorul profesionalismului, a treia - cu ajutorul statutului social, întotdeauna am mers pe cel de-al treilea drum. Sistemul funcționează foarte simplu. Dacă eşti prieten cu directorul, toate lumea este prietenă cu tine. Dacă strici relația cu directorul, el îți va strica relația cu toți ceilalți.

***

Organizația „ Râvnovesie" nu avea nici birou, nici număr de telefon, nici statut - nimic ce ar putea să-i favorizeze creşterea. Primele mele materiale le-am făcut cu ajutorul unei maşini de scris de dinaintea războiului. Scriam articole, alcătuiam planuri, îmi notam ideile interesante şi pe toate acestea le depozitam într-o cutie, pribegind prin chirii

sau înnoptând chiar în magazinul în care munceam. Tot ce îmi aparținea purtam după mine. Atunci am fost nevoit să mă angajez în trei locuri concomitent, pentru a arăta cât de cât normal, adică pentru a-mi putea procura haine şi apă de toaletă.

Timpul trecea, dar birou şi număr de telefon eu tot nu aveam. însă pe primul loc rămânea ACTIVITATEA. Ulterior am obținut aprobarea pentru ocuparea unui subsol, unde intenționam să organizez un centru pentru copii orfani „Maiak"[16]. Am reuşit să conving câteva întreprinderi să se implice în renovarea lui - umblam şi ceream vopsea, linoleum, gips carton, cuie.

Mă ajutau prietenii cu care jucam fotbal în aceeaşi echipă, directorii companiilor de construcţii şi totul părea a merge ca pe roate. Dar deodată primarul oraşului Petrozavodsk, pe care îl luam mai mereu peste picior în mass-media din cauza stării delăsate a copiilor orfani, m-a deposedat de încăpere pentru neplata chiriei: toţi banii mi-i cheltuisem pe materiale (astăzi acest primar este în lista mea de prieteni pe Facebook). Nu au fost bani puţini, puteam să-mi cumpăr o maşină bună, numai că în ea copiii orfani puţin probabil să fi încăput. Au început litigiile în instanţă.

Părăsind spaţiul închiriat, am venit la directorul internatului care mă primise prima oară şi l-am convins să îmi pună la dispoziţie fosta cameră de

[16] Maiak - „far", (rus.), (n. traci.)

depozitare a schiorilor, care era distrusă, ruinată. Şi iarăşi am început să bat la uşi, să cer materiale, mijloace, să-i caut pe cei care ar putea să-mi renoveze încăperea - mică, dar a mea. Astfel, într-un timp destul de scurt, am deschis o cantină pentru oamenii străzii. Am aşezat o „Cruce memorială" de zece metri pe locul împuşcărilor din anii '30, am organizat vizite la şcoli de reeducare, închisori, orfelinate, aziluri. între timp, autorităţile continuă să trăiască după legi proprii, ştiute numai de ele, şi nu pot pur şi simplu să nu pună bețe în roate. Prietenia dintre mine şi autorităţi nu s-a înfiripat, nu s-a potrivit alifia, patinele relaţiei noastre lunecă prost. Pentru mine este important măcar să nu mă împiedice! Căci îi iubesc pe toţi.

***

Apoi, m-am implicat în construcţia bisericilor. Nici acum nu pot să înţeleg de unde mi-a apărut acest gând. Pe atunci nu eram nici măcar botezat. Ca să nu mai spun că sunt pe jumătate azer. Potenţialii sponsori, pe care îi plictisisem deja oricum, s-au gândit în acel moment că am luat-o razna definitiv. Dar gheaţa s-a mişcat. îndată ce oamenii au început să doneze pentru biserică, au început să vină ajutoare şi pentru copii.

***

Am o carte de muncă groasă. Am înţeles că statutul social nu e cel mai important. Am renunţat

la succesul exterior chiar atunci când am simţit

mireasma izbândei. M-am întors de unde am plecat, începând să muncesc ca paznic, pentru că nu poți să le îmbini pe toate. Făceam o muncă murdară. Ritmul şi nevoile mi s-au schimbat. Am început să mănânc la cantina parohială. Nu regret.

Trăiam după principiile: să nu furi, să nu te linguşeşti, să nu te uiți la ceea ce fac alții.

Am estimat tot capitalul pe care-1 aveam la acel moment. Aveam un trecut social bun. Am absolvit şcoala de teatru, am muncit în domeniul marketingului. Eram autonom. Obiceiurile nocive erau reduse la minim. Aveam o capacitate de muncă bună. Domnul m-a împins: mergi, ai să te lămureşti mai încolo.

***

Atunci când vizitam închisorile, inițial nu eram primit, stăteam câte trei ore în ger în fața celulelor. Apoi am venit iarăşi şi aşa de câteva ori. Mi-am văzut aşteptarea răsplătită, căci până la urmă mi s-a permis să intru. Perseverența cucereşte oraşele.

Ştiam că celor din închisoare le era mai rău decât mie, care stăteam afară. Trebuia să-i demonstrez sistemului că am nevoie de asta, ceea ce însemna că voi sta până-mi vor da drumul. împreună puteam face multe şi eu am aşteptat.

într-o primă etapă - m-au dezbrăcat până la piele, au verificat dacă am adus țigări sau altceva interzis. în a doua etapă - mi-au spus: „Bună ziua,

ALEKSANDR GHEZALOV

„întâlnirea cu Klara
Luchko a fost cea mai
importantă
din viața mea."
în fotografie: cu Klara
Stepanovna Luchko
în fața zidurilor
orfelinatului după
douăzeci de ani de la
plecare. Acum în această
clădire se află o grădiniță
de copii.

„Am ridicat o biserică
pentru copiii
cu deficiențe de auz chiar
în centrul
oraşului Petrozavodsk"

în fotografie:
lângă biserica cu hramul
Sfântului Ioan Teologul
„Călătoresc destul demult.
Vizitez înjur de optzeci
de oraşe pe an"
în fotografie: la un seminar
în oraşul Blagoveşcensk
17.7.
ALEKSANDR GHEZALOV

Unul dintre trucurile muncii de oengist este alegerea oamenilor, castingul. în timp ce colinzi birourile, cauți un om care să-ți răspundă. Dacă dintre zece colonei ai găsit doi - vei avea succes. Eu am găsit trei. Trei cu care mi-am continuat activitatea. Este vorba de şeful departamentului educativ, directorul închisorii şi adjunctul şefului sistemului executiv penal.

Cu tot sistemul nu reuşeam să muncesc concomitent.

Aceste sisteme sunt multe - închisoarea, orfelinatul, spitalul.

***

Cel mai dificil moment a fost pentru mine construcția paraclisului de pe lângă închisoare. Am realizat asta după un efort de nouă ani. Vreme de nouă ani veneam regulat la şeful închisorii, stăteam de vorbă, beam ceai, dar răspunsul era: „Aleksandr, nu, încă nu e momentul".

Abia mai târziu, sub conducerea noului director, am reuşit să ridic paraclisul. Peste un an, el m-a sunat şi mi-a spus: „Saşa, procentul delictelor în camerele noastre s-a redus cu şaizeci la sută". Directorul este prietenul meu - Zablodski Ivan Iosipovici.

Apoi au venit cotroalele pompierilor şi ne-au spus să dărâmăm paraclisul. Directorul a ripostat: „Nu, nu-1 vom dărâma". L-am mutat într-un alt loc, acum se află în curtea închisorii.

Nouă ani pentru un mic paraclis...
Copilărie amară
12.3
***

Am ridicat şi o biserică pentru copiii cu deficiențe de auz.

Nebotezat, fără a avea vreo înțelegere a Tainelor, am venit la mitropolitul de Petrozavodsk şi Karelia Manuil şi i-am expus ideea. El m-a întrebat cine este sponsorul meu. Atitudinea mea era destul de copilărească - niciun sponsor, numai dorință. însă el,

oftând, mi-a semnat cererea şi am început să colind bisericile, să caut oameni care m-ar ajuta. Am găsit un părinte care era specializat în studii de arhitectură. Eu - un oengist necioplit cu scântei în ochi, şi el - un preot modest, liniştit, părintele Constantin.

Părintele Constantin mi-a recunoscut ulterior că, primind cartea mea de vizită, el s-a gândit imediat: „Absurd". Iar văzându-mă, şi-a zis că semăn cu un nebun. întrebarea pe care i-am adresat-o a fost corespunzătoare: „Vom construi o biserică?" Abia mai târziu, în procesul construcției, am înțeles că ideea ridicării bisericii în centrul oraşului este într-adevăr o neghiobie. Acum pot să spun asta oricui. însă părintele Constantin a început colaborarea cu mine şi chiar din primul an am reuşit să facem un proiect şi să obținem aprobarea pentru locul pe care urma să ridicăm biserica. Cel de-al doilea an a fost foarte dificil, am avut întâlniri deloc uşoare cu cei care puteau să ne ajute la construcția bisericii. Alergam la toate autoritățile - câte patruzeci de organizații pe lună. La sfârşitul anului următor a

fost gata fundația. Peste un an, a apărut construcția din bârne. Iar după încă un an, în 2004, biserica a fost sfințită şi au început să se țină slujbele.

în 2001, la vârsta de 33 de ani, eu m-am botezat, împreună cu fiica mea.

***

Toată lumea spunea: „Ce-i cu golanul ăsta ieşit din boscheți? Nu va reuşi nimic". Dar, probabil, Domnul a binevoit şi a avut nevoie de asta.

Biserica în cinstea Sfântului Ioan Teologul, ocrotitorul copiilor, a fost ridicată alături de un plasament pentru copii surdomuți şi copii cu defecte de vorbire. Ei sunt enoriaşii principali. Pentru ei slujbele sunt traduse în limbaj mimico-gestual. Mă bucură gândul că pruncii vin la Dumnezeu, şi El îi primeşte.

***

I-am adus o fotografie cu biserica noastră Preafericitului Patriarh Alexei.

Ce-ai făcut, Aleksandr?

Peste doi ani am fost decorat. După cum mi s-a spus, fusesem urmărit din umbră. Pe reversul decorației era scris: „Smerenia înalță".

***

în răstimpul în care aşteptam lângă gardul închisorii, am putut să mă gândesc la multe lucruri, dând curs liber imaginației - asta vom reuşi, asta nu

vom reuşi.
Copilărie amară
125
Atunci când lucrurile au fost duse la bun sfârşit, m-au asaltat cu decoraţii, umplându-mi tot pieptul.
îndată au apărut voci care au spus că lucrez pentru distincţii. Oare va sta cineva vreme de nouă ani pe ger pentru nişte jucării?
***
Prietenii mei - Dima şi Dima din Finlanda - mi-au donat o maşină mai veche, prima din viaţa mea, ca să pot vizita domeniile mele sociale.
Unul dintre avantajele filantropiei în provincie este faptul că toată lumea se cunoaşte. Mentalitatea poporului e aceea că nu îţi poţi face nume bun cu vorba, ci numai cu fapta. Bunăoară, se construieşte o biserică, iar în jurul ei sunt cinci sute de oameni. Aceşti oameni le spun celorlalţi. Apare un lanţ. Asta nu e predică, e activitate.
La Petrozavodsk am reuşit să mă împrietenesc cu mulţi ziarişti, care erau mişcaţi de problemele orfanilor - Alia Belozerova, Denis Vaganov (care din cauza hărţuielii la care a fost supus de către confraţii ziarişti a plecat în lumea cealaltă)... îmi aduc aminte cum într-o zi, împreună cu Denis, am primit din partea redactorului-şef al ziarului „MK" din Carelia însărcinarea de a afla cum îşi duc traiul oamenii fără adăpost.
Oamenii erau săritori şi nu spuneau niciodată „nu". Apoi, deja la Moscova, am înţeles că este mult mai uşor să practici acte de binefacere în oraşele mici.
Tot atunci, ajutat de cineva, am intrat la Facultatea de Sociologie a Universităţii din Petrozavodsk.
126
ALEKSANDR GHEZALOV
Nu prea aveam timp să învăţ. în schimb, am predat cursuri despre felul în care trebuie să ne oferim ajutorul. Toate acestea s-au dovedit a fi foarte importante.
***
Atunci când mă întâlnesc cu vreun antreprenor, ştiu chiar de la începutul discuţiei dacă se va implica sau nu în activitatea noastră. Omul se vede după comportament, după felul de a vorbi, după maniere.
Eu nu îmi propun ţelul de a atinge un rezultat cu orice preţ. Obiectivul meu este: dacă văd în faţa mea un cetăţean-partener, ştiu că vom face ceva împreună; dacă nu - spunem un banc, râdem şi o luăm care încotro.
Activiştii pe tărâmul obştesc se agită foarte mult. Prin această agitaţie se tulbură echilibrul

interacțiunii cu funcționarii. Carisma nu este întotdeauna utilă, uneori e enervantă. Dacă omul cu care comunic este „nepriceput", iar eu vin învăluit tot în carisme, nu voi avea niciun folos.

Adesea mă foloseam de tehnologia servirii ceaiului. Eu ştiam că la ora unu ei îşi beau ceaiul, veneam cu o cutie de bomboane şi auzeam: „Hei, Saşa, intră!" în timpul ceaiului reuşeam să discut toate problemele.

***

Nu întâmplător se spune: dacă vrei să faci ceva util - construieşte în locuri uitate de lume, cât mai departe de ochii străini.

Copilărie amară

127

Atitudinea față de mine la Petrozavodsk era stranie - nu supăram pe nimeni, nu mințeam, nu furam. Cu toate acestea, mă ciocneam de cuvintele: „Acest parvenit de la orfelinat ne-a ajuns la os cu activitatea lui".

Odată, în presă s-a răspândit zvonul că Ghezalov a fost prins făcând fapte de delapidare. Aşa cum am aflat mai târziu, unul dintre oengişti a scris despre încercarea mea de a construi un azil. într-un ziar s-a scris că „hoțul Ghezalov este încă în libertate"... Mergeam prin oraş şi cunoştințele mă întrebau: „Este adevărat că ai furat banii destinați construcției azilului?" Atunci când lucrurile s-au lămurit şi s-a dovedit că eram curat, unii, inclusiv acea publicație, au refuzat să publice măcar un articol prin care să mă dezmintă.

Acest lucru mi-a afectat enorm reputația...

Atunci am înțeles că filantropia poate nu doar să dea aripi sau să bucure.

Dar se pare că timpul vindecă.

***

La orfelinate se aduc canapele, mese, alte piese de mobilier şi electrocasnice. E clar ce fac aceşti oameni, dar ce face Ghezalov nu este clar.

Pentru a înțelege asta, oamenii ar trebui să îmi parcurgă cărțile, să se întâlnească cu mine, dar ei nu vor asta. Recent m-am întâlnit cu un antreprenor, şi el mi-a spus: „Eu nu-ți voi da bani. Ştii de ce? Pentru că la tine totul este bine. Iar eu, ca unul care

128

mă bucur de succes, mă simt cam incomod să-ți dau ție, care de asemenea te bucuri de succes..."

Există grupuri sociale pe care oamenii le sprijină

de frică. Cu toții suntem muritori, iar proiectele aferente activităților de tip „hospice" adună foarte mulți bani. Pentru orfani se donează mai puțin. Avem următorul rezultat: pentru deținuți nu se donează, ei trebuie să stea la puşcărie; persoanele fără adăpost - e vina lor c-au ajuns aşa; orfanii - unde sunt părinții lor?; câinii muşcă - i-au dat afară stăpânii. Iar în cazul celor muribunzi nu e nimeni vinovat. Concluzia: pentru a primi ceva, trebuie să mori.

Dar atât persoanele fără adăpost, cât şi deținuții mor.

Avem un procent de numai 20% de la cetățeni. Restul vine de la bănci, companii, granturi - acel aparat gigant care ia banii tot de la noi.

în Statele Unite este invers - 85% donează cetățenii şi 15% - statul.

***

Odată am încercat să bat la uşa inimii studenților şi profesorilor de la departamentul social al şcolilor profesionale, şcolilor tehnice, universităților, facultăților. Responsabilul adjunct pentru educație i-a adunat pe toți într-o sală. Discursul meu a durat în jur de patruzeci de minute. Lumea tăcea, nu punea întrebări, se uita la perete. Plecam, lăsând în urma mea o tăcere mormântală. De parcă i-ar fi vizitat un agent funerar şi le-ar fi luat măsurile. într-o altă zi,

am adunat colectivul unui colegiu pedagogic, dar iarăşi cuvântarea mea nu a produs impresie, din păcate. Din nou, am plecat în tăcere. în urma mea am auzit zgomotul produs de tocurile pantofilor. Era o doamnă de vreo treizeci de ani care şi-a cerut scuze pentru tot colectivul, dar totodată mi-a şoptit că în urmă cu câteva zile ei au mai fentat o organizație pentru persoane cu dizabilități. Şi s-a făcut roşie ca racul... într-o altă zi, eram la un internat şi ascultam un referat. Profesoara, doctor în ştiințe, povestea despre cum voluntarii lucrează cu copiii orfani. Această doamnă era chiar din acel colegiu. M-am simțit nevoit să iau cuvântul, întrucât ea mințea pe față, substituind conceptul de practică studențească cu cel al activității de voluntariat. Ea era roşie şi toată sala roşea. Aşa mint la noi în Rusia doctorii în ştiință, pentru că trebuie să raporteze despre munca de voluntariat cu orfanii. E prestigios să minți. Pe parcursul discursului au încasat-o şi primarul, şi pedagogii, şi toți cei care poartă răspundere pentru copiii orfani. Conferința dedicată cuviosiei şi curăției s-a transformat într-o

bătălie. Cine vrea să audă adevărul despre propria muncă prestată prost? Tocmai atunci, obosind să tot fac apeluri şi să cerşesc, m-am decis să lucrez singpr, implicându-i în proiectele mele pe prietenii cărora nu trebuia să le explic nimic.
Aş avea păcat dacă aş spune că nu mă interesează ce gândesc despre mine protejații mei. Dar niciodată

nu mi-am dorit să ocup fotoliul vreunui deputat sau funcționar. Imaginea mea licăreşte acum destul de des pe ecranele televizoarelor şi în ziare, însă eu nu-mi măgulesc orgoliul, ci pur şi simplu vreau să fiu cunoscut dintr-o perspectivă pozitivă.

O persoană responsabilă social pentru copiii orfani este reprezentantul şi mandatarul lor. Datorită acestui fapt, acum pot să rezolv o problemă la telefon, să ajut cu o viză de flotant, cu haine, alimente, să înscriu pe cineva la o şcoală serală. Oamenii vin la mine frecvent, uneori pur şi simplu după bani, haine. Eu încerc să-i conving să îşi schimbe modul de a percepe lumea, să scape de sentimentul propriei inutilități. Uneori reuşesc să fac asta.

Eu nu pot să opresc moartea. Toate celelalte se pot rezolva.

***

Ce dificultate principală întâmpină oamenii care-i ajută pe ceilalți? Ei obosesc. Pentru a nu obosi, trebuie să dai în aşa fel, ca să nu-ți mai rămână energie. Nu trebuie să o cruți, nu trebuie să îți faci rezerve de iubire şi bunătate. Atunci nu vei mai simți epuizare, oamenii te vor simți şi nu vei avea atâția pizmaşi.

Nu se ştie cât va arde becul meu. Dar îmi duc viața în aşa fel, ca să nu-mi fie ruşine să-i privesc pe oameni în ochi.

...Cât cer e sus, câți nori,
Livezi, cuiburi de ciori,
Copilărie amară

încât nici nu-i observi
Pe oameni, zici că-s servi...
O, ce târziu am înțeles
De ce eu ființez,
De ce goneşte inima
în vine sânge animat...
(D. Samoilov)

Pe atunci eu nu credeam că pot să apreciez ceva. întâlnirile veneau una după alta, trădările la fel. Abia

acum înțeleg că toate acestea sunt de la Creatorul.

Am ieşit de la orfelinat şi despre mine s-a spus: „Acesta va intra la puşcărie". Toți au intrat. Eu n-am intrat.

Adesea lumea mă întreabă: „Cum te-ai căpătuit?" Mereu am fost liber - de convenienţe, de etichete. Orice trecut este util - fie că este vorba de un lagăr de concentrare, de orfelinat sau de un coteț de găini. Mi-au fost de ajutor memoria bună şi spiritul de observație.

Chiar dacă în poarta vieții ai încasat o sută de goluri, mai ai o repriză în față. Din fericire, eu am simțirea vieții. Nu trebuie să ne temem să greşim. A ne oferi celorlalți cu zâmbetul pe buze şi cu mărinimie este de asemenea o investiție. Totul se va întoarce, dar într-o altă dimensiune. Am cercetat îndeajuns neamul omenesc pe escalatorul vieții, pe care alături curgeau râuri de oameni diferiți. Mă uitam la ei pe

furiş şi încercam să-i cunosc. E foarte interesant să te uiți la oameni, să-i memorezi, să analizezi cum şi cu ce trăiesc. în esență, toată viața este numai inspirație şi expirație. Dar Domnul este darnic şi noi inspirăm viață. Pentru cei care au văzut în viață numai peretele orfelinatului sau gardul cu sârmă ghimpată, acest lucru este cu atât mai important. Pentru a te depăşi, nu contează câți ani ai.

Nepersonala viață personală

Ce este viața personală? Ataşamentul pentru dispozitivele casnice, patul moale şi cuțitul de pâine la o sută de dolari? Sau soacra care manifestă interes viu pentru felul în care trăieşti, ce mesteci şi ce ai la coşul de gunoi?

Prima mea căsnicie a eşuat din mai multe motive. Vorba unui prieten de-al meu, oengiştii nu trăiesc mult. Avea dreptate. Mi-e greu să explic de ce n-am abandonat totul de dragul familiei. Mi se pare că poziția civică nu înseamnă, în linii mari, păstrarea familiei ca atare, ci este viața pentru ceilalți. Poate că nu am dreptate, dar tocmai aceasta a fost piatra de poticnire. Primeam telefoane acasă, mi se cerea ajutorul, iar jumătății mele nu-i plăcea acest lucru. însă dacă omul stă pe fereastră la etajul opt şi-ți cere să vorbeşti cu el, oare pot să-i răspund: „Iartă-mă, sunt ocupat cu familia"? Eu şi cu soția

vorbeam pe tonuri ridicate, încercând să ajungem

unul la inima celuilalt. într-o bună zi, mi s-a spus că viața cu mine nu-i veselă.

Am înțeles că nu e vesel cu ceea ce trăiesc, cu necazurile şi problemele străine. Ei bine, într-adevăr, este un lucru mai puțin plăcut. Mi-am luat punga cu lucrurile, calculatorul şi am plecat. Nu simt supărare, nici nu port pică, deşi fiica creşte cu un tată străin. Din nou, m-am ales cu experiența - „fiica marilor greşeli".

Uneori mi se spune că problemele trebuie lăsate la muncă, dar oare nu viața este munca noastră cea mai importantă? Trebuie să lucrăm acest dar al lui Dumnezeu. Sau vom căra tot ce adunăm în lumea cealaltă cu tot cu papuci?

Nici măcar şcoala de teatru nu m-a ajutat să clădesc relații cu fetele. Nici nu ştiu de ce mama primei mele fiice m-a băgat în seamă... Trecutul adus din orfelinat te ajunge din urmă. El şi acum mă ajunge, dar atunci a fost un adevărat seism.

în plus, atunci când cineva ți se uită în buletin, iar tu nu ai reşedință şi nu învârti între degete chei de la maşină, statutul tău are de suferit.

Cu toate acestea, soția mea actuală, Ana, nu s-a uitat la asta şi mi-a dăruit trei copii. Şi reşedință, apropo, de asemenea.

întâlnirea mea cu soția s-a petrecut într-un mod interesant. Un prieten mi-a cerut consiliere. Eu am

refuzat vehement, dar în cele din urmă am acceptat. Numele lui era Saşa Şumskih. Am venit la el, şi acolo, pe o valiză, am găsit-o pe soția mea.

Ana este o persoană calmă, echilibrată şi casnică. O domnişoară moscovită tipică, cu două facultăți, cu tată - doctor în ştiințe şi mamă - candidat în aceleaşi ştiințe. Nu ştiu ce a găsit atunci la mine, venit întâmplător în părăsitul sat Kolodozero, situat după oraşul Pudoj.

îmi aduc aminte cum stăteam atunci la o masă mare de țară, în jur erau oameni diferiți din oraşe diferite. Eu nu îmi propusesem țelul de a face cunoştință cu cineva: aveam deja o vârstă. Dar atunci când Ana a pus mâna pe chitară şi a început să cânte, m-am gândit să-mi încerc norocul. Discuții nu prea am avut. înainte de plecare, eu şi încă vreo câțiva tineri, împingându-ne unul pe celălalt, i-am cerut numărul de telefon.

Relația noastră a continuat în spațiul virtual. Mereu discutam ceva, ne contraziceam şi ne certam.

Din când în când, mergeam la Moscova şi îi făceam vizite. Deodată, pe un cal alb, mai exact pe doi cai, au apărut părinții Anei. După ceva timp, tata a coborât de pe cal, mama - nu... Şi iarăşi nerealizarea din copilărie a ieşit la suprafață cu toate tentaculele ei. Unui om fără rădăcini, fără trecut, fără un cuib al familiei îi este extrem de greu să demonstreze că e om ca toți oamenii.

La început m-am mâhnit. Aceeaşi greblă, pe care-am mai călcat-o, şi-a revenit la loc, dar, întrucât

pe frunte se formase de mult o adâncitură destul de încăpătoare pentru ea, cu margini frumoase şi roz, de această dată m-am decis să nu dau înapoi. Deşi, aşa cum am aflat mai târziu, soția a mâncat şi mai multă papară. Argumentele erau: ce faci, de ce îți trebuie asta, cu cine te legi, ai înnebunit, stăpâneşte-te. Dar presingul îndelungat nu a dat rezultate. Nemaiobținând bunăvoința părinților, soția a fost nevoită să plece cu mine în Carelia. Pe atunci nu aveam locuință, stăteam într-un birou modest, alături de biserica construită. La început ne-am aciuat acolo, apoi s-a întâmplat ceva cu totul incredibil...

într-o seară, am ieşit afară pentru a vedea cum funcționează felinarele din preajma bisericii. Deodată, m-am întâlnit cu o cunoştință veche, care îşi plimba câinele. Ora era târzie, ne-am mirat văzându-ne. Iurii m-a întrebat ce făceam atât de târziu în acel loc. I-am răspuns că locuiam cu soția într-un mic birou din apropiere. Atunci el mi-a propus pur şi simplu să mă mut în apartamentul lui cu patru camere.

Adesea oamenii, auzind despre o problemă, îți răspund fie clătinându-şi capul, fie ridicând din sprâncene, de parcă ar vrea să-şi înăbuşe abilitatea de a propune. Abilitatea de a-ți propune ajutorul este un indicator al realizării interioare, nu toți o au...

***

înainte de nuntă, Ana m-a dus la munte. Aşa am aflat că era şi schioară. Atunci când

„Acum regret doar trei lucruri - că nu îl cunosc pe tatăl meu,
nu cânt la pian şi nu cunosc limba engleză.
Pe toate celelalte Domnul mi le-a dăruit."

telecabina ne-a lăsat pe vârful cel mai înalt al lanțului Dombai, Muntele Mussa-Achitară, Ana a lunecat cu uşurință pe schiuri în jos şi a dispărut undeva. Eu, băgând pentru prima oară picioarele în schiuri, nu aveam încotro, am coborât după ea. Pare ciudat, dar m-am acomodat repede cu panta. La un moment dat, am văzut dintr-odată un om care venea cu viteză spre mine, cât pe ce să-mi taie drumul. Probabil, la fel ca şi mine, el se urcase pe schiuri pentru prima dată. în ultimul moment, am reuşit ca prin minune să mă întorc şi, cu toate că ne-am ciocnit, urmările nu au fost grave. Țin minte cum zăceam pe zăpadă cu schiurile în sus, omul zăcea alături, eu admiram munții, cerul înalt şi mă bucuram că rămăsesem în viață.

După cum am aflat mai târziu, aceasta a fost o parte a controlului ce mi-1 făcuse Ana. Următorul examen a fost excursia cu caiacul. Maximum ce ştiam era să manevrez o barcă gonflabilă: învățasem asta în timpul serviciului militar.

Ne-am luat corturi, saci de dormit, şi am plecat la unul dintre lacurile Careliei. După un timp, s-a năpustit furtuna, ne-am trezit în mijlocul lacului, am apăsat pe vâsle, am coborât pe mal şi două săptămâni am trăit cu ceea ce aveam sub mână. Soția analiza cu atenție aptitudinile mele - de a face rost de ciuperci, fructe de pădure sau nu ştiu ce plante...

Pe scurt, am trecut şi de acest examen. Ne-am întors la Petrozavodsk şi am depus actele la oficiul

de stare civilă. Au urmat cununia şi nunta. Nuntă fără rachiu şi bătăi. Pe malul lacului Sandal. Cu cântece acompaniate de chitară şi acordeon.

***

Am asistat la naşterea primului nostru copil Feodor. Maternitatea locală m-a uluit. Clădirea veche era situată vizavi de filarmonica la care am lucrat. Closetele nu aveau colaci. Am cumpărat un set de colaci pentru toaletă. Administrația i-a refuzat, bineînțeles, şi atunci i-am donat la o închisoare.

Feodor s-a născut după un travaliu de optsprezece ore. Moaşele se purtau ciudat, eu le rugam să o ajute pe soție să nască. în cele din urmă, noaptea târziu, băiatul a venit pe lume.

La plecare, portăreasa mi-a vorbit cu grosolănie, spunând ceva de genul: „Bărbații ăştia nu mai au altă treabă decât să umble haimana prin mater-

nităţi". Am zâmbit, i-am dat o bombonică şi m-am întors acasă fericit.

***

Din bănuţii primiţi de la nuntă am cumpărat o casă veche de o sută de ani în satul Pedaselga, de lângă Petrozavodsk. Casă proprie. înaintea noastră în ea locuise un beţiv. A trebuit să mă apuc singur de renovare - să repar ferestrele, pereţii, duşumeaua, să sap o fântână.

Deoarece soţia era din Moscova, despre noi se spunea „au venit muscalii". Nimeni nu comunica

cu noi. Ne-am propus să construim în cimitirul părăginit al satului un paraclis. Localnicii treceau pe lângă noi şi comentau - unii încuviinţau, alţii ne certau. Erau şi unii care ne ajutau.

Atunci când am instalat crucea pe turla bisericii, discuţiile s-au curmat pe dată. Ori crucea ce se înălţa deasupra copacilor îşi făcuse efectul, ori teama tipică rusească...

Desigur, reacţiile oamenilor erau diferite. Ba veneau alcoolicii satului şi încercau să ne vorbească despre budism, spuneau tot felul de nerozii, ba unul a vrut să se cunune cu tovarăşa ce zăcea beată în boscheţi...

Odată ne-am înţeles cu un beţiv că va tăia cu fierăstrăul nişte scânduri pentru paraclis. în dimineaţa următoare nu mai erau nici scândurile, nici fierăstrăul, iar pe bărbat l-am găsit zăcând lângă magazin. Probabil vânduse totul fără să-şi dea seama. Am umblat prin sat şi am întrebat de fierăstrău şi de scânduri. Abia mai târziu, la sfinţirea paraclisului, nişte oameni s-au apropiat de mine şi mi-au înapoiat fierăstrăul şi scândurile. Ei le bătuseră deja undeva, se pare că la toaletă.

Apoi s-a întâmplat ceva minunat. Puţin câte puţin, oamenii au început să îngrijească mormintele din cimitirul vechi şi părăginit. De parc-ar fi conştientizat că trebuie să facă ceva... Important e să începi.

Apropo, am observat că anume la cimitir oamenii prind la minte şi recapătă înţelegerea unor lucruri.

***

La construcţia paraclisului, pe lângă localnici, ne-au ajutat şi nişte copii de la o şcoală specială. Veneau la noi cu autobuzul si munceau în rând cu

toată lumea.

Apoi, lucrurile s-au derulat de la sine: a început să vină preotul, ne făcea înmormântări, cununii, botezuri. Viața s-a aranjat.

Localnicii au început să aibă grijă de paraclis, iar sub uşa noastră au început să apară dovlecei şi castraveți.

Acum mă mai duc din când în când în satul meu Pedaselga. Observ că oamenii au grijă de paraclis, curăță sfeşnicele, udă florile. Important e să începi.

***

Peste câțiva ani, soția l-a născut pe Tihon. Iar în sufletul mamei-soacre a venit primăvara. Ea s-a topit ca un om de zăpadă, devenind mai caldă față de mine. Ori poate că părinții Anei şi-au dorit ca nepoții să le fie alături...

Aşadar, peste încă un an, ne-am mutat la Moscova.

însă nici în prezent, locuind aici, eu nu mă simt un locuitor deplin al acestei metropole. în sinea mea, continui să trăiesc în Carelia.

„Eu simt că trebuie să sădesc în copiii mei ceva foarte important.

Nu înțeleg de unde vine această responsabilitate,

***

Apoi a venit pe lume fiica Gruşa. Zisă şi Agrafena, purtând şi numele de botez Glicheria. Este o fetiță cu părul de aur şi singura care are ochii verzi în familia noastră cu ochi căprui.

Iar fiica mea cea mare în curând va împlini douăzeci şi doi de ani. Râul nemilos al timpului a luat cu sine douăzeci şi doi de ani.

***

Eu simțeam o oarecare nevoie de Moscova. Nu pentru că aş iubi acest oraş, ci pentru că îmi doream să îndrept ceva în privința orfelinatelor la un nivel mai înalt. Fără susținere de la Moscova, fără cunoştințe, legături mi-era imposibil să o fac.

Moscova nu e Petrozavodsk. Asta am înțeles deodată. Moscova este un oraş sătul şi ceea ce făceam în Carelia mea săracă nu mergea aici. A fost dificil. Comunitatea filantropică moscovită nu m-a primit cu prea multă bunăvoință... în plus, viața de oengist este grea, căci el nu are aşa resurse ca să nu se gândească Ia ziua de mâine. Ultima mea însemnare în cartea de muncă era „spălător de vase", iar în lipsa unei hârtii decente nu eram bun de nimic...

însă după ceva timp, datorită revistei on-line „Filantrop" şi redactorului acesteia, Matvei Masalțev, am început să fiu invitat la diferite emisiuni, unele publicații îmi cereau interviul...

Copilărie amară

H5

E important să te menții pe poziție şi să-ți păstrezi echilibrul. Aşa se numea şi organizația noastră în Carelia - „Ravnovesie"[17]. Păcat că înainte de plecare cineva a spart tăblița cu denumirea firmei de deasupra biroului...

***

Cum decurge o zi din viața mea? De obicei, începe cu aceea că soția bodogăneşte pentru că stau dimineața pe Facebook. Luăm micul dejun împreună, îi ducem pe copii la grădiniță, stau de vorbă cu soția. Apoi plec. încotro plec deocamdată nu ştiu. Am un simț interior care parcă îmi şopteşte ce nu am terminat ieri, ce solicitări am astăzi. Dar, în linii generale, nu am un program foarte rigid. Nu sunt nici luptător, nici voluntar - trăiesc pur şi simplu. Totul depinde de gradul de solicitare. într-o zi pot avea până la cinci convorbiri plus o şedință. Când am puțin timp liber - postez informații pe site, scriu articole, comentez pe pagina de socializare, răspund la telefoane, dau telefoane. Toată ziua e dedicată contactelor.

Moscova este un oraş mare, aici e multă lume. Dar să-i găseşti pe cei care sunt gata să înainteze cu tine pe acelaşi drum este destul de dificil. Au existat şi oameni care m-au ajutat cu scopul de a profita, au fost şi unii care m-au trădat. Dar eu continui să fac ceea ce-am făcut...

[17] Ravnovesie - „echilibru" (rus.), (n. trad.)

îmi revăd în vis orfelinatul

***

Adesea văd în vis orfelinatul meu, deşi i-am părăsit zidurile cu mulți ani în urmă. Dorm iepureşte. în somn îi revăd pe camarazii mei încă vii, citesc, îmi calc uniforma. îmi apar în vis pedagogii călăi. Viața mea a trecut de jumătate, aş vrea să trăiesc pentru mine, dar de cum mă culc, ajung din nou în orfelinat şi întâlnesc „ochii singurătății". Gândul de a trăi pentru mine dispare pe loc. E foarte greu să te conformezi condițiilor pe care ți le dictează împrejurările, dar aşa e mai onest.

Eu îmi caut camarazii pe internet, postez foto-

grafii, apeluri, sunt gata să le trimit bani, numai să-i găsesc. Tăcere.

Zilele trecute m-au sunat de la un canal de televiziune pentru a mă întreba despre cum mi-am petrecut copilăria şi adolescenţa la orfelinat. Credeam că amintirile mele mă preocupă numai pe mine. E-atât de greu să scoţi de fiecare dată acest ghimpe... Dar sunt gata să-mi amintesc, de dragul celor care n-au trecut prin asta. Dea Dumnezeu ca nimeni să nu treacă printr-o copilărie sărată, precum cea care s-a împotmolit ca un ghimpe etern în inima mea.

***

Aducându-mi aminte de confraţii mei din orfelinatul trecutului, înţeleg că până în ziua de azi au

supravieţuit doar câţiva - cei care au reuşit să sară din timp de pe poteca lunecoasă. Ceilalţi fie au fost împuşcaţi, fie arşi. într-un cuvânt, au murit destul de mulţi oameni. Cu puţin timp înainte de moartea sa, un coleg mi-a spus: „Maradona - aşa mă numea el -, nu ştiu ce va ieşi din tine, dar se pare că vei realiza multe lucruri. Important e să fii tu însuţi". Peste o lună el a fost împuşcat în faţa blocului, sub ochii mamei sale.

Să fii tu însuţi... Tinerii încearcă să se regăsească, dar găsesc celula închisorii sau mormântul. Trist. Cum să le explici că viaţa poate fi trăită fără bătăi de stradă, făcând în schimb ceva util? Cum poate un tânăr să-şi observe propria persoană? Dar alături îi sunt oamenii adulţi, mame şi taţi, călăuzitorii lui în viitor! Cât de frecvent abia după producerea unei tragedii părinţii îşi dau seama că n-au făcut cât trebuia pentru odrasla lor...

***

Recent, am vizitat orfelinatul din Suzdal, de unde ieşisem cândva neîndemânatic şi cu picioarele strâmbe. Amintirile m-au copleşit: am revăzut geamurile sparte, grinzile pe care au încercat cândva să mă spânzure, am văzut iazul secat, lipsit de viaţă. Ceva mai în dreapta, pe locul magaziei arse de băieţii mai mari, am văzut înălţându-se căsuţele, de unde zburau pietrele copiilor ca şi mine.

Timpul ştie să atenueze, să acopere cu căldură ca un val, şi iată că azi, revin aici deja cu copiii mei,

pentru a le arăta unde mi-am petrecut copilăria cea ciudată şi sărată.

***

Destul de des fac vizite la orfelinate. Zilele trecute am descoperit un băiețel care cântă formidabil la pian şi scrie poezii. Şi eu am scris poezii, dar ele n-au interesat pe nimeni. Oare cum ar fi dacă atunci ar exista un om care ar putea să răsfoiască, să rectifice, să corecteze ceva? Poate că lucrurile ar fi luat o altă întorsătură?

***

Nu m-am gândit niciodată la ce voi deveni. Chiar mi se părea că nu voi avea un trai lung. Mai mult decât atât, oamenii din jur spuneau că viața trebuie trăită intens şi repede. Cum să treci peste aceste pietre? Toți camarazii mei sunt pe lumea cealaltă.

Frații mei, care au colindat închisorile - în prezent cu dinții sparți şi vineți de tatuaje -, încearcă să spună că viața continuă, deşi ea este complet desfigurată. Câte răni le-a produs sistemul nostru educativ? Câte lozinci n-au dat niciun rezultat?

***

Cât de prețioasă este copilăria... Eu nu cunosc acest preț. Căci copilăria este un ulcior cu apă vie, care ne satură pentru tot restul vieții. Iar dacă ulciorul este cu apă moartă? Ce pot face cei care trăiesc în casele statului şi dorm pe paturile statului?

Copilărie amară

Eu n-am învățat să mă bucur de viață, cu toate că am copii şi desfăşor o activitate. Ce este bucuria? Este ceva ce nu începe mai târziu. Bucuria începe acolo unde te-au adus pe lume.

***

Eu nu ştiu cum poate un om care a crescut în ghetto-ul statului să dea de urma acestei linii roşii. Poate este vorba de o problemă de credință, de stoarcere din tine a senzațiilor vitale. Lipsa de naturalețe nu naşte firescul.

Mi-au rămas fotografii din copilărie: sunt într-un palton straniu în carouri, alături stau prietenii mei, la fel în carouri, cu priviri lipsite de viață. înțelegi că tu nu trăieşti - eşti „în carouri".

Țin minte cum odată, la vârsta de şapte ani, obosit de atâta bătaie de joc, am apucat un suport de granit şi am alergat după educatoare, încercând să o lovesc. Cum se poate lucra cu un copil în aşa fel încât la şapte ani el să devină un luptător, nevoit să-şi pună în aplicare maniera agresivă acolo unde trebuie să fie o copilărie fericită?

Mama mea, din fericire sau din nefericire, nu

ştie asta. Poate tocmai de aceea mi-a apărut dorința de a asista la naşterile soției, de a lua copilul ca un tată grijuliu şi de a-1 pune la pieptul mamei? A fost un fel de reîncarnare, o transformare, o oportunitate divină de a ajunge din urmă copilăria urâtă, care a fugit de mine.

***

Eu nu pot să mă numesc un om curajos, ori unul care îşi scoate semeț capul din tranşee. Cel mai adesea eu şedeam în această tranşee. Uneori îmi puneam mai multe căşti şi încercam să mă târăsc pe pământ pe dibuite. Cu mâinile întinse, biciuit peste față cu crengile problemelor, înaintam cu precauție. Asta nu e laşitate. E doar dorință de a supraviețui.

Recent am înmormântat o fată, iar cu puțin timp înainte - un băiat. Ei nu au mers pe dibuite, ci de-a dreptul. Băiatul a fost ucis, a zăcut o săptămână într-un şanț, ca un netrebnic, dar mi-e ruşine pentru faptul că noi toți nu reuşim să-i ținem în această viață splendidă. în timpul înmormântării, nişte rude s-au pus să cinstească băuturi spirtuoase direct pe sicriul lui, la morgă...

Iar tânăra fată, cu o înfățişare destul de modestă, a sărit de la etajul douăzeci din cauza faptului că un băiat nu-i răspunsese cu reciprocitate la sentimente. S-a dovedit că nimeni nu avea nevoie de ea. Timp de câteva săptămâni statul nu a vrut să ne dea nici măcar trupul ei neînsuflețit. Pentru că e mai simplu să o îngropi printre cei necunoscuți, decât să te gândeşti că şi ea e om, deşi orfană. Din fericire, funcționarii sunt şi ei oameni - datorită lor am reuşit să-i facem slujba de înmormântare.

***

Nu ştiu, poate că omul care citeşte această carte se gândeşte că totul în jur e cenuşiu şi sărat... Dar şi cu asta se poate trăi, precum în cartea Femeia nisipurilor, unde oamenii, pentru a evita acoperirea casei, scoteau nisipul. Mulți scot acest nisip - nisipul indiferenței, al durității şi al lipsei de iubire.

în viață întâlnim oameni diferiți. Atât luminoşi, cât şi de alte nuanțe. Unii îşi pleacă urechea la nevoile semenilor, alții sunt alături, iar ceilalți te mobilizează.

Aveam cândva o prietenă pe nume Natalia. Ea şi-a dedicat toată viața salvării copiilor într-o țară străină - în Canada. Umbla cu o poşetă jerpelită din care ieşeau icoane, lumânări, biscuiți. Ducea lumina speranței. Un om-far care-şi ducea crucea, pentru că altfel nu putea.

Poate că soția mea este nemulțumită de faptul că, din când în când, mă scufund undeva, uitând să-mi pun tubul de oxigen. Cum le rabdă pe toate acestea, nici eu nu ştiu.

***

Uneori mă întâlnesc cu cei care au părăsit centrul de plasament după mine. Aproape toți au căzut în patima beției sau au ajuns la închisoare. Ce îi distruge, ce se întâmplă cu ei? După o conferință, un băiețel m-a ajuns din urmă pe hol. în ochii lui

se citea frica. Nu ştiu ce i-am făcut, am vorbit pur şi simplu despre cum am trăit, cum trăiesc, iar el a vrut să discute. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost că părinții lui au murit, el nu învață, fură mereu, inhalează aurolac şi evadează din centru. Dar simte în el dorința de a schimba ceva. „Cum?", m-a întrebat el. Din cealaltă parte a clădirii am auzit pe cineva strigând: „Aleksandr, ne aşteaptă la masă". Am stat de vorbă cu băiatul încă o oră şi am văzut cum i se schimbă înfățişarea. Cicatricea imensă de-a lungul obrazului ba zâmbea, ba se-ntrista. Nu ştiu dacă am reuşit să-l fac să înțeleagă ceva important. Privirea lui a devenit încordată şi pătrunzătoare. Poate că ceva s-a schimbat, precum oarecând s-a schimbat viața mea după întâlnirile cu învățătoarea şi cu Klara Luchko? încerc să-mi imaginez cum eu plec, iar el se uită în spatele meu. Oare a apucat să sară în acest tren care pleca? Mi-aş dori enorm să fi apucat.

***

Vine vremea când nu mai vrei să te pui bine cu nimeni, nici să faci demersuri, ci doar să îți relaxezi muşchii feței, să simți cum fruntea îşi pierde ridurile şi să-ți spui cu sinceritate: „Am reuşit să fac ceva".

Unii oameni, aflând cine sunt, chiar şi acum se feresc de mine. Probabil numără granulele uscate ale acestei copilării sărate.

Cel mai simplu este să te laşi dus de valurile vieții. E mai greu să mergi contra curentului. Aici ai

nevoie de abilitatea de a crede în propria persoană, în propriile idealuri.

Cândva am furat dintr-o cabină telefonică difuzorul dinamic, mi-am tras un cablu, şi seara, înainte de culcare, ascultam melodiile lui Okudjava şi Vîsoţki... Probabil că şi ele au devenit pentru mine un imbold.

***

Privind chipul lui Hristos în icoană, te încredinţezi Lui şi înţelegi: nu eşti singur. Această singurătate de celulă te lasă să înţelegi că tu, cel care te uiţi la icoană, ai un Interlocutor. Ai pe Cineva.

în copilărie am auzit de foarte multe ori afirmaţia că un analfabet nu poate deveni om. Dar unde să găseşti timp pentru a citi toate operele lui Dostoievski şi Hemingway, când eşti într-o continuă încordare şi aştepţi următoarea lovitură?

Am urmărit cu mare atenţie filmele sovietice. Acolo erau mulţi actori care interpretau rolul de constructori naivi ai comunismului. Uneori trăsăturile lor exprimau ceva ce se putea fura, prelua, transforma, reconstitui.

E greu de înţeles asta atunci când eşti o floare artificială şi ţi se cere să creşti. Floarea este udată, tratată cu îngrăşăminte şi i se cere să continue să crească.

Copilărie artificială. Copii artificiali. Părinţi artificali. Stat artificial. Iubire artificială. Viitor artificial. Uneori mă simt o frunză de toamnă aruncată într-un colţ îndepărtat.

Dar nădejdea există întotdeauna.

Relaţia mea cu Dumnezeu este foarte subtilă. Eu nu pot să o demonstrez. Pentru că toate aceste mişcări exterioare sunt de asemenea artificiale.

***

La biserică mă duceam întotdeauna. Stăteam la intrare şi mă uitam la preoţi, la icoane... Nu aveam niciodată dorinţa de a întinde palma pentru a cere de pomană. Dar pe mine - incult, obscur, doritor uneori de a mă elibera de titulatura de om viu pe acest pământ - ceva mă trăgea la biserică. Dacă aş fi avut credinţă atunci, probabil totul s-ar fi petrecut altfel. Insă dorinţa de a trăi după dreptate este şi ea o Credinţă. Iar eu m-am străduit în acest sens.

***

De curând m-am întâlnit cu o cunoştinţă. O cheamă Calina. Ea se afla într-un raport de muncă sclavagist cu un om care îi oferise un apartament, iar

ea muncea pentru el. Calina mai are şi alte probleme. Are cancer. Privind-o pe această femeie zâmbitoare, coborâtă parcă din tablourile lui Makovski, nu-ți vine să crezi că până şi ea, care n-a crescut într-un centru de plasament, are ceva ce o oboseşte şi îi distruge viața. Părea că nu mai e nicio speranță: bogătaşul refuza să-i dea apartamentul şi o punea să muncească pentru el. Ea nu putea să-şi dea demisia şi să plece de la el.

Ultima noastră întâlnire fost deosebit de tristă: Galia urma să fie operată.

După un timp, am plecat cu serviciul la Sankt Petersburg. împreună cu prietenii de acolo am vizitat cimitirul Smolensk a Fericitei Xenia, unde m-am rugat pentru Galina.

Bolboroseam în sinea mea nişte rugăciuni. Deodată s-a apropiat de mine un băiețel saşiu. El şi-a concentrat privirea asupra mea şi mi-a înmânat un pomelnic „Pentru sănătate". Am desfăcut hârtia şifonată - cu nişte litere strâmbe pe ea era scris: „Galina".

Mi s-a tăiat respirația, am ieşit afară şi i-am scris Calinei un mesaj. După o vreme, ne-am întâlnit şi ea mi-a spus o veste. Mi-a luat câteva zile să-mi revin. Operația ei a decurs cu succes şi, ceea ce era şi mai uimitor, atunci când ea a depus, fără nicio speranță, cererea în care solicita să i se ofere posibilitatea de a răscumpăra apartamentul, oricât de straniu ar părea, directorul care nu semna nimănui niciodată nimic, i-a aprobat această cerere. Femeia a scăpat de robie. Mare minune.

Pentru Dumnezeu toate sunt cu putință. Chiar şi imposibilul.

***

Or fi fost şi în viața mea nişte semne pe care nu le-am observat.

îmi aduc aminte cum odată pe submarinul nostru au încărcat o torpilă de şase tone, dar ceva s-a defectat şi torpila a căzut cu tot cu glisieră. Iar sub această glisieră mă aflam eu. Ce m-a scos de acolo, nu ştiu. Pentru câteva clipe, înainte ca tot acest colos

să se prăbuşească, el s-a împotmolit, iar eu am ieşit. Țin minte fețele palide ale colegilor, care probabil au calculat deja costul florilor pentru mormântul meu...

Cred că merită să parcurgem diafilmul vieții noastre - acolo vom găsi multe semne şi mesaje.

***

Acum regret doar trei lucruri - că nu îl cunosc pe tatăl meu, nu cânt la pian şi nu ştiu limba engleză. Pe toate celelalte Domnul mi le-a dăruit.

Poate că pe toate acestea le vor realiza în locul meu copiii mei.

Fiica a absolvit şcoala de muzică la clasa de pian.

Soția vorbeşte fluent în engleză.

Mi-a rămas să-l găsesc pe tata...

Şi eu ştiu pe Cine să întreb.

CÂTEVA INTERVIURI

„Ce distracții, Vasile?"

Maria Trubina, „Expert Online", anul 2015

Fragment

Aleksandr Ghezalov este un binecunoscut activist pe tărâm obştesc şi un exemplu rar de om aşezat provenit dintr-un centru de plasament. El a absolvit două facultăți, a muncit cu multe rezultate, a adunat o sumedenie de titluri onorifice şi decorații, iar în prezent creşte patru copii. Zilnic, el primeşte în jur de 50 de mesaje din diferite colțuri ale lumii. De la orfani cu probleme de locuință, de la deținuți, de la mame cu mulți copii - de la toți cei care au ajuns într-o situație de viață dificilă.

Unii consideră că Ghezalov poate să rezolve repede orice problemă lipsită de soluție. Câteva mesaje, câteva telefoane şi-i vezi pe părinții adoptivi zburând din Urali în regiunea Tver, pentru a lua în casă un orfan. Copilul cu fața arsă în incendiu îşi găseşte familie, fostul deținut obține un loc de muncă, mama cu mulți copii primeşte vizite de la voluntari. Comunicând cu funcționarii, cu filantropii, cu presa, Ghezalov insistă de mulți ani asupra aceleiaşi idei, care nu poate fi înțeleasă nicicum de societate: încetați să le mai dăruiți orfanilor

i-phone-uri! Nu mai organizați la orfelinate concerte de revelion! Vi se pare că faceți o faptă bună, dar în realitate vă ajutați în acest fel doar pe voi înşivă. De aceea, prima întrebare adresată lui Ghezalov este: cum să ajutăm în mod corect copiii, a căror experiență de viață nu se aseamănă uneori nici măcar puțin cu a noastră?

- Promovați foarte intens trendul „ajutorului inteligent" oferit orfanilor. Ce presupune acesta?

- Vedeți dumneavoastră, nişte voluntari au venit la orfelinat şi le-au spus copiilor: „Imaginați-vă că vi s-a terminat aerul, în timp ce vă aflați pe un sub-

marin. Cum vă comportați?" Trebuie să fii un adevărat nerod ca să-l întrebi aşa ceva pe un copil instituționalizat. El trebuie să cunoască viața. Trebuie să îi sugerăm, să îi arătăm cum se face. Măcar de i-ar întreba: „Ce faceți dacă vă închide cineva în toaletă?"

Voluntarii organizează mai mereu divertismente pentru ei, îi duc la nu ştiu ce centre de distracții, pentru a le „crea dispoziție". Pe orfan poți să-l duci acum chiar şi pe Lună, dar cum se va corela asta cu faptul că mâine el va ieşi de la orfelinat şi va merge la o nenorocită de şcoală profesională?

- Ei motivează totul prin faptul că micuților nu le ajung impresiile, vor să îi bucure...

- De unde această logică mediocră? Centru de distracții - orfelinat, centru de distracții - orfelinat. Ce va vedea el? Cum îi veți bucura prin asta viața? Cum o veți schimba? în primul rând, el va vedea

ruperea lui teribilă de realitate; în al doilea rând, se va simți special. Copiii mei, de exemplu, nu pot să-şi permită să meargă la un centru de distracții. Un copil de la centrul de plasament, atunci când va ieşi, va înțelege că nu îl aşteaptă nicio distracție şi va merge să fure. Ce înseamnă asta, că-i arătăm pentru ultima oară plăcerile vieții? Arată exact aşa.

Orfanului trebuie să-i spui: „Vasile, mama ta de Vasile! Vrei să te realizezi în viață? Ştii că în primii cinci ani nimeni nu-ți va da atenție, nimeni nu te va plăcea, vei mirosi urât, vei avea puține haine şi nu vei avea prieteni? Vei avea „puțin" loc în cămin, nu vei avea „mercedes", nu vei putea merge la arenele de laser tag. Şi tu, nenorocitule, vei sta în acest spațiu cinci ani. Dacă vrei să absolvi instituția de învățământ şi să pleci de acolo, trebuie să trudeşti în aceşti cinci ani! Ce sărbători? Ce distracții, Vasile? Vei ajunge la puşcărie... Gândeşte-te la asta acum, pentru că mai târziu s-ar putea să fie prea târziu", însă nimeni nu-i va spune asta.

- Nu oricine poate să-i spună aşa ceva unui copil.

- Copiii de la orfelinat ştiu să profite foarte bine de moment. La început ei observă, pentru a înțelege dacă pot să primească de la om un i-phone, de exemplu. Apoi se apropie de el şi-i spun cu voce tânguitoare: „Vai, nu vrei să fii mama mea? Pe mama au omorât-o cu toporul". Omul muşcă momeala, se înmoaie şi e gata. Pe aceşti sponsori orfanii îi numesc în anturajul lor MBP - „moscovită bogată

şi proastă" (sau prost). Apoi, ei se duc la bişniţarii

din apropiere şi le vând tablete, cărţi electronice, elicoptere cu telecomandă. Dar sponsorii nu ştiu asta, pe ei nu-i preocupă. Ei le-au dat ce-au avut de dat, iar faptul că, de fapt, dau pentru alcool, ţigări sau droguri este mai puţin important. Acesta este un ajutor iresponsabil. Orice cadou trebuie să fie un imbold. Pentru ca un băieţel să obţină în timp titlul de maestru al sportului, dăruieşte-i o minge. Dacă îi place să cânte - dăruieşte-i o chitară. Iar atunci când se spune: „Mi-e milă de el, trebuie mereu să-i dăruiesc ceva, pentru că este orfan", ce rezultat vom avea? Compasiunea este un motor, dar compasiune înseamnă răscumpărare. Nu de compasiune avem nevoie, ci de poziţie civică.

Graniţele copilului, spaţiul lui personal, trebuie să fie protejate cu moralitate. Dacă aţi venit dumneavoastră, a venit el, apoi ea, copilul nu înţelege ce vor toţi de la el. Apare tulburarea reactivă de ataşament[18]. Nepriceperea de a se fixa asupra unui om concret. în locul distracţiilor la nesfârşit, voluntarul ar fi mai bine să se fixeze asupra unei fetiţe, să

[18] Tulburarea reactivă de ataşament este o afecţiune rară, dar severă, în care copiii nu stabilesc legături sănătoase cu părinţii sau persoanele de îngrijire. Copiii cu tulburare reactivă de ataşament de cele mai multe ori au fost neglijaţi sau abuzaţi în copilăria mică, au trecut prin mai multe familii adoptive sau provin din orfelinate unde nevoile lor emoţionale nu au fost împlinite. Deoarece nevoile lor de bază pentru afecţiune, alinare şi stimulare nu au fost satisfăcute, aceşti copii nu au învăţat cum să realizeze un ataşament plin de afecţiune cu alţi oameni. Ei nu pot primi sau oferi afecţiune, (n. trad.)

păstreze contactul cu ea, să o viziteze, să o scoată din acest picaj, să o ajute cu studiile, eventual chiar să o mărite.

Odată am vizitat un orfelinat. Toţi copiii făceau ceva, iar una stătea. „Eu, mi-a spus ea, sunt frumoasă. Am un sponsor, care mi-a dăruit cercei şi mărgele". Chiar în primul an după ieşirea de la orfelinat, ea a născut. Pentru că a apărut un puşcăriaş ştirb care nu s-a uitat la ea ca un sponsor. Fetele orfane frumoase suferă cel mai mult. Ele sunt uşor de remarcat şi lipsite de ajutor. Ele sunt primele care nasc.

Există un regim al vizitelor, unii voluntari îi iau pe copii acasă.

Iarăşi trebuie să înţelegem pentru ce şi cu ce va rămâne copilul la întoarcere. Este important să înţelegem dificultăţile psihologice ale copilului. Uneori el are nevoie pur şi simplu să stea în tăcere, nu e deloc neapărat să-l târâm la distracţii şi să-i ocupăm cu ele toată ziua. Copilul crescut în orfelinat nu ştie să trăiască singur. Iar omul care nu ştie să stea în singurătate nu va fi pe viitor capabil să iubească.

Iluziile care apar la copii trebuie spulberate. Aţi venit la ţară, săpaţi împreună, sădiţi cartofi, să vadă cum se face. Sau o altă situaţie: sunteţi la ţară, magazinul lipseşte, aveţi doar câteva produse pe care le-aţi adus. Gândiţi-vă cum să le distribuiţi şi să supravieţuiţi. Trebuie să le arătăm viaţa, nu să îi linguşim. Copilul trebuie să înveţe să lupte cu el însuşi. Voluntarii trebuie să se poarte în aşa fel încât i6z

copilul să poată să se apropie şi să spună: „Sunt leneş, ce să fac? Sunt agresiv, pot să lovesc. Ce-i de făcut?" Iată întrebările la care un îndrumător trebuie să ştie să răspundă.

Este foarte important să-i sugerăm copilului înţelegerea că orfelinatul nu este un blestem, ci resursa lui. Motivaţia lui. Şi e mai bine să trăieşti aşa decât să fii un parvenit sătul, indiferent, care aparent are totul. Orfelinatul poate să ne înveţe multe. Inclusiv omenia. Da, sunt de la orfelinat, dar nu cer nimănui nimic, pot totul singur. Pot să cresc şi mă realizez singur. Da, sunt de la orfelinat, dar vedem mai încolo cine şi ce va ajunge în viaţă.

în Europa, unui voluntar i se permite lucrul cu copilul numai după 500 de ore de training. Nu cu toţi, ci cu un singur copil. Totodată, unora nu li se permite deloc. Din 1000 de voluntari sunt aleşi 200-300 de oameni. Eu cred că este corect aşa.

- Reuşiţi să strângeţi bani pentru „ajutorul inteligent"?

- Foarte puţini. Sunt puţini oamenii care manifestă interes pentru acest concept. Mai mulţi sunt cei preocupaţi de cadouri. Dacă voi face acum un anunţ pe Facebook, voi fi copleşit de ele din cap până-n picioare. în acest fel, oamenii încearcă să se răscumpere. Adesea oamenii din societatea noastră nu ştiu că darurile le fac rău copiilor instituţionalizaţi. E foarte greu să demonstrezi că celor care părăsesc internatul le este rău. Odată nişte americani m-au întrebat: „Spuneţi-ne, ce anume este rău?

Numiți-ne un detaliu care le face viața rea". Le-am răspuns că mâncarea bună este de asemenea rea. Pentru că eşti tot timpul îndestulat, apoi ieşi şi îți dai seama că nu are cine să-ți gătească şi că trebuie să-ți cumperi totul singur. Dar nu eşti pregătit. Să-i demonstrez aceste lucruri unui sponsor bogat nu am nici dorință, nici puteri, nici timp. Această înțelegere nu va apărea la el dintr-odată sau poate să nu apară chiar deloc. El trebuie să citească, să urmărească nişte filme, să adâncească chestiunea, dar mulți nu vor să facă asta. I-am spus unui sponsor: „Trebuie să deschidem în oraşul cutare o şcoală". Omul nu poate să înțeleagă că în caz contrar, adolescenții marginali vor ieşi şi-l vor omorî poate chiar pe copilul lui. Iar dacă îi şcolim, ei vor ieşi cu studii, vor merge la o şcoală serală. Dacă le oferim o traiectorie corectă, susținere, într-un final nu vor mai fi la fel de agresivi.

- V-ați petrecut copilăria într-un centru de plasament şi tot el a devenit meseria dumneavoastră. Această experiență nu vă lasă în pace nici acum?

- înainte să mă implic în activitatea de caritate, m-am testat în diferite domenii. în esență, într-o perioadă destul de scurtă mi-am făcut o carieră. Am muncit ca portar, paznic, am ajuns în funcția de şef de departament într-o companie mare. Am început să primesc invitații la Moscova şi Sankt Petersburg. Puteam să îmi continui dezvoltarea. Dar la un moment dat, am înțeles că obținerea de bunuri materiale şi statute sociale nu este cea mai

importantă. Am ajuns la concluzia că nu este obligatoriu să urci pe scara carierei, zornăind cu butonii de aur. Am încercat să îmi caut un alt traseu, cu toate că nu aveam o idee bine modelată. Erau anii '90, pe atunci nu exista politică socială. Fie a fost o chemare, fie Domnul m-a împins şi mi-a spus: „Du-te, o să te lămureşti pe loc..." Nu ştiu. Dar am făcut acest pas. Am pus deoparte totul: salariile, poziția socială, propunerile de mutare, am renunțat la reuşitele exterioare şi am plecat într-un „câmp deschis". Mulți nu mă înțelegeau şi-mi spuneau: „Ce-i cu tine, Saşa, ai luat-o razna?"

Am estimat cam tot „capitalul social" pe care-l dețineam. In primul rând, aveam un trecut social „de calitate", în fața căruia nu se putea spune: „De unde ați luat aşa ceva? De ce vorbiți despre asta?" Unu la

mână. In al doilea rând: am absolvit şcoala de teatru, după care am muncit o perioadă îndelungată în domeniul marketingului. Adică, aveam tot spectrul deprinderilor şi abilităților necesare pentru prima perioadă. Vorbesc aici de arta oratorică, de abilitatea de a crea un proiect, de a ajunge la înțelegere, de a construi o politică de proiecte şi aşa mai departe.

Atunci când am început să mă confrunt cu caractere, destine, m-am adâncit din ce în ce mai mult în problemele sistemului, m-am trezit nevoit să mă întorc la acel muget chinuitor cu care ieşisem pe poarta orfelinatului. Am înțeles că, de pildă, în afacere există lucruri care pot fi schimbate destul de uşor: iată câştigul tău, iată-1 pe al meu - le împărțim.

Dar atunci când vii de afară la un funcționar şi-i spui: „Haideți să schimbăm situația", ai nevoie de altceva. De un alt procedeu al tratativelor. De perseverență, de exactitate, de statistici. De sinceritate în comunicare, de blândețe, de melodicitatea vocii. Aici nu are profit nici el, nici eu. Singurul profit este la copii, dar trebuie să-i demonstrez asta.

Pentru a desfăşura o activitate pur socială, am înțeles că trebuie să ai resurse de supraviețuire şi să îți faci un nume. Aveam foarte multă muncă murdară, întortocheată. M-am reîntors de unde plecasem şi m-am angajat ca paznic. Noaptea eram paznic sau fochist, iar dimineața plecam cu treaba. Dacă înainte puteam să-mi permit să mănânc la restaurant, atunci a trebuit să mă orientez spre o cantină parohială.

- Din ce se alcătuieşte astăzi activitatea dumneavoastră?

- Acum sunt un nebun care colindă oraşul şi stăpâneşte tehnologia remedierii problemelor, dar care nu deține resurse el însuşi. Pentru a le deține, trebuie să te aşezi într-un fotoliu, să ocupi o funcție şi să tragi de acolo, dar eu cred că asta nu e eficient. Nu am nici acum la Moscova un birou. Eu însumi sunt birou întruchipat. Pe de o parte, ambiția mea poate muta munții, iar pe de altă parte, dacă te aşezi într-un loc şi primeşti salariu, eşti țintuit de scaun.

- Cum vă câştigați existența?

- Atunci când simt că nu îmi ajung resursele, mă reorientez. Am patru copii şi trebuie să-mi întrețin

familia. Sunt nevoit să trezesc interesul statului şi

să propun modele de interacțiune contra cost. Este vorba de seminare în cadrul Camerei Civice, cărți cu benzi desenate pentru copiii orfani. Eu public cărți, proiectez şi promovez filme care ajută la remedierea problemelor din această sferă.

Există un cod etic. înțeleg că dacă îmi voi opri zece la sută pentru muncă, voi lua aceşti zece la sută „de la ei". Iar eu vreau ca „lor" să le renoveze, de exemplu, gardul. Dacă voi adopta o schemă după care voi lua de fiecare dată, mă voi obişnui cu asta şi clienții vor deveni suspecți. La ce mă ajută asta? Telefonul mobil mi-1 plătesc nişte prieteni. Laptopul de asemenea mi l-a oferit un prieten, directorul unei mari companii. Am o servietă de calitate. De asemenea primită. în acest sens, am făcut nişte economii. Pot opri aceşti bani pentru familie. Uneori primesc mesaje de genul: „Aleksandr, vă mulțumesc pentru munca pe care o desfăşurați, v-am pus în cont 10 000 de ruble". Dacă ar fi să vorbesc despre oamenii care ajută, ei niciodată n-au fost mulți şi nici acum nu sunt. Pe undeva chiar mă bucur. Pentru că s-ar putea să te ridice, să te poarte în brațe şi să te arunce într-o bună zi de la etaj.

- Există o anumită statistică în ceea ce priveşte oamenii pe care ați reuşit să-i ajutați şi rezultatele acestui ajutor?

- Celor pe care îi interesează randamentul, le spun o poveste. Trăia odată ca niciodată, la marginea unui sat, o bătrânică. Femeile care voiau să facă

avort erau îndrumate să meargă la ea. Ea lua un cocoşel din zahăr ars, dădea cu el peste burta vizitatoarei şi spunea: „Acum, acum voi lua de la tine copilaşul". Chipurile, descânta. După moartea ei, la mormânt a venit o mulțime de oameni. Ei au înfipt în mormânt o sumedenie de cocoşei de zahăr. Pentru că femeile plecau de la ea şi năşteau copii. Aşa vorbea ea cu ele, pe limba lor. Ca un asistent social, ca o misionară. Ea vorbea despre păcat, despre moarte, despre responsabilitate, despre maternitate, despre milă. Pentru mine, un adevărat rezultat ar fi dacă pe mormântul meu ar apărea ceva asemenea acestor cocoşei. Iar statistica... nu contează... Văd mulți copii cu care am lucrat, toți sunt în viață, comunic cu ei prin intermediul rețelelor de socializare. Ajutorul nu este întotdeauna evident.

- Nu aveți sentimentul că ceea ce faceți este o parte infimă, o picătură în mare?

- Nu trebuie să gândim în acest fel. Nu trebuie să gândeşti că de unul singur nu vei reuşi nimic. Vei reuşi. Ioana d'Arc a reuşit - a ars. Xenia de Sankt-Petersburg a reuşit. Chiar şi Krupskaia a reuşit. Maria Skobțova, care a intrat în camera de gazare în locul unei alte femei, a reuşit şi ea. Janusz Korczak, Ioan de Kronstadt au devenit vădiți călăuzitori, dovedind că omul poate să facă multe, dacă vrea. Desigur, nu toți oamenii sunt sfinți, dar trebuie să tindă spre asta. Trebuie să începi să lucrezi şi atunci oamenii vor veni singuri la tine. Oamenii se simt atraşi de lucrare. „Către cel care face vin făcătorii de pace".

i68

ALEKSANDR GHEZALOV

„Copilul orfan are nevoie de compasiune în ultimul rând", Darina Şevcenko, „Moskovskie novosti", anul 2012

„Nu vă lăsați prea mult mângâiați pe cap, ca să nu vă cadă părul şi țineți-vă la distanță de filantropii cu ochi miloşi", aşa le vorbeşte Aleksandr Ghezalov copiilor care tocmai şi-au părăsit centrul de plasament. Crescut el însuşi la orfelinat, în prezent este unul dintre cei mai renumiți experți în materie de asistență socială oferită orfanilor. în interviul acordat ziarului „MN", Ghezalov a relatat de ce este împotriva vizitei voluntarilor în centrele de plasament, care sunt avantajele orfanilor în fața copiilor „casnici" şi ce se va întâmpla dacă în toate internatele televizoarele vor fi oprite pentru o zi.

- Copiii instituționalizați diferă de copiii crescuți acasă? Au ei oare anumite avantaje şi cum pot să le folosească pe acestea?

- Copiii orfani şi cei abandonați au un spirit de observație foarte bine dezvoltat. Ei alcătuiesc repede portretul psihologic al omului, ştiu să aleagă „cheia" potrivită pentru el. Bunăoară, eu vă privesc şi înțeleg cu ce anume mi-ați putea fi de folos. Acesta ar putea să fie unul dintre avantajele lor. Dar, din păcate, celelalte „calități" pe care le capătă la casa de copii nivelează această sensibilitate sporită față de oameni. Caracterul conflictual, caracterul supărăcios şi categoric propriu oamenilor crescuți la

internat nu este o însuşire care ar ajuta la supraviețuire sau la atingerea succesului.

- Chiar dumneavoastră ați dovedit contrariul. Vreme de 16 ani ați trăit la orfelinat, acum aveți o

activitate interesantă, casă, familie, trei copii.

- Acolo am luat multă bătaie şi am început să îmi pun întrebările în mod corect: „De ce, de exemplu, mi se propune să escaladez fereastra unei case străine?" sau „Mă iubeşte oare statul? Există măcar cineva care ar putea să-mi poarte de grijă? Poate eu însumi sunt acel om?" în afară de asta, am citit mult. îmi plăcea literatura. Cea mai mare înrâurire au avut-o asupra mea oamenii fără nicio legătură cu orfelinatul. îmi aduc aminte de un pictor care stătea cu chirie într-o cameră a centrului nostru. El nu vorbea cu mine, dar eu vedeam că este un om dintr-o cu totul altă lume. Erau şi alți oameni din afara subculturii orfelinatului care comunicau cu mine. Este foarte important să ai posibilitatea de a vedea şi auzi oameni din afara acestui sistem. De aceea, societatea trebuie să manifeste interes pentru adaptarea orfanilor. Nu organizații separate, ci noi toți.

- Acum copiii instituționalizați au această posibilitate. Ei primesc mai mereu vizite din partea voluntarilor, comunică, organizează serbări.

- Interacțiunea societății cu copiii de la centrele de plasament este haotică. Vin nişte voluntari grăbiți cu tricouri, împart câteva jucării şi fug. Vin alții, îi sărută pe toți, plâng, iarăşi fug. Nu e o

atitudine normală, ba chiar este nocivă pentru copii. Imaginați-vă o situație. Eu am trei copii. împreună cu soția şi copiii ieşim la plimbare. în acest moment, începe ceva de neînchipuit: deodată, în locul meu vine un alt bărbat şi împinge căruciorul, apoi dispare şi el, vine altul; mamă e când o femeie, când una, când alta. Nu-i aşa că pare absurd?

A mai apărut acest voluntariat corporatist, în care angajații organizațiilor comerciale vin la orfelinate pentru a-şi remedia problemele profesionale. Vasăzică, nu ne merge cu organizarea în echipă, hai să ne ducem la orfelinat. Apoi, ei publică pe forumuri comentarii entuziaste: „Vai, cât sunt de plini de bucurie aceşti copii, cât de schimbători; cât de bucuroasă şi schimbătoare sunt eu". Copilul nu are nevoie de aceşti profitori. El are nevoie de un adult cu prestanță, cu care poate stabili relații de durată, responsabile şi de încredere. Mulți voluntari nu îşi pun problema unei interacțiuni corecte cu copilul orfan. Ei simt satisfacție de la faptul că

sunt atât de buni, şi-au oferit timpul, l-au miluit pe sărac. „Haideți la orfelinat să aducem noi emoții!" - adesea ei scriu aşa pe forumurile lor. Sau, bunăoară, recent am văzut un apel în internet din partea voluntarilor: „Haideți să adunăm pentru nişte copii orfani lucruri pe care nu le folosim". Lucruri inutile pentru copii săraci inutili - aşa?

Copilul orfan are nevoie de compasiune în ultimul rând. Nu am nimic cu voluntariatul corporatist, însă el trebuie organizat cu pricepere. Să vină

angajații de la birou şi să vopsească gardurile orfelinatului sau să elaboreze un site pentru el. La copii trebuie să aibă acces oameni care îşi asumă angajamentul de a veni în mod regulat în acel loc de-a lungul a 10-20 de ani. Numai în acest caz copilul instituționalizat va avea folos de la această comunicare. Numai în acest caz adultul poate deveni pentru el un purtător de informație importantă. Pentru că numai omul care comunică regulat cu copilul îi trezeşte acestuia din urmă încrederea.

- Acum se vorbeşte foarte mult despre adaptarea copiilor orfani. Se fac traininguri speciale pentru cei care părăsesc centrele de plasament. Ce părere aveți în acest sens?

- Atâta vreme cât nu există un sistem social şi public, toate aceste măsuri sunt puțin eficiente. Sarcina primordială este pregătirea specialiştilor care lucrează cu copiii în orfelinate şi interacționează cu ei după ieşire. Este foarte important să ridicăm nivelul lor personal şi profesional. Ce poate să-i dea copilului educatoarea de la casa de copii fără studii superioare, care nu ştie să folosească Internetul, este nepregătită în chestiunile juridice şi psihologice? Trebuie să transformăm cadrele din internate în nişte manageri profesionişti, culți. Este foarte dificil. în primul rând, trebuie să schimbăm atitudinea angajaților de la orfelinate față de munca lor. în al doilea rând, avem nevoie de bani în acest scop. Este foarte dificil a-i convinge pe binefăcători să aloce nişte mijloace pentru şcolirea personalului,

în locul achiziției de jucării şi televizoare. Copiii şi la toaletă se uită la emisiunea „Lupta clarvăzătorilor".

-Mise pare că exagerați în privința televizoarelor.

- Acum televizorul este unul dintre principalele instrumente de educație în casele de copii. Dacă

pentru o singură zi, cu titlu de experiment, am lua toate televizoarele din centrele de plasament, ar începe neînțelegerile şi hoinăreala.

în al treilea rând, trebuie să modificăm atitudinea față de orfani din partea întregii societăți, pentru ca aerul din jurul lor să devină altfel. Oamenii îi compătimesc pe copiii orfani şi încearcă să organizeze pentru ei un paradis între pereții casei de copii: cadouri, jucării, călătorii în străinătate. Dar nu se face aproape nimic pentru a le oferi acestor copii deprinderi necesare supraviețuirii în lumea adultă. La şcoală învățătorii îi pun orfanului „suficient", deşi el nu are cunoştințe nici pentru un „minus insuficient". Sponsorii şi angajații diferitor organizații de caritate îi mângâie pe orfani pe căpşor şi îi distrează cum pot. Reiese că la orfelinat ei trăiesc într-o realitate iluzorie. Uneori până la 25 de ani.

- Până la 25?!

- Directorii şi pedagogii îi iubesc şi îi compătimesc pe protejații lor, fiind gata să le ofere hrană şi adăpost aproape până la bătrânețe. Dar mai devreme sau mai târziu totul se termină. Tânărul care şi-a petrecut copilăria la orfelinat, relaxat la maxim, ajunge într-o lume adultă crudă, unde toți abundă de vitalitate. Iar el este ca un extraterestru.

Un băiețel de la centru de plasament îmi povesteşte că petrece fiecare vară în Italia şi deja ştie italiana. Pentru ce îi trebuie lui italiana? El nu poate să ducă gunoiul la coş, nu poate să construiască o relație normală cu administratorul căminului, nu e în stare să-şi alcătuiască un CV!

înțelegeți, orfelinatul este o subcultură specială. Acolo până şi umorul este altfel, e un alt stil de comunicare între oameni. Un om care şi-a petrecut copilăria într-un centru de plasament nu ştie cum să se comporte corect în lumea adultă. De exemplu, cum să-şi manifeste nemulțumirea (adesea la orfelinat ea este manifestată printr-un boicot colectiv). Destul de des, în comunicarea cu camarazii „casnici", ei manipulează, ceea ce în lumea adultă de asemenea nu funcționează întotdeauna. Ei nu pot deloc să facă față concurenței, spre deosebire de tinerii crescuți acasă. Copilul trebuie scos din această subcultură, integrându-1 în comunicarea cu copiii „casnici".

Recent, angajații unei companii mi-au spus cu mândrie: am desfăşurat un training de leadership

pentru orfani. Fireşte, au participat numai orfanii. I-am întrebat: pentru ce? Chiar şi cel mai „nelider" copil crescut în familie îl va pune în cofă pe liderul copiilor instituționalizați, ori tocmai cu el orfanul va fi nevoit să concureze în lumea mare. Statul nostru nu-şi propune obiectivul de a creşte dintr-un orfan un om activ, mobil, cult, motivat pentru reuşită şi dezvoltare. Copiii ies din centrele de

plasament cu o stare de spirit hedonistă. De aceea, ei nu se bucură de succes în muncă şi foarte rar întemeiază familii bune. în familie trebuie să munceşti şi să fii gata să oferi.

- Dumneavoastră nu intenționați să luați în familie un copil?

- Adesea mi se spune: „Imaginează-ți ce frumos ar fi - tu, care ai crescut în orfelinat, să iei un copil din orfelinat!" Eu nu vreau să fie frumos. îmi estimez în mod real posibilitățile. Sunt tot timpul în delegații. Nu pot arunca această responsabilitate pe umerii soției, în condițiile în care familia nu se bucură de niciun ajutor din partea statului.

în mediul rural şi în oraşele mici a devenit la modă divorțul fictiv, căci pentru o femeie cu copii este mai avantajos să aibă statut de mamă singură - statul plăteşte o alocație mai mare. Oamenii încearcă să se descurce cum pot. Dacă nu pot - se prăpădesc, iar copiii - la orfelinat. Familia nu are nevoie de pomană bănească, îi trebuie un spațiu în care va putea să trăiască şi să se dezvolte. Societatea trebuie să cugete la asta. în momentul de față, toate eforturile voluntarilor şi ale organizațiilor care se ocupă de problemele orfanilor sunt îndreptate spre centrele de plasament. N-ar strica să le propună ajutor şi familiilor care se află în situații de viață grele.

Voluntarilor entuziaşti cu tricouri, mergeți în familiile cu mulți copii sau la tinerele mame singure! Acolo veți găsi destulă muncă: să stați cu copilul cât timp părinții sunt la serviciu, să luați copilul de la

şcoală. Foarte multă treabă. Lucrul cu familia trebuie continuat, chiar dacă copilul este deja la internat. Este foarte importantă susținerea legăturii cu părinții, chiar dacă ei sunt decăzuți din drepturile părinteşti. Bazându-mă pe experiența mea vastă de comunicare cu copiii instituționalizați, pot să afirm: 40 % dintre ei ar putea fi înapoiați părinților, dacă

s-ar depune eforturi în acest sens. Dacă i-am ajuta măcar puțin pe aceşti părinți sau pe rudele care au grijă de copii. Aproape nimeni nu se ocupă de asta. La modul ideal, casa de copii ar trebui să fie un loc de plasament provizoriu al copilului orfan, până la găsirea familiei adoptive sau întoarcerea lui la părinții biologici. Cu cât copilul petrece mai multă vreme în instituție, cu atât îi va fi mai dificil să se adapteze la viața de familie, care adesea din punct de vedere cotidian nu este chiar atât de confortabilă. Recent, o fetiță mi-a povestit că a fugit de la părinții ei adoptivi, pentru că timp de o săptămână n-a primit niciun cadou. Foarte mulți tineri proveniți din orfelinate spun că ar vrea ca odraslele lor să fie crescute la case de copii. Avem un cerc vicios. Un sistem care se reproduce singur pe el.

ALEKSANDR GHEZALOV

176

Ana Borodina, soția lui Aleksandr Ghezalov

Fragment din articolul „E real să supraviețuieşti cu trei copii apropiați ca vârstă?", Oxana Golovko, „Pravoslavie i mir", anul 2014

Ana Borodina este absolventă a Academiei de Studii Economice, predă economia şi limba engleză la Universitatea de Stat din Moscova.

***

Mi-am cunoscut soțul la granița dintre Carelia şi regiunea Arhanghelsk, în satul Kolodozero, la părintele Arcadie Şlîkov. Proaspătă absolventă a facultății, am plecat într-acolo împreună cu colegii mei de an, pentru a le arăta frumusețile Nordului rusesc. Eram în perioada sărbătorilor de Crăciun şi ni s-a spus că trebuie să ajungem neapărat la părintele Arcadie, pentru a participa la slujba de Crăciun.

Este demn de remarcat faptul că în satul Kolodozero atmosfera este deosebită, extraordinară. Atunci s-a adunat multă lume cu copii - naturali, adoptați. înainte de slujbă, toți au jucat fotbal la lumina farurilor maşinilor, pentru că în jur era beznă - niciun felinar. Jucătorii fugeau pe rând la spovedanie.

Apoi a fost hochei pe lac. Gheața a fost curățată de zăpadă special pentru joc. Țin minte cu

Copilărie amară

177

câtă pasiune se juca Saşa cu copiii, cu câtă veselie se zbenguia împreună cu ei. Imediat după slujbă, Saşa a lansat artificii în cerul întunecos al satului

Kolodozero.

M-a impresionat, am memorat momentul când după slujbă toată lumea s-a adunat la masa festivă şi în locul discuțiilor banale şi plictisitoare despre politică, a răsunat un cor frumos de bărbați. Cânta părintele însuşi, prietenul lui - care în prezent este trecut la cele veşnice -, cântau şi alți bărbați care stăteau la masă, inclusiv Saşa. Cântau frumos, cu însuflețire. Acolo se adunaseră cei care nu cu vorba, ci cu fapta schimbau viața unor oameni concreți spre bine.

Vara am plecat cu prietenii într-o drumeție cu caiacele pe apele Careliei şi iarăşi am ajuns la Petrozavodsk, unde nu aveam nicio cunoştință, în afară de Saşa. L-am sunat şi am auzit drept răspuns: „ Anecika? Care anume?" Totuşi, el şi-a adus aminte de mine din mulțimea de cunoştințe cu numele „Anecika". Am început să ținem legătura, după care evenimentele s-au derulat foarte repede, astfel încât în scurt timp ne-am căsătorit.

Chiar de la prima convorbire cu Saşa, am înțeles că-mi este un om apropiat. Până atunci, când vorbeam cu alți băieți, gândeam în felul următor: „Iată, un om bun, dar suntem din lumi diferite, eu pot să comunic cu el, dar el nu este omul «meu»".

Aici însă am simțit că acest om îmi este apropiat după duh. El gândea ca mine, vorbea ca mine...

„ Uneori nu pot pricepe
în niciunfel: ce-am
făcut, am mai născut
nişte Ghezalovi!
Dar acum îmi place
numele meu de familie,
pentru că îi am pe
Gruşa Ghezalova,
Tihon şi Feodor
Ghezalov"

Copilărie amară

..„Apoi, pe lume a venit fiica Gruşa. Tot ei i se mai zice şi Agrafena, purtând şi numele de botez Glicheria.
Este o fetiță cu părul de aur şi singura
Icare are ochii verzi
în familia noastră
cu ochi căprui"

***

într-o primă perioadă a vieții de familie, ne certam destul de des - traversam perioada „de adaptare". Uneori soțul era nevoit să dea dovadă de minuni ale înțelepciunii. Eu, o tânără fată, aveam anumite idei teoretice despre „cum trebuie să fie şi cum nu trebuie să fie". De aceea, formulam mai mereu pretenții de genul „aici îmi imaginam totul altfel".

înțelept fiind, el nu reacționa la asta şi bine făcea. Pentru că într-o bună zi am înțeles că toate aceste idei nu sunt importante. Important este să ai încredere în om, iar dacă nu-ți plac anumite obiceiuri de-ale lui, poți să nu le dai atenție.

Apoi certurile s-au curmat, până când a apărut primul nostru copil. Saşa se întorcea acasă seara, eu voiam să mă odihnesc în sfârşit de grijile pentru Feodor, iar el se aşeza la calculator, pentru că avea treabă. Discordii mai apar şi acum uneori. Atunci când se acumulează oboseala, nu e departe nici cearta: el nu a făcut ceva, eu nu am făcut ceva, eu am obosit, el a obosit. într-un cuvânt, lucrurile se țin lanț...

în realitate însă, aceste conflicte sunt mărunte şi nu îşi pun amprenta asupra relației, nu ating lucrurile principale.

Inițiativa împăcării îi aparține de obicei lui Saşa. El încearcă să reducă divergențele la zero. El poate să-şi iasă din fire, dar se linişteşte mai repede, după care-mi spune: „Hai să mergem să bem un ceai".

Mi se pare că împreună noi clădim o relație, învățăm să fim mai îngăduitori unul față de celălalt.

Copilărie amară

181

Țin minte cum un prieten i-a spus lui Aleksandr că nu se va însura niciodată, pentru că după căsătorie femeile se comportă diferit. La care Saşa a răspuns: „Trebuie să te căsătoreşti cu o femeie-prieten, ea nu se va schimba". Pentru mine Saşa nu este doar soț, ci şi prietenul meu cel mai apropiat.

***

Soțul a asistat la toate naşterile mele. Amâna toate treburile şi venea la mine. Adevărul este că la prima mea naştere, încă la Petrozavodsk, a fost o fază haioasă. L-am sunat: „Saşa, a început, vino!" Iar el mi-a răspuns: „Stai puțin, nu naşte, trebuie să le împart mâncare unor oameni ai străzii." I-am explicat că nu am cum să aştept.

Soțul m-a susținut foarte mult. La început el

încerca să mă înveselească, îmi spunea bancuri, apoi, când nu mai eram în stare să ascult nimic, citea acatiste. La a doua naştere mă readucea în simțire atunci când îmi pierdeam cunoştința de la medicamentele administrate. Gândul că am alături un om drag care nu mă va lăsa mă consola şi îmi dădea puteri. îi sunt foarte recunoscătoare lui Saşa pentru asta.

N-am avut deloc temeri că în timpul travaliului soțul mă va vedea „urâtă". Nici acasă nu simt întotdeauna „la patru ace". El mă vede şi obosită, şi bolnavă. Totuşi, ne leagă ceva mult mai profund şi serios.

***

Bugetul nu îl planificăm într-un mod deosebit, dacă nu este vorba de vreo achiziție serioasă. Altfel,

eu doar îl întreb: „Saşa, luna aceasta vom avea bani pentru bonă?" Apoi calculez câte ore vom putea să plătim bona. în rest, Aleksandr câştigă binişor din seminare, aşa că nu avem lipsuri serioase.

***

Acum nu reuşim să petrecem mult timp împreună. Grunia vrea să o culce tata, cere să fie luată în brațe numai de el. Fedia susține şi el că doarme numai cu tata. Tata, desigur, nu poate să îşi refuze copiii.

încerc să mă lupt cu asta, le cer copiilor să doarmă singuri. Prețuiesc foarte mult timpul în care putem să stăm împreună şi să vorbim pur şi simplu. Să ieşim undeva împreună este dificil. Sunt mulți factori care trebuie să se îmbine în acest caz - copiii trebuie să fie cu bunica sau cu bona, Saşa să nu aibă întâlniri, seminare, convorbiri... L-am rugat să le amâne pe toate acestea de ziua mea şi am ieşit la o plimbare prin Moscova! A fost extraordinar...

***

Seara, când copiii stau în paturile lor şi, chiar dacă nu dorm, cel puțin se joacă în liniște şi nu-şi fac de cap, este perioada mea preferată. Saşa lucrează la calculator, eu de asemenea îmi caut de treabă. în casă domneşte o atmosferă liniştită, de confort, şi simt că toți cinci alcătuim o familie, un tot. Atunci înțeleg foarte clar ce este fericirea.

Cuprins

Din partea autorului 5
Cuvânt înainte 9
Partea I. Abandonul 15
Casa de copii 22

„Educele" 34
La orfelinat 40
Din nou în autobuzul marca PAZ 50
Caramelele şi evadarea..... 57
Şcoala..... 67
Cu binişorul..... 74
Răsturnarea puterii..... 83
Şcoala profesională
de prelucrare a turbei 86
Submarinul 91
Ocupațiile mele 95
întâlnirea cu Klara Luchko..... 101
Partea a Il-a. Activist pe tărâmul obştesc. 109
Nepersonala viață personală..... 132
îmi revăd în vis orfelinatul..... 146
Câteva interviuri 157
„Ce distracții, Vasile?" 157
Maria Trubina, „Expert Online", anul 2015157
Fragment 157
„Copilul orfan are nevoie de compasiune în
ultimul rând", Darina Şevcenko, „Moskovskie
novosti", anul 2012 168
Ana Borodina, soția lui Aleksandr Ghezalov ..
Fragment din articolul „E real să supraviețuieşti
cu trei copii apropiați ca vârstă?", Oxana Golovko,
„Pravoslavie i mir", anul 2014 176
3*
Distribuție:
4L
S.C. Egumenită S.R.L.
tel./fax: 0236-326.730
e-mail: editura@egumenita.ro
www.egumenita.ro
*1 _____ _____fb
■■
I